

Kwartaalblad van de Nederlandse Genealogische Vereniging
Afdeling Twente, 25^e jaargang 2009 nr. 1

Inhoud

Even bijpraten	blz. 2
Uitnodiging Algemene Ledenvergadering	blz. 3
JB Scholte, een Twentse Luchtvaartpionier	blz. 5
Genealogische dag in Harfsen	blz. 11
Agenda 2009 afdeling Twente	blz. 11
Een huwelijksakte in lichterlaaie	blz. 12
Brief van Hillechiena Schepers	blz. 17
Een levende dode	blz. 20
Het Weleveld	blz. 21
Nadenkertje	blz. 23
Over gestruikeld en opgeraapt	blz. 24
Bidprentje in het GIT	blz. 26
Trouwbelofte processen in Twente	blz. 27
Cursussen	blz. 31
Een vergeten kind	blz. 33
Nieuwe boeken bij het GIT	blz. 35
Johanna Everink wilde trouwen	blz. 36
Holländische Krankheit	blz. 37
NGV	blz. 38
Mededelingen	blz. 39

Even bijpraten

Door Jan Oude Munnink

De oproep in TG-4 van 2008 of iemand in één of meerdere korte artikelen iets wilde schrijven over ziektes, hun gevolgen en de gebruikte geneesmiddelen leidde als snel tot een reactie van Jos Kaldenbach. Hij geeft in deze TG een beschrijving van de "holländische Krankheit. Voor volgende kwartaalbladen heeft Dr. P.B. Schuil t.a.v. dit thema mij zijn medewerking toegezegd.

Ook is de redactie opnieuw uitgebreid: Otto Huizinga gaat de rubriek "Gezocht en gelezen" voor zijn rekening nemen. Na een jaar hebben we een redactie met een behoorlijke omvang, waar de taken verdeeld zijn. Natuurlijk hebben we nog steeds leden nodig die een bijdrage willen leveren. Immers, een kwartaalblad waar alleen de redactie en het bestuur voor bijdragen zorgen is een riskant signaal: namelijk dat van een weinig levensvatbare afdeling.

In dezelfde TG gaf ik aan dat onze website en TG niet op de gewenste wijze elkaar aanvullen. Van Jan Netelbeek, webmaster van de NGV, heb ik inmiddels vernomen dat het plaatsen van onder meer kwartierstaten/ parentelen in het NGV-model in principe niet tot moeilijkheden hoeft te leiden. Wel is bekend dat de huidige webmaster Judith Hilgerink haar werkzaamheden niet wil voortzetten.

Het meest verrassende in TG-4 was voor mij de bijdrage van mevrouw L.J.M. Nahuis over het "Schandaal in Oldenzaal". Laat ik nu over hetzelfde onderwerp een artikeltje gepland te hebben, maar dit is vanzelfsprekend veel beter: een nazaat in plaats van een toevallige langskomende schrijver.

Landelijk heeft de NGV ook het nodige nieuws:

- deelname aan het Project Genetische Genealogie in Nederland is opnieuw mogelijk. Vorig jaar waren er meer dan 400 deelnemers. Aansluitend verscheen in december 2008 het boek Zonen van Adam in Nederland. Genetische Genealogie: een zoektocht in ons DNA-archief. Ook dit jaar is deelname weer mogelijk. Kosten € 155,- Nadere informatie website NGV

- Het centrum in Weesp is nu – gelukkig – ook opengesteld voor niet-leden. Zij betalen wel een bijdrage.

“Margriet” – ja dé Margriet- met 1,6 miljoen vrouwen per week als lezer heeft uitvoerig aandacht besteed aan genealogie met “Neem een duik in het verleden en ontdek uw familiegeheimen. Uw stamboom in 10 stappen”. Mooi dat het onderzoek ook hier eens de aandacht krijgt. Of de NGV genoemd werd? Neen, maar van wie zegt dat misschien wat? Op 11 april is de afdelingsledenvergadering en aansluitend de contactmiddag. Een aantal jaren heb ik geconstateerd dat de aanwezigen dan wat tegen elkaar zaten aan te kijken. Dat is een constatering van mijn kant, maar helpt ons niet echt verder. Samen met Helmoed Boom heb ik eens geprobeerd om die middag nieuw leven in te blazen, met de première van de film “De weg van Berendina”. Resultaat was wel veel opkomst. Maar is dat wat we willen? Willen we wat anders? Zo ja, geef uw ideeën dan door naar de secretaris. Mogelijk kan er dan weer wat meer elan op een dergelijke middag komen.

Uitnodiging Afdelingsledenvergadering 2009/1

Hierbij nodigen wij u uit voor de jaarlijkse afdelingsledenvergadering. Deze zal gehouden worden op zaterdag 11 april 2009 om 14:00 uur in de Stefanshof, Grotestraat 27 Borne.

Voorstellen ter behandeling in deze vergadering kunnen tot uiterlijk 1 april 2009 ingediend worden bij de secretaris van de afdeling.

Aansluitend aan de afdelingsledenvergadering is er een contactmiddag.

Agenda Afdelingsledenvergadering

1. Opening en vaststelling agenda.
2. Ingekomen stukken en mededelingen.
3. Verslag van de Afdelingsledenvergadering van 8 november 2008 (*zie website*)
4. Jaarverslag 2008 (*ligt ter inzage*).

5. Financieel verslag 2008 (*ligt ter inzage*).
6. Verslag van de kascontrolecommissie 2008.
7. Budget 2009 (*ligt ter inzage*).
8. Bestuursverkiezing.
Kandidaten kunnen schriftelijk bij de secretaris worden aangemeld tot één week voor de vergadering en de kandidatuur moet door 5 leden van de afdeling Twente worden ondertekend.
9. Verkiezing afgevaardigde en plv. afgevaardigde.
10. Benoeming kascontrolecommissie.
Aftredend is de heer Nieterink; zittende leden zijn de heren Lukkien en Harink. Ter vergadering zal een reserve worden benoemd.
11. Activiteitenplan 2009-2010 (*ligt ter inzage*).
12. Rondvraag
13. Sluiting.

Ch. Sieverink
secretaris

Oostwal 6
Oldenzaal
Tel: 0541-537011

Erkend schoenconsulent

- ⊕ **ruim assortiment in comfort schoenen.**
- ⊕ **diverse breedtematen: E t/m M.**
- ⊕ **eerlijk advies.**
- ⊕ **uitstekende service: oa. huisbezoek.**
- ⊕ **bijna alle modellen geschikt voor eigen (steun)zolen.**
- ⊕ **Carintpas 10% korting op niet afgeprijsde schoenen.**

www.schoenmaker-voetcomfort.nl

Johannes Bernardus Scholte Een Twentse luchtvaart pionier

Bijdrage van Annet Joosten - Scholte

Geboren op 8 april 1899 te Oldenzaal .Overleden te Enschede op 9 december 1968. Op tweejarige leeftijd verhuisde hij met zijn ouders naar Enschede.

Historische ontwikkelingen in de luchtvaart

In 1903 maakte het eerste gemotoriseerde en bestuurbare vliegtuig zijn eerste vlucht: de Flyer I van de gebroeders Orville en Wilbur Wright. Deze vlucht duurde 59 seconden! De Flyer III uit 1905 was een stuk efficiënter. Dit vliegtuig kon meer dan een half uur in de lucht blijven en was goed te besturen. Na deze eerste stappen heeft de luchtvaart zich razendsnel ontwikkeld. De Eerste Wereldoorlog heeft daartoe een flinke aanzet gegeven. Voor het eerst werden vliegtuigen gebruikt voor oorlogsdoeleinden. In de eerste plaats om verkenningsvluchten uit te voeren, maar al snel ook voor het vernielen van spionageballonnen en het bombarderen van steden. De ervaringen, opgedaan tijdens deze oorlog, leidden tot een versnelde ontwikkeling in de vliegtuigbouw.

21 juli 1919: richtte Anthony Fokker in Amsterdam de Nederlandse Vliegtuigenfabriek op.

1 augustus 1919: wordt de Eerste Luchtvaart Tentoonstelling Amsterdam geopend.

7 oktober 1919: wordt de Nederlandse luchtvaartmaatschappij KLM opgericht.

17 mei 1920: De KLM opent haar eerste lijndienst: Amsterdam - Londen.

24 november 1924: De KLM maakt zijn eerste intercontinentale lijndienst naar Nederlands-Indië, het betreft een proefvlucht zonder passagiers.

15 juni 1927 eerste retourvlucht Nederland-Indië

Johannes Bernardus Scholte en de burgerluchtvaart

Scholte was een van de eerste piloten die bij de KLM in dienst kwam. De eerste was Geysendorffer in april 1921, de tweede Sillevius in maart 1922 en derde was J.B. Scholte in mei 1922.

Zij behoorden tot de kleine groep piloten die vanaf de pionierstijd de opbouw en latere bloei van de KLM meemaakten. De eerste jaren waren avontuurlijk. De piloten gingen op weg in een dikke leren jas en met gevoerde laarzen. Aan boord geen instrumenten en geen radio. Oriëntatiepunten waren kerktorens, rivieren en spoorwegen. De enige koers was de horizon.

Vliegen kostte veel geld. Vaak moest men eigen geld gebruiken of mensen met veel geld zien te vinden. In de beginjaren van de luchtvaartgeschiedenis ging dat maar moeilijk. Rond 1910 ging dat wat gemakkelijker. De luchtvaart ontwikkelde zich snel, er werd harder gevlogen en verder. Wat de mensen konden doen met vliegtuigen werd steeds duidelijker. Je kon er mee spioneren, bommen gooien op de vijand, maar je kon er ook mensen mee vervoeren, als je de vliegtuigen maar groot genoeg maakte. Steeds vaker werd geprobeerd om de eerste te zijn: de eerste die naar Londen vloog, of naar Parijs. De eerste over de oceaan of de eerste naar de andere kant van de wereld. Het aantal vliegtuigongelukken was in het begin echter nog erg groot, vooral door motorstoringen. Er waren dan ook nog veel kinderziekten van de vliegtuigmotoren te overwinnen.

Nederland heeft een belangrijke rol gespeeld in de ontwikkeling van de burgerluchtvaart. Dat begon kort na de eerste luchtvaarttentoonstelling in 1919 in Amsterdam, toen Albert Plesman de KLM oprichtte. Zijn vliegtuigen werden geleverd door een andere bekende luchtvaartpionier, Anthony Fokker. In 1924 was de eerste vlucht naar Nederlands – Indië geweest. Tijdens die vlucht was duidelijk geworden welke problemen men onderweg tegen kon komen. De volgende drie jaar werden geen verdere pogingen ondernomen.

Piloot J.B. Scholte deed zijn werk met veel plezier, elke opdracht aanvaardde hij steeds met hart en ziel, nooit was hem iets te veel. Hij was een bekwaam en voorzichtig vlieger. Niet alleen was hij een uitvoerder van andermans opdrachten, maar ook een man van eigen initiatief.

Hij maakte een studie van vraagstukken en problemen in de luchtvaart. In augustus 1926 nam hij het initiatief voor een vlucht naar Indië. Hij schreef een brief aan het "Comité Vliegtocht Nederland-Indië" en op 21 oktober 1926 schreef hij een brief aan burgemeester E. Bergsma van Enschede waarin Scholte zijn plannen en het doel van een vlucht naar Indië uiteenzette: Het op een duidelijk wijze aantonen hoe groot het belang van een luchtdienst Holland-Indië kon zijn voor handel en industrie en welk groot voordeel in tijdwinst met het beschikbaar materiaal kon worden verkregen, ten opzicht van het vervoer van Hollandse post naar Indië en de Indische post terug naar Holland. Zonder te overdrijven, aldus Scholte, kan men de reisduur van een brief naar en van Indië bekorten met 18 à 20 dagen, zodat de tijd nodig voor het heenzenden en terugontvangen van een antwoord van een brief drie à vier weken zal zijn in plaats van 9 à 12 weken. Zelfs zouden in bijzondere gevallen al passagiers meegenomen kunnen worden. Hij vroeg raad en hulp van de burgemeester, bij hem was namelijk de gedachte gerezen dat het wellicht niet onmogelijk zou zijn dat in Twente, een gewest van grote vooruitstrevendheid met grote belangen in Indië en waar men de luchtvaart op grootse wijze tracht te bevorderen o.a. door de voorgenomen aanleg van een groot vliegveld bij Enschede, een groep van vooraanstaande en kapitaalkrachtige personen te vormen, die na volledig op de hoogte te zijn gebracht met de voorgenomen vlucht, bereid zouden worden gevonden het nog benodigde kapitaal dat waarschijnlijk niet meer dan f25.000 zou bedragen, te willen toezeggen.

Het vluchtplan werd door het "Comité Vliegtocht Nederland-Indië", gunstig ontvangen en beloofde hem zo nodig met voorlichting en raad terzijde staan. Tevens werd een bedrag van f10.000 als bijdrage in de kosten toegezegd. Ook de KLM en minister van Waterstaat hebben hun instemming betuigd. Maar het lukte hem niet het benodigde geld bijeen te krijgen.

Totdat de avontuurlijke Amerikaanse zakenman en miljonair Van Lear Black bij de KLM hoorde over de ideeën voor een luchtlijn Amsterdam - Batavia. Het idee sprak hem zo sterk aan, dat hij ook wel eens zo'n tocht wilde meemaken. Omdat Van Lear Black bereid was er goed voor te betalen konden de voorbereidingen in zestien dagen worden afgewerkt. De Fokker VIIa H-NADP werd aangepast met extra tanks voor brandstof en olie, dat waren de enige aanpassingen.

De vlucht zou worden uitgevoerd met het gewone materieel dat in geen enkel opzicht speciaal voor Indië gebouwd of klaargemaakt werd. Op 15 juni 1927 vertrok het vliegtuig vanaf Schiphol met de piloten Gerrit J. Geysendorffer en Johannes B. Scholte en werktuigbouwkundige Weber. Als passagier ging Van Lear Black mee, de eerste betalende passagier binnen de luchtvaart ook nam hij een bediende mee. Met de plaatselijke omstandigheden was de bemanning in het geheel niet bekend. De vlucht werd uitgevoerd langs een route, welke weinig werkelijk goede vliegvelden telde, waar geen radio-, geen meteorologische dienst de vliegeniers behulpzaam konden zijn. In Constantinopel (het huidige Istanbul) werd één dag, in Bagdad twee dagen gestopt, zodat 13 dagen gevlogen werd, elke dag gemiddeld 6½ uur. Totaal 86 vlieguren van ± 172 km. Op 30 juni kwamen ze in Batavia (thans Jakarta) aan. De totale afstand was 14.775 km. Na een week rust werd op 6 juli de terugtocht aanvaard. De route van 14.975 km werd afgelegd in 91½ vlieguur, gemiddeld dus 163½ km per uur. Aankomst op Schiphol op 23 juli 1927. Een succesvolle, maar verre van probleemloze vlucht. Behalve met puur technische moeilijkheden kreeg men te maken met moessons en zandstormen en op het laatste traject van de retourvlucht een hevig noodweer. Maar de KLM kon de vlucht boeken als 's werelds eerste intercontinentale chartervlucht en de eerste retourvlucht tussen Nederland en Indië. Deze verbinding was van groot economisch belang voor Nederland.

Bij aankomst van de vliegers op Schiphol werden zij als helden ontvangen door duizenden landgenoten, o.a. door een comité uit Enschede om de stadgenoot hulde te brengen. Bemanning en passagiers werden tot ridder in de orde van Oranje Nassau benoemd. De burgemeester van Amsterdam reikte aan bemanning en passagiers de zilveren medaille van de stad Amsterdam uit.

Het belang van deze vlucht betekende voor Nederland heel veel. De kolonies waren nu nog slechts weinige dagen van het moederland verwijderd!

De burgemeester van Enschede zond het volgende telegram:
"J.B. Scholte, Pilot K.L.M. Schiphol bij Amsterdam.

Het is mij een voorrecht U namens Uw vaderstad hartelijk welkom te heeten bij Uw behouden terugkomst van heen- en weervlucht Nederland- Nederlandsch-Indië. Enschede heeft Uw reis met de grootste belangstelling gevolgd en verheugt zich in het welslagen van deze passagiersvlucht naar Indië, die zoveel belooft voor een versnelde verbinding met Indië, waarbij Twente zoo groot belang heeft. De gemeenteraad van Enschede zal het op prijsstellen u zaterdag 30 Juli officieel ten stadhuis te ontvangen en U en Uw familie een feestmaaltijd aan te bieden. Ik hoop dat deze uitnodiging zal worden aanvaard en Enschede daardoor in staat wordt gesteld U te huldigen.

De burgemeester Edo Bergsma".

In Enschede werd een "Comité ter Huldiging van den Indië-vlieger J.B. Scholte" opgericht. Op zaterdag 30 juli had in daar de huldiging plaats, bestaande uit een defilé op het G.J. van Heekpark van diverse sport- en gymnastiekclubs, muziek-, zang- en andere verenigingen. Meerdere sprekers uitten hun bewondering voor de geslaagde historische vlucht. Ook door de burgemeester van Oldenzaal, de heer Vos de Wael werd het woord gevoerd. Spreker huldigde Scholte namens de stad Oldenzaal en verzekerde hem dat ook daar zijn vlucht met de grootste belangstelling was gevolgd. De spreker zei o.a.: "Vergeet ook Oldenzaal niet, want deze stad heeft u iets gegeven wat Enschede niet kon, n.l. het levenslicht". Hij overhandigde Scholte een gedenkpenning namens de stad Oldenzaal, welke was geslagen bij Corn. Begeer.

Het defilé werd besloten met een vaandel en vlaggenhulde. Daarna werd Scholte in optocht begeleid naar het stadhuis voor de ontvangst door het gemeentebestuur. Langs de straten stonde duizenden mensen. De grootste belangstelling concentreerde zich in de omgeving van het stadhuis waar alles voor de officiële ontvangst in gereedheid was gebracht. Burgemeester Edo Bergsma sprak de heer Scholte toe. In zijn toespraak wees hij op het buitengewoon groot belang dat Twente had voor een versnelde verbinding met Indië en met de tussen liggende gewesten.

Voor de Twentse katoenindustrie was de uitvoer naar Indië zeer belangrijk. En niet te vergeten het postvervoer, dat van Enschede, Hengelo en Almelo tezamen vermoedelijk 100.000 poststukken per jaar omvatte plus ongeveer 800 postpakketten.

De heer Scholte zei in zijn dankwoord o.a.: "ik hoop, dat Enschede eerlang in het bezit mag komen van een goede, grote luchthaven, want daarop heeft het zeker recht."

Hierna werd een diner in "de Groote Sociëteit" gehouden, aangeboden door het gemeentebestuur.

's Avonds gaf de "Burger Harmonie" een concert in het Volkspark.

Aankomst Amsterdam

Bronnen:

Gemeente archief Enschede; www.dutch-aviation.nl;
F27 Friendship Association ; Avidome Lelystad en
<http://home.worldonline.nl/~lbb/index.htm>

Genealogischedag in Harfsen

Zaterdag 9 mei 2009 organiseert de Werkgroep Genealogie van de Oudheidkundige vereniging "De Elf Marken" te Gorssel haar vijftiende Genealogische dag in "Ons Gebouw", Sporkehout 4 te Harfsen. Deze dag begint 's morgens om 10 uur en duurt tot ongeveer 16.00 uur

Enkele nieuwe standhouders zullen hun collectie laten zien en u komt ook enige vertrouwde gezichten tegen. Al met al zullen zowel voor beginnende genealogen als voor de meer gevorderde genealogen veel nieuwe gegevens te vinden zijn.

Evenals vorig jaar zal er weer één familie centraal staan op deze dag. Dit jaar zal dat de **familie Wilgenhof** zijn. Meer informatie over de genealogische dag is te vinden op www.deelfmarken.nl

Agenda 2009 afdeling Twente

11 april	Afdelingsledenvergadering en contactmiddag
9 mei	Afscheiding en emigratie
8 november	Twentse voorouderdag en 25-jarig jubileum afdeling Twente

De laatste bijeenkomst is in de bibliotheek Hengelo.

De overige bijeenkomsten zijn in Stefanshof, Grotestraat 27, Borne

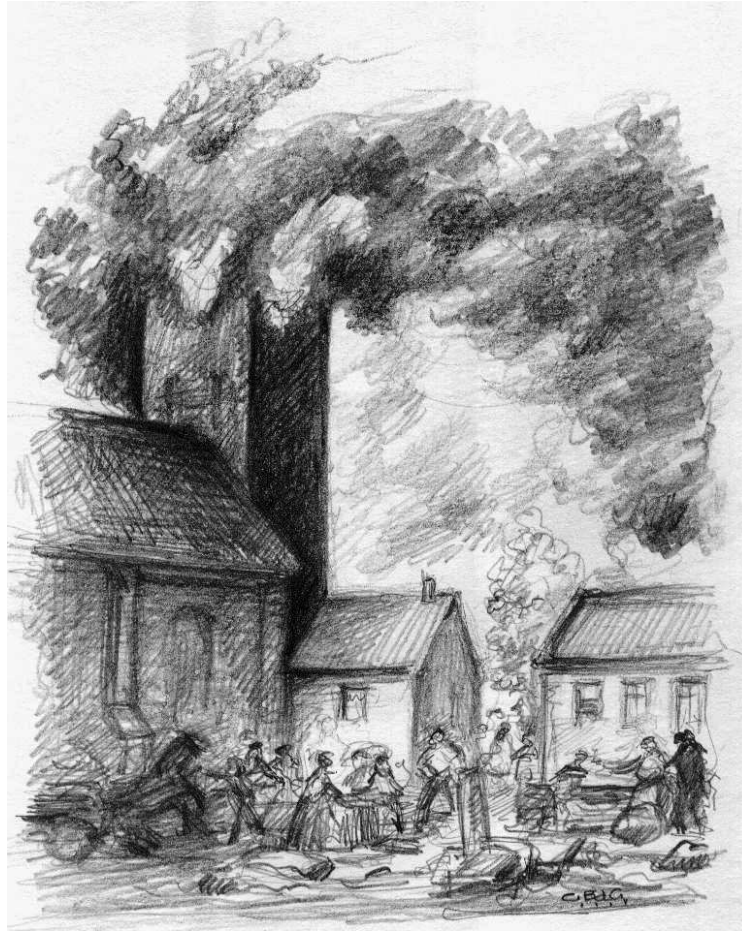
Een huwelijksakte in lichterlaaie: 7 mei 1862 Enschede

Door Jan van het Weemsel

De stadsbrand van Enschede uit 1862 heeft er voor gezorgd dat er veel waardevolle documenten verloren zijn gegaan. Ondanks de reconstructie door de SWGT, waarvoor meer dan een beetje lof op zijn plaats is, kunnen we bij genealogisch onderzoek over te veel bronnen niet beschikken. Maar zullen anderen terecht opmerken: ook andere DTB's hebben hun hiaten. Maar ook door hen er kan niet ontkend worden dat er voor Enschede erg veel gegevens verloren zijn gegaan en sommigen van ons stuiten bij hun onderzoek in het bewuste gebied dan ook op meer puzzels dan oplossingen. Maar er zijn ook mensen die ten gevolge van de brand hun huwelijksakte opnieuw hebben moeten laten maken. Dus: er ontstaat een nieuwe huwelijksakte tussen dezelfde partners. Dat gebeurt nu trouwens ook nog, maar de aanleiding is niet gelijk. Door de brand van 13 mei 1862 kon het register van de akten van januari tot 7 mei 1862 niet meer worden teruggevonden. De ontbrekende akten van 1 tot en met 6 moesten op last van de Arrondissementsrechtbank in Almelo alsnog als aanvulling in de lopende registers van 1863 worden opgenomen.¹ Zo is er één akte die tevens het relaas van de brand weergeeft. Juist dat laatste is uniek: een ambtenaar die in een huwelijksakte het verloop van de brand weergeeft. Dit levert interessant voer op voor genealogen. Dat voer willen we dan ook niet onthouden. Het betreft huwelijksakte nummer 37 uit 1863 van Gerrit Jan Benneker en Gezina Mekkelholt. (Pikant detail: dé wijk Mekkelholt werd op 13 mei 2000 door een ramp getroffen. Maar daar valt Gezina echt niets te verwijten.)

De huwelijksakte telt in zijn geheel vier foliobladen en dat is echt meer dan wat we gewoonlijk tegenkomen. Hieronder volgt een selectie van datgene wat er in vermeld wordt. De criticus zal denken: dat is selectief. We geven hem gewoon gelijk en daarmee heeft hij zijn zin.

¹ Ja, ik wil. 111 jaar Overijsselse huwelijksakten HCO ISBN 80-72306-33-3

Tekening: mevrouw G. Beltman-de Groot

Op heden den vier en twintigsten November achttienhonderd drie en zestig hebben wij Willem Christiaan Theodorus van Nahuijs Burgemeester Ambtenaar van den Burgerlijken Stand der Gemeente Enschede ingeschreven het navolgende vonnis gewezen door den Arrondissements Regtbank te Almelo den derden Junij achttienhonderd drie en zestig, dienende dat aanvulling van het register van huwelijksvoltrekkingen in de

Gemeente Enschede over het jaar achttienhonderd twee en zestig, en luidende blijkens de aan ons overlegde en ten dezen aangehechte behoorlijk geregistreerde grosse als volgt: In naam des Konings. De Arondissements Regtbank ter Almelo, provincie Overijssel, heeft gewezen het navolgende vonnis. Inzake van de Echtelieden Gerrit Jan Benneker, daglooner en Gezina Mekkelholt, de vrouw bijgestaan door de man, beide wonende te Enschede, requestanten tot aanvulling van het Register van huwelijken in de Gemeente Enschede over het jaar 1800 twee en zestig, bij verzoekschrift van den 10^e April 1863, hebbende tot procureur den Heer Mr.C. H. Stork.

..... Overwegende dat de requestanten, zich noemende de Echtelieden.....zich bij verzoekschrift van den 10 April 1863 tot deze Regtbank hebben gewend, teneinde het haar moge behagen te gelasten de aanvulling in het Register van huwelijken in de Gemeente Enschede van het jaar 1800 twee en zestig, door daarin op te nemen door den Ambtenaar van den Burgerlijken Stand der Gemeente Enschede den twee en twintigsten Februarij 1800 twee en zestig het huwelijk is voltrokken tusschen Gerrit Jan Benneker, oud zes en dertig jaren fabrijarbeider, geboren te Weerselo, wonende te Enschede, zoon van Gerrit Jan Benneker en van Geertruida Oonk, beide overleden, en Gezina Mekkelholt, oud dertig jaren fabrijarbeidster, geboren te Lonneker en wonende te Enschede, dochter van Jan Hendrik Mekkelholt overleden en van Hermina Kuipers, zonder beroep, wonende te Enschede..... dat op dit verzoek te geven beschikkingen vrij zullen zijn van zegel om te zullen worden geregistreerd en wijder vrij van alle andere kosten aan hen worden uitgereikt, en dat uit die beschikkingen voortvloeiende exploiten kosteloos zullen geschieden vrij van zegel en registratie; dat de requestanten als reden voor hun verzoek zich op de navolgende bij dat request aangevoerde daadzaken hebben beroepen: dat hun huwelijk is voltrokken door den Ambtenaar van den Burgelijke Stand der gemeente Enschede den twee en twintigsten Februarij 1800 twee en zestig.

..... En dat de Registers van den Burgerlijken Stand, te Enschede, waarin die akte was geschreven teniet zijn gegaan, of althans verloren geraakt, tengevolge van den brand, die op den zevenden mei 1800 twee en zestig de stad Enschede heeft getroffen. Overwegende dat de Regtbank daarop,

overeenkomstig de conclusie van het Openbaar Ministerie, bij geregistreerde beschikkingen van den elfden April 1800 drie en zestig, aan de verzoekers heeft opgelegd de oproep van getuigen, ten einde over de voormelde daadzaken te worden gehoord, en dien tengevolge ten dage daarbij bepaald, in Raadskamer, het Openbaar Ministerie daarbij tegenwoordig, voor haar gebracht vijf getuigen, welke ieder afzonderlijk en onder eede te dien aanzien hebben verklaard, hetgeen is opgenomen in het hoofd, deze aangehaalde procesverbaal.....ten eerste dat in het jaar 1800 twee en zestig wel over dat gedeelte des jaars, loopende van den eersten Januarij tot den zevenden Mei, in de Gemeente Enschede..... terwijl de stad Enschede werd getroffen door een geweldigen brand al die Registers, daaronder het genoemde, op last van den Secretaris der gemeente, ter beveiliging, tegen dien brand zijn overgebracht inden toren van de Kerk der Hervormde Gemeente te Enschede, dat wijders toen de brand ook dit gebouw scheen te zullen bereiken de Burgermeester der gemeente last, heeft gegeven de voorschreven registers weer vandaar naar de Kerk der Doopsgezinde Gemeente Enschede te vervoeren, dat zulks ook is geschied, doch slechts voor een gedeelte, met name niet wat betreft de loopende Registers van den Burgerlijken stand van dat jaar, het register van huwelijksaangifte en afkondigingen alleen uitgezonderd, welke loopende Registers te ver in den toren gebragt zijnde uit dien hoofde bij het toenemen van den brand, niet meer bereikt hebben kunnen worden, en aldaar zijn gebleven, en dat later na het ophouden van den brand deze alzoo achtergebleven Registers niet teruggevonden zijn bij het daarnaar gehouden onderzoek.

-Ten anderen, dat de requestrant Gerrit Jan Benneker in het begin van 1800 twee en zestig, ter secretarie der gemeente Enschede, de tot voltrekking van het huwelijk benodigde stukken heeft ingeleverd; dat dien ten gevolge op den twee en twintigsten Februarij van dat jaar voor den Ambtenaar van den Burgerlijken Stand dier Gemeente Enschede de huwelijksvoltrekking is geschied tusschen genoemde Gerrit Jan benneker en Gezina Mekkelholt..... bij het opmaken van welke Akte als getuigen zijn tegenwoordig geweest Lambertus Morsink, Frederik Schuitte, Hendrik Otto en nog een getuige.

Zo wordt het huwelijk van Gerrit Jan en Gezina voor de tweede keer geregistreerd. Of ze ook een nieuw trouwboekje gekregen hebben wordt niet vermeld.

Maar wat vindt u van de een aantal keren voorkomende woordje: Wijders! Je moet een Noord – of Oost-Nederlander geweest zijn om te begrijpen dat hiermee: verder, vervolgens wordt bedoeld. De desbetreffende ambtenaar heeft in het Oost-Nederlandse woord “wieder” de –ie-klinker simpel vervangen door de –ij- klank. Dat gaat heel vaak wel op, zoals bij bij: wiede en wijd. Maar dit wiede is hier niet bedoeld.

Misschien is er één van onze leden die de genoemde namen van Mekkelholt of Benneker en nog liever dit huwelijk aantreffen in hun kwartierstaat. Ik zou hen willen oproepen deze kwartierstaat als wordbestand op te sturen naar de redactie. Deze kan er dan voor zorgen dat de kwartierstaat, misschien wel kwartierstaten gepubliceerd worden op de website van de afdeling. Op een dergelijke manier kunnen we voor een symbiose zorgen tussen ons kwartaalblad en de website.

Brief van Hillechiena Schepers aan haar zuster Henderkien

Een bijdrage van Anneke ten Thije, Borne

Als toelichting bij onderstaande brief het volgende:

Deze brief is van de zuster van mijn opa aan haar jongste zuster Henderkien. Het gaat om Hillechien Schepers, geboren op 7 november 1888 in de provincie Groningen. Ze is getrouwd in 1910 in Duitsland met Emil Karnau, een weduwnaar met 5 kinderen. Mijn familie was niet zo gecharmeerd van dit huwelijk. Het echtpaar kreeg nog een stel kinderen. Hillechien is overleden op 3 juli 1953 te Edeweicht in Duitsland.

KI: Scharel den 6-5 1947

Geliefde zusster Swager ont Kinder. wij kunnen uw Schrijven dat wij Nog Allen Gezont ont Munter zijn En wunzen van uw het Selve.

Geliefde zuster hou gaat het met de Andre Broeders En Zuster zijn die Nog Alle gezont en wij wunschen Alles goete Geliefde zuster en swaager wij hebben viel doorg gemaakt Maar wij Leefen nog Alle, Maar Onze Lenie hier Man is gevallen zij hat 5 kinder daar zit zie Nauw Aleen Mit Her.

Ik bin Blij dat die Hoorlog voorbij is, Geliefde zuster ik wolte himmer Schrijven Maar die Sorgen die zijn Groos wij Wollen dog Nog Eenmaal dat wij ons dog nog Eenmaal Weer te zien krijgen kunnen Maar wij kunnen daar ja niet koomen. het gaat Ons ja Niet goet ik hoop dat uw het beeter gaat.

Geliefde zuster ik wou dat uw mij Een kleine Paktje kunnen sturen van mijn hijmaat.

Geliefde zuster zijn die Kinder Nog Alle bij uw hooeder zijn die Al Alle getrouet.

mijn Klijnste Maisje die is nog Niet Getraut.

Geliefde zuster Schrijf Mij dierekt weerterug hou het uw gaat.

Noen zij Erslieg Gegrust von uw zuster, Swager en Kinder.

DIETZ VAN TILLEGHEM, / JOSEPH, / WILHELM, / JACOB, / THOMAS, / HENRI, / HENDRIK

Ill = Schiedam 6/5 1847

Geliefde zuster Swager Onk
 Kinder, wij kunnen nu
 schrijven dat wij nog allen
 gezond Onk Munters zijn
 En wunnen van nu het
 helpe, geliefde zuster kan
 gaat het met de andere
 Broeders En zuster zijn die
~~aan het nog alle gezond en~~
 wij wunsten alles goede,
 geliefde zuster En Swager
 wij hebben veel doorgemaakt
 Maar wij Leefen nog alle Maar
 Onze Lemie hier hun is gevallen
 zij had 5 Kinder daar zij die
 nuw klein Mit Her,
 Ik bin Blij dat die oorlog voorbij
 is, geliefde zuster ik zalde

Nimmer Schrijven Maar die
 Sorgen die zijn groot wij
 wullen dog Nog eenmaal dat
 wij Ons dog ~~Nog~~ eenmaal
 weer verien krijgen kunnen
 Maar wij kunnen daar ja kint
 kaamen, het gaat Ons ja
 Niet goed ik hoop dat nu
 het beter gaat. Geliefde
 zuster ik was dat nu mij ten
 kleine Rakte kunnen Stauren
 van mijn hijnnaat.

Geliefde zuster zijn die Kinder
 dog Alle bij nu hoorden
 zijn die al alle getrouwt
 mijn Aljinde Alinge die is dog
 Niet getrouwt. Geliefde zuster
 Ghijf mij die recht weertering
 hou het nu goed.
 Naen zij Estley geveert ^{van mijn zuster}
_{nummer 10. H. 1000.}

Een levende dode *Bijdrage van H.C.A. ten Cate*

In de Zierikzeesche Nieuwsbode van 17 jan. 1919 stond bijgaand opvallend bericht.

Een levende doode. Voor eenige dagen werd in de omstreken van Enschedé het lijk gevonden van een onbekend manspersoon. Een onderzoek naar de identiteit van den overledene ingesteld, had tot resultaat, dat het stoffelijk overschot zou zijn van een zekeren Ten Kate, wonende hier ter stede.

Bij den ambtenaar van den burgerl. stand werd in verband hiermede aangifte gedaan dat Ten K. was overleden en een acte van overlijden werd opgemaakt. Overeenkomstig art. 50 van het Burg. Wetb. werd een uittreksel der acte gezonden aan den ambtenaar alhier, die het extract in de loopende overlijdensregisters dezer gemeente inschreef.

Hoe vreemd stond echter deze ambtenaar te kijken, toen hij op denzelfden dag, dat hij het overlijden boekte, Ten K. in levenden lijve vóór zich zag.

't Is tot heden onbekend gebleven, van wien 't begraven stoffelijk overschot was, maar een feit is het, dat Enschedé thans iemand huisvest, die gezond en wel langs de straat kuiert, terwijl hij wettelijk dood is.

De vraag aan onze lezers is of zij ons kunnen vertellen wie deze abusievelijk onjuist aangegeven Ten Kate was. Welke ambtenaar kreeg de schrik van zijn leven toen hij "de overledene" in levende lijve voor zich zag? Zou er nog iets van terug te vinden zijn in het gemeentearchief? Heeft dit voorval ook in een lokale krant gestaan? Mocht u iets weten, dan verzoeken wij u een mail te sturen naar de redactie van TG. Twentegenea@gmail.com

Het Weleveld

*Door Johan Leushuis
Bron: Website Weleveld*

De naam Weleveld of Welvelde komt al in de 13^e eeuw voor, en wel in een acte van Poncianusdag 1206. In 1244 wordt een Godfried van Weleveld genoemd, zijn erfdochter huwde waarschijnlijk met de Heer van Ruinen, zodat de bezittingen van Welvelde in de handen van de Heren van Ruinen kwamen. Het bezit van de van Ruinens wordt eind 13^e eeuw opgedeeld tussen de beide zonen. De tweede zoon, Otto van Ruinen, verwierf het Twentse grondbezit en noemt zich voortaan Otto van Welvelde en vestigt zich in Zenderen. Hij en zijn broer Bernardis bouwden het eerste huis in 1300, zoals blijkt uit de aantekeningen van een van de Hambroecks, eigenaars van het Weleveld van 1715 tot 1819.

“Anno 1750 is de oude toorn zinde geboud Anno 1565 afgebroken en terwijl deselve zeer vervallen en in gevaar stond van in te storten en dien hoek Weder opgemetselt. Waer wij booven de Deur hebben laeten setten het hier gevonden Waepen van de Besitteren Des Huijses Welvelde, Waer in sien is Dat een Bernardis, Johannis en Otto van Ruinen de eerste stigters van dit Huijs geweest sijn, Dewelken hetselve hebben beginnen te bouwen Anno 1300 welke Heeren van Ruinen in Drente de Naam van Welvelde hebben aangenomen.”

Het eerste huis is in vakwerk opgebouwd, en de plek is strategisch gekozen, omdat passanten op wegen en water aan het huis tol moesten betalen. Het moet niet worden uitgesloten dat reeds voor 1300 er op de huisplaats een eenvoudig bouwsel heeft gestaan, een spieker, en dat ook de naam Weleveld eerder voorkomt, maar 1300 wordt als stichtingsdatum aangenomen. Daarmede is het een van de oudste havezates in Twente. De plek waar het huis is gebouwd werd Wolfsveld genoemd, dit werd verbasterd tot Weleveld, Wellvelt of Welvelde. De wolf leeft voort in het wapen van de van Welevelds, boven een gouden veld met een rode wolfskop, en onder een blauwveld met drie zilveren rozen. Het Weleveld kent een bloeiperiode onder diverse

generaties Weleveld. Na het overlijden van Johan III van Weleveld in 1521, huwt zijn erfdochter Anna met Sweder I Scheele, een Westfaalse edelman. Hij stamt van de Schelenburg ten oosten van Osnabrück. Het huis heeft het nodige te lijden in de tachtigjarige oorlog, en het archief is daarbij verloren gegaan. De bewoners waren in die tijd uitgeweken naar Osnabrück, na hun terugkeer in 1596 werd het huis herbouwd. Boven de deur staat de tekst:

Dis hausz gesatzt in Gottes hand
Musz das bewaren von krig und brand

De zonen van Sweder I Scheele deelden de bezittingen, Christoffel kreeg het Weleveld en de Welbergen, hij huwde twee keer en had 10 kinderen. De belangrijkste zijn Gossen Heiderijk, die hem opvolgde op het Weleveld, en Rabo Herman Schele van Weleveld die Welbergen erfde. De nakomelingen van Sweder maakten in processen om de erfenis veel schulden, en in 1715 werd het huis in het openbaar verkocht. Uiteindelijk na vele processen werd Lambert Joost van Hambroeck eigenaar van het Weleveld. In 1789 komt het huis leeg te staan. In 1804 wordt het verkocht en gesloopt, alleen de gracht herinnerd nog aan de havezate. In 1819 wordt het door van Hambroecks verkocht aan de familie Dikkers, die gingen begin 20ste eeuw failliet, en op de verkoping in 1908 wordt het eigendom van de familie Hanisch ten Cate die nog steeds eigenaar is. Het landgoed omvat een totale oppervlakte van 140 hectare.

& Begeleiding en advisering bij aankoop en verhuur
& Begeleiding en advisering bij huur en verhuur
& Taxaties
& Planvisie
& Bedrijfsonroerend goed
& Nieuwbouw
& Hypotheken
& Vastgoedbeheer

Bisschopstraat 18
 7571 CZ Oldenzaal
 Tel. 0541 – 522022
www.etpmakelaars.nl

Nadenkertje: Hoe gaan we eigenlijk om met gegevens die we van anderen gekregen hebben ?

Door Jan Oude Munnink

De moderne tijd maakt het onderling uitwisselen van gegevens tot een fluitje van een cent. Je vraagt een collega onderzoeker om iets bepaalds en meestal word je op je wenken bediend. Zo hoort dat eigenlijk ook tussen mensen met eenzelfde hobby. Stel dat je zoekt naar de naam Geerdink in Twente. Met wat shoppen kun je dan behoorlijk wat gegevens binnenkrijgen. Daar is dan ook niets op tegen als je bij je vraagstelling duidelijk maakt , wat je met die verkregen gegevens wilt doen. Stel dat je dat niet doet of aangeeft dat je die gegevens alleen maar persoonlijk wilt gebruiken en vervolgens leuk alles rond Geerdink op internet publiceert. Natuurlijk vermeld je wel even van wie je de gegevens gekregen hebt.

Vraag je je dan ook af of je de leverancier mogelijk wel teleurstelt , en, of je misschien ook nog aangenomen hebt of alles wat je binnengekregen hebt wel juist zal zijn ? Of is het voldoende om aan te geven dat alles wat er staat onder jouw verantwoordelijkheid valt ? Naar mijn opvatting in deze hoeven jullie niet te gissen.

Over gestruikeld en opgeraapt.

Door Otto Huizinga

't Inschrien 2008/3

Vanaf 6 oktober 2008 houdt de Oudheidkamer Twente iedere maandagmiddag van 13.30 tot 16.30 uur Open Huis. OKThuis, Stroinksbleekweg 12B in Enschede.

Wilt u een deskundige spreken op een specifiek gebied, dan kan dit via tel 053-4787447 aangevraagd worden.

NGV afdeling Delfland mededelingenblad 2008/3

Op www.de-wit.net het Genealogische domein van Herman de Wit zijn de telefoongidsen uit 1950 en de telefoonlijsten uit 1915 gepubliceerd. Daarnaast zijn er vele andere interessante zaken op deze site te vinden bijvoorbeeld het geannoteerde verhaal van een reis naar Batavia uit 1774.

't Tijdschrift 2008/2

Het bestuur van de Naamvereniging ten Tije overweegt in januari 2009 of de vereniging opgeheven dient te worden of dat er nog genoeg Tijen te recruteren zijn om het tij van een naderende ondergang te keren.

11 en 30 2008/4

Het eerste tachtig jarige huwelijk in Nederland is een feit. Op 23 juni 2008 vierden Peter Abdij en Henriëtte Jeanne Tritsch hun eiken huwelijksfeest.

Ijsseldelta 2008/3

Het Gemeentearchief van Kampen wordt digitaal ontsloten. De eerste duizend notariële akten uit het Gemeentearchief zijn toegankelijk via: www.kampennotarieel.nl

't Inschrien 2008/2

De Atlas van Oldenzaal is uitgekomen. ISBN 978.90.81314.1.0 Samengesteld door Willy Ahlers. De atlas bevat 65 bijzondere kaarten met historische informatie over Oldenzaal en de tekst over de inname van Oldenzaal door Spinola in 1605.

Oet de Boerschopn 2008/zomer

Frank Steggink heeft alle doop-, trouw- en begraafboeken in de omgeving van Oldenzaal en Ootmarsum gefotografeerd en op het net gezet. Ze zijn te vinden in het project Van Papier naar Digitaal: <http://www.den-braber.nl/vpnd/statuspagina-ov.html> Een aantal van deze gefotografeerde boeken is ook getranscribeerd door Frank Steggink. De transcripties zijn te vinden op zijn eigen website: <http://www.steggink.org/transcripties/index.php>

Gens Propia 2008/2

Nog boeven in de familie? En wilt u weten of ze in Veenhuizen zaten? Via www.drenlias.nl kunt u dit uitvinden.

NGV Afdelingsblad Apeldoorn en Omstreken 2008/2

Regionaal archief Zutphen heeft zijn gezinskaarten, aangemaakt tussen 1922-1939 gedigitaliseerd en doorzoekbaar gemaakt op zijn website <http://www.regionaalarchiefzutphen.nl/>. Daarnaast heeft deze website nog vele andere 'goodies'

Bidprentje in het GIT: dik in de fout!

Door Jan oude Munnink

Door de naam Daumink te verwarren met Damink kreeg mijn bijdrage in TG 3 wel een heel vreemd slot. Gelukkig werd ik er, weliswaar wat suggestief, op attent gemaakt dat er wel eens iets niet zou kunnen kloppen. Toch vind ik dat je gemaakte fouten recht moet kunnen zetten. Dat doe ik dus bij deze.

1. J.B. Greve huwt op 30-1-1879 in Enschede met Johanna Aaltje Smits.

2. Hij is de zoon van Hermannus Greve (dagloner), geboren 26-1-1810. Deze huwt met Joanna Daumink(dienstmeid) op 30-7-1844 te Enschede. Hij is weduwnaar van Diena Wilhelmina Reef.

3. Hermannus Greve is de zoon van Hendrikus Greve. Hendrikus is op 8-6-1806 te Enschede getrouwd met Joanna Sluimer.

4. Joanna Daumink is de dochter van NN.NN en Susanna Daumink (dagloonster), geboren in Brandlecht Pruisen.

5. Joanna A. Smits is de dochter van Hendrik Smits (geboren te Tiel) en Grietje Aalberts Briek (geboren te Scheemda). Hendrik was van beroep kolonist en veldwachter. Grietje was koloniste. Bij dit huwelijk werden vier kinderen gewettigd.

6. Ouders van Hendrik Smits zijn: Hendrik Smits en Aaltje van den Heuvel.

7. Ouders van Grietje Aalberts Briek zijn: Aldrik Berents Briek en Jantje Jans Muirker.

Ergo: door de naam Daumink te vervangen door Damink heb ik wel erg vreemde conclusies getrokken. Maar ik vrees dat ik niet de enige ben die dat kan overkomen. Dat is het risico van publiceren. Maar deze substitutie leidde wel tot een heel vreemd slot bij het bijzondere bidprentje. Eerlijk gezegd: de correcte genealogische gegevens hadden het verhaaltje leuker kunnen maken.

Trouwbelofte processen in Twente

Bijdrage van Chris Sieverink

Volkkundig Bulletin 22.2 van oktober 1996

In het artikel: "Eer en oneer ten tijde van de Republiek: een tussenbalans", kwam ik op pagina 143 een vermelding tegen van een artikel van Florence Kroon 'Illegitimiteit en eergevoel. Ongehuwde moeders in Twente in de achttiende eeuw' uit 1987 en verschenen in: 8^e Jaarboek voor Vrouwengeschiedenis (uitgever SUN; ISBN 9061682762)

Het jaarboek had als thema: Vrouwenlevens 1500-1850. Het bovengenoemde artikel staat op pagina 74-124. Daarin worden enkele dossiers aangehaald met de naam van betrokkenen. Hieronder volgen de inventarisnummers en de namen van de betrokkenen. Er zitten 80 procesdossiers uit de periode van 1682 tot 1810 in het archief van de Drost van Twente (afgekort: DVT) waarbij het niet nakomen van een trouwbelofte in de inzet was. In 54 van de 80 gevallen komt naast de eis tot huwelijk ook een eis tot financiële vergoeding voor. In de overige 26 processen werd uitsluitend de voltrekking van het huwelijk als eis gesteld. En slechts 3 van deze vrouwen waren ongehuwde moeders. Tenminste 37 van de 57 ongehuwde moeders die een proces begonnen, waren als inwonende dienstbode of boerenmeid werkzaam.

Het beeld dat er pas getrouwd werd als was gebleken dat de vrouw vruchtbaar was, het vruchtbaarheidstesten, behoort volgens haar voor Twente niet tot de gangbare gebruiken gelet op de resultaten van haar onderzoek. "Voorechtelijke seksualiteit die resulteerde in zwangerschap – en dit is de enig meetbare vorm – was dus in Twente niet gebruikelijk."

Goede mannen: ...

Vroedvrouw bij ongehuwde moeder: ...

Procesdossiers: van de 32 ongehuwde moeders die ik (auteur artikel) in de periode 1755-1794 in Ootmarsum en omgeving

telde (katholiek en hervormd) alsmede in Enschede (alleen hervormd), vond ik er 4 terug die een proces waren begonnen.

De rechtspraak van de drost was zeer traag. Als het al tot een vonnis kwam, waren wachttijden van enkele jaren normaal. Eén proces heeft zelfs meer dan 23 jaar geduurd. (zie 445) In slechts 14 van de 54 gevallen is een vonnis bekend.

De kansen op succes waren in Twente gering. Dit in tegenstelling tot bijv. de steden in Holland. Zie pag. 96!!

Stappen gericht op de publieke opinie: dit was i.h.a. ontrend voor de betroffen man. Zij was misleid en de eer van de man was juist in het geding.

De dossiers liggen bij het HCO in Zwolle.

Jaar	Moeder	Vader	Woon- plaats	Inv.nr. DVT
1733	Wilhelmina ten Thije	Gerrit Smalenbroek	Lonneker (zuid Esmarke)	233
	Hendrikje te Rijd	Gerrit Niland		261
1737	Christina Vorstenaars	Werkgever is advocaat	Ootmarsum	291 Zie dtb 16-7-1732.
	Janna Wagelaar	Jan Lutke Schipholt		433 (boksenbier)
	Berendina ter Telgte	Hendrik Bulner		440 (boksenbier)
	Jenne Huiskes	Gerrit Kokkers		442
	Johanna ter Ellen	Bernard Hummels	Oldenzaal	445 Zie ook VORG 1974 pp. 51-71 door E.D. Eijken

	?	Albert Nijhoff		469
	?	?		479 (zevenmaandskindje)
1774	Fenne Selkert (Zelkers)	Everwijn Kalters	Ootmarsum	505
	Janna Bouhuis	Jan Snippert		507 (goede mannen)
1790	Enneken Leurink	?	Enschede	(was 's avonds in het donker bezwangerd toen ze de beesten uit het veld haalde)
	Hendrika Gorkink	Antoni Wiggerink		538
	?	?		538 (kind overlijdt direct na bevalling, man wordt nadrukkelijk voor de begrafenis uitgenodigd)
1783	(dominees meid)	Arnoldus Keyser (dominee)	Enschede	542 (kind krijgt bij de doop de voornamen Arnoldus Keyser)
	?	?		639 (abortus)
1806	Aleida Tolbroek	Hendrik Jan Voortman		649
?				

? de naam wordt in het artikel niet genoemd.

Buitenechtelijke kinderen in Twente, een steekproef

<i>Plaats</i>	<i>Periode.</i>	<i>Aantal dopen Katho- liek</i>	<i>Aantal b.k.</i>	<i>Aantal dopen hervormd</i>	<i>Aantal b.k.</i>
Borne	1731-1750	1152	5(0,4%)	403	2 (0,4%)
	1789-1808	1080	2 (0,2%)	296	9 (3%)
Ootmarsum	1706-1725	1884	15 (0,8%)	428	16 (3,7%)
	1775-1794	2143	13 (0,6%)		
	1765-1784			260	0 (0%)
Enschede	1723-1742			1776	10 (0,6%)
	1775-1794			2479	19 (0,8%)

b.k. buitenechtelijke kinderen

Overige bronnen:

- De Drost van Twente, in VORG 1974, deel 14 pag. 127-171
- VORG 1974 pp. 51-71 door E.D. Eijken
- Eigen Volk, 1832; [E1 E20]
- D. Haks, Huwelijk en gezin in Holland in de 17de en 18de eeuw. Assen 1982

<i>Inv.</i>	<i>Eis</i>	<i>Vonnis</i>	<i>Bijzonderheden</i>
280	Bruidsschat, vergoeding kraamkosten, alimentatie		
309	Onbekend		Gedaagde was getrouwd
337	Alimentatie		
538			Getuige Gerrit Borkent
584	Bruidsschat, vergoeding kraamkosten, alimentatie		Eiseres is meid die door gehuwde baas verkracht zou zijn

CURSUSSEN

De NGV afdeling Twente houdt ook in 2009 weer cursussen Genealogie en Oud Schrift.

Onlangs heeft de Oudheidkamer Twente gevraagd met ons te mogen samenwerken bij de organisatie van de cursussen in de bibliotheek te Hengelo. Uiteraard zijn wij zeer ingenomen met dit verzoek. Hoewel de Oudheidkamer geen genealogische vereniging is, heeft ze veel raakvlakken met Genealogie. Het fundament voor het organiseren van cursussen zal hierdoor een bredere basis krijgen, wat de continuïteit ten goede zal komen.

De uitbreiding van het aantal cursusavonden per cursus van 5 naar 6 avonden is door de cursisten en door de docenten positief ontvangen, dus zullen we ook komend jaar cursussen Genealogie en Oud Schrift houden van telkens 6 lesavonden.

Bij uw onderzoek in de periode voor 1800 komt u op een bepaald moment aktes, brieven en andere documenten tegen die u niet zo maar kunt lezen. De letters werden toen anders geschreven en er werden vaak afkortingen gebruikt die wij niet meer kennen. Ook hadden bepaalde woorden en gezegdes vroeger een andere betekenis. De cursus Oud Schrift helpt u deze documenten te ontcijferen zodat u uw onderzoek in de archieven verder kunt uitbreiden. Tijdens de cursus wordt er geoefend met oude aktes en geschriften voornamelijk uit onze eigen regio. Tevens wordt er van u verwacht dat u thuis ook wat opdrachten uitwerkt, transcriberen zoals dat heet, die dan tijdens de volgende lesavond worden besproken.

Met de cursus Genealogie voor beginners gaat u kennismaken met uw verre voorouders. U gaat uitzoeken waar uw voorouders vandaan kwamen en wat ze deden voor de kost. De cursus is voornamelijk gericht op onderzoek in de Doop- Trouw- en Begraafboeken van voor 1811 en op de Burgerlijke Stand (na ca 1811) en het Bevolkingsregister. Hebt u al langer plannen om de gegevens van uw eigen stamboom eens op een rijtje te zetten, of wilt u wel eens weten in welk archief u

ontbrekende gegevens van uw familie moet zoeken, dan is deze cursus een prachtige gelegenheid om onder leiding van een ervaren genealoog meer te weten te komen hoe u dat het beste kunt aanpakken. U krijgt ook de gelegenheid om met de daar aanwezige computers te oefenen op internet onder begeleiding van de docent en u krijgt ook wat opdrachten mee om thuis uit te werken.

CURSUSAANBOD

Cursus	Cursusleider	Periode
Oud Schrift voor beginners	Adrie Roding	04-03 t/m 8-4-09 *
Genealogie voor beginners	Ton Brummelhuis	30-9 t/m 04-11-09
Oud Schrift voor gevorderden	Adrie Roding	nog niet gepland
Genealogie voor gevorderden	Ton Brummelhuis	nog niet gepland

De cursussen worden gegeven in de Bibliotheek te Hengelo, vanaf 2008 op 6 woensdagavonden achtereenvolgens van 19.30 uur tot 21.30 uur. De kosten per cursist zijn € 50,00 en dat is inclusief documentatie en lesmateriaal. Cursussen zullen zoals altijd alleen doorgang vinden bij voldoende deelname.

Aanmelden kunt u zich bij voorkeur op het e-mail adres bjjschothuis@home.nl. Voor meer informatie kunt u altijd mailen of eventueel bellen 's avonds na 19.30 uur op telefoonnummer 0546-862675.

* zoals u constateert is deze cursus al begonnen.

Advies: raadpleeg regelmatig onze website. Deze kan immers actueler zijn dan TG en is minder aan termijnen gebonden.

Een vergeten kind

Een bijdrage van Johan Leushuis

In 1853 richt Geertruida Kroeze weduwe van Bernardus Leushuis zich tot de arrondissementsrechtbank met het verzoek haar dochter in te schrijven in het geboorte register van 1847.

IN NAAM DES KONINGS

De arrondissements rechtbank te Almelo, provincie Overijssel heeft op het onderstaande request, genomen de daarop volgende beschikking.

Aan de arrondissements rechtbank te Almelo

Eerbiedelijk geeft te kennen Geertruida Kroeze weduwe van Bernardus Leushuis wonende in het Ambt Almelo. Dat zij is onvermogen blijktens getuigschrift hierbij overlegd afgegeven door den Burgemeester harer woonplaats den Zesden Januari achttienhonderd drieenvijftig.

Dat zij is bevallen van een dochter Janna genaamd op den tweeden februari achttienhonderd zeven enveertig in de gemeente Ambt Almelo.

Dat haar man Bernardus Leushuis de geboorte van dat kind behoorlijk heeft aangegeven bij den ambtenaar van den burgerlijken stand.

Dat echter blijktens verklaring van den ambtenaar van den burgerlijke stand der gemeente Ambt Almelo afgegeven den Zesden Januari achttienhonderd drieenvijftig hierbij overlegd, dat kind niet is ingeschreven in het Geboorte register dier gemeente van achttienhonderd zevenenveertig.

Dat er derhalve grond bestaat tot aanvulling van dat register naar aanleiding van het burgerlijk wetboek artikel 70 en volgende en van het wetboek van burgerlijke regtsvordering artikel 829 en volgende.

Waarom Geertruda Kroeze weduwe van Bernardus Leushuis de vrijheid neemt te verzoeken.

Dat het aan de rechtbank moge behagen te bevelen de aanvulling van het Geboorte register zoo als boven vermeld met bepaling dat de beschikking zal zijn vrij van zegel en gratis aan haar worden uitgereikt.

Almelo 6 Januari 1853, JTH Hulsken procureur

DE REGTBANK

Gezien het vorenstaande verzoekschrift mitsgaders de daarbij gevoegde stukken speciaal het certificaat van onvermogen den 6 Januari 1853, afgegeven door den ambtenaar van den burgerlijken stand der gemeente Ambt Almelo.

Gezien artikel 70 en volgende van het burgerlijk wetboek en artikel 829 van het wetboek van burgerlijke regtsvordering.

Gehoord de officier van Justitie in zijne conclusie tot inwilliging van het verzoekstreckende.

Overwegende dat het voldoende blijkt dat het ten requeste aan gevoerde met de waarheid overeenstemt.

Gelast dat de ten requeste vermelde persoon van Janna dochter van Bernardus Leushuis en Geertruida Kroeze binnen de gemeente Ambt Almelo geboren den Tweeden Februari achthonderd zevenenveertig door den ambtenaar van den burgerlijken stand der gemeente Ambt Almelo alsnog in het geboorte register der gemeente zal worden ingeschreven, zullende de genaamde aanvulling van het geboorte register geschieden kosteloos en de expeditie dezer beschikking aan de requestrante op ongezegeld papier en kosteloos worden uitgegeven, nadat dezelve vooraf gratis zal zijn geregistreerd.

Gedaan te Almelo den achtsten Januari 1853.

Door de heeren mr's Jacobsen, president, Palthe en Dijkmeester regters.

Nieuwe boeken bij het GIT

Wij hebben onze collectie kunnen uitbreiden met de volgende boeken:

HET BEKKERS-BEKKER-BAKKER BOEK Geschreven door Gerrit H Bakker

Dit boek is een genealogie van het geslacht Bekker (s) Bakker afkomstig uit de buurtschap Herike in Markelo. Het is een zorgvuldig in generaties gerangschikte opgave van personen over de periode 1640 tot 1998. Het is een zeer overzichtelijk en informatief boekwerk.

HET SCHULDBOEK VAN AREND KENKHUIS

Dit is een publicatie die tot stand is gekomen met medewerking van mevr. Tilly Hesselink van de Riet, en Wim Kuiper en Cor Trompetter.

Deze publicatie is een transcriptie en de hertaling van het schuldboek van Arend Kenkhuis van ca 1578 tot 1642 een koopman uit Almelo. Er staan zeer veel namen in het boek die voor stamboom onderzoek van waarde kunnen zijn.

BONJE IN BORNE Geschreven door Hans Gloerich

Het boek behandelt de verwickelingen die zich hebben voorgedaan bij de bouw van de nieuwe St. Stephanus kerk in Borne in de periode van 1885 tot 1888. Het is een zeer lezenswaardig boek met veel informatie over Bornsche families.

Johanna Everink wilde trouwen

Door Jan Oude Munnink

We schrijven 1823. Johanna Everink, boerenwerkster uit De Lutte, wilde trouwen met Berend Jan Harberink, boerenwerker uit De Lutte. In die tijd moest een doopinschrijving overlegd worden om het huwelijk te kunnen laten voltrekken. Maar Johanna kon die niet overleggen. De schout van Weerselo "alwaar het doopregister van de R.C.Kerk in De Lutte berustende" heeft verklaard dat "hare acte van geboorte of doopcedule... in voormeld doopregister niet heeft kunnen vinden". Johanna moest zich dus richten tot de vrederechter van Oldenzaal, de heer Mr.Lambertus Nieuwenhuis (ze hoefde voor de acte niet te betalen want ze beschikte over een Certificaat van armoede, afgegeven door de schout van Losser). De vrederechter maakte op 4 mei 1823 een acte van notoriteit op. In een dergelijke acte moest een aantal getuigen of familieleden of bekenden onder ede een verklaring afleggen over haar identiteit en zo mogelijk ook over de geboortedatum, geboorteplaats en haar ouders. In de acte van notoriteit van Johanna wordt vermeld dat Johanna is geboren vóór dat haar moeder is getrouwd met Berend Schopman.

De getuigen (7 in getal) verklaren dat ze Johanna goed kennen evenals haar moeder Joanna en Berend Schopman. Ook geven ze aan dat ze de grootouders van Joanna, Gerrit Everink en Janna Olde Snoeijink goed gekend hebben.

Voorts geven ze aan dat de requirante i.c. Johanna "even over de zesentwintig jaar oud is, en haar alzo willen geloven dat zij in Januarij 1700 zesennegentig is geboren en eindelijk dat, zij getuigen, ook wel weten en van hunne vrouwen en van andere lieden hebben gehoord dat de requirante in de kerk te Lutte is gedoopt en altijd heeft geheten Johanna Everink". De registratie van de acte vond plaats op 8 oktober 1823 te Oldenzaal.

Het is altijd leuk om bij onderzoek dergelijke gegevens te vinden: ze verrijken je onderzoek. Maar is er ook een plot? Je zoekt dus verder en ik vond het volgende:

1797 die 3 januarii baptizata filia Joanna filia illegitima pater Hermanus Schiphuijs ex gerigte Enscheijde ex confesione matris et mater Joanna Olde Nieuwhuijsz.
 Patrine Gerrit Efertman et Getruid Olde Nieuwhuijsz.

Je moet wel even op de hoogte zijn dat de achternamen in De Lutte in die tijd soms van je verwachten om een Gordiaanse knoop te ontwarren. Maar soms hoe meer data je hebt, des te makkelijker het wordt.

Berend Jan Harberink is daar ook een voorbeeld van: hij wordt geboren als zoon van Lubbert Veekamp en Gesina Keijzer en gedoopt op 11 november 1797.

Maar zou nou geen van die 7 getuigen geweten hebben wie haar natuurlijke vader is geweest? De oudste getuigen waren 56 jaar Of zou alleen de pastoor er weet van hebben gehad? Navragen kan niet, en, of de pastoor het ons misschien verklapt zou hebben?

Johanna trouwde met Bernardus Joannes op 15 augustus 1823 te Losser, aktenummer 21.

Holländische Krankheit

Reactie van dhr. Jos Kaldenbach, Alkmaar

Jullie vroegen naar de holländische Krankheit. Dat is tegenwoordig een economische vakterm, maar vroeger gelijk aan de Hollandfeber. Veel poepen liepen in Nederland ziektes op, vooral de turfstekers.

-baggeraars in het (laag)veen, die met hun benen in de prut staande mochten scheppen en zwoegen. Sommige bronnen spreken van een Nervenfeber (zenuwkoorts), maar dat is een logisch gevolg van zware ziekte na te zware lichamelijke inspanning: de stuiptrekkingen leken op een psychische aandoening, maar waren het meestal niet.

Verder wordt er nog gesproken over het begrip Zeller. ik kom daarvoor in de Oostenrijkse literatuur selderij(verkoper?) tegen.

NGV

Per 1 januari 2009 zijn de kosten voor het lidmaatschap van NGV gewijzigd. De nieuwe bedragen voor 2009 zijn:

<p>NGV Lidmaatschap € 36,- per jaar (€ 35,- bij incasso)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gens Nostra ▪ indeling bij één regionale afdeling ▪ gebruik van de diensten van de NGV
<p>NGV Gezinslidmaatschap € 9 ,00 per jaar</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ voor een gezinslid in combinatie met een gewoon lidmaatschap het gezinslid ontvangt geen Gens Nostra ▪ het gezinslid kan zich bij een andere regionale afdeling in laten delen
<p>NGV Bijkomend lidmaatschap</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Extra regionale afdeling € 9,00 per jaar ▪ Familieorganisaties € 9,00 per jaar ▪ Computergenealogie € 10,00 per jaar ▪ Heraldiek € 15,00 per jaar
<p>NGV Buitenlands lidmaatschap € 45,- per jaar</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ idem aan gewoon lidmaatschap, maar voor leden wonend buiten Nederland

<p>Ambachtelijke lijstenmakerij met 1800 voorbeeld lijsten</p> <p>Fotogalerie LIJSTENMAKERIJ Lijstenmakerij</p> <p>KUNST in de KLUIS</p> <p>Marcel Kistemaker</p> <p>Kerkstraat 6, 7571 EE Oldenzaal T. 0541-53 19 85/F. 0541-53 53 13</p> <p>Openingstijden: di, wo, do 12-18 uur / vr 12-21 uur / za 10-17 uur</p>	<p>Grote collectie oude landkaarten, gravures en foto's van Oldenzaal, Twente, Overijssel en Nederland.</p> <p>Steeds wisselende exposities</p> <p>Werk van Jan Schoenaker, Wiebe Bloemena, Ton Anconé,</p> <p>en fotografie van 12 regionale fotografen</p>
--	--

Mededelingen

1. Het GIT is in de maanden juli en augustus gesloten.
2. De volgende TG verschijnt eind juni. U kunt hiervoor kopij aanleveren tot uiterlijk 1 mei a.s. Het emailadres van de redactie is twentegenea@gmail.com. Tekst graag zonder opmaak als Word-bestand en foto's e.d. alleen als jpg bestand sturen.

Nederlandse Genealogische Vereniging. Opgericht 1946.

Correspondentieadres: NGV, Postbus 26, 1380 AA Weesp. Bibliotheek en andere diensten: Papelaan 6, 1382 RM Weesp. Geopend (alleen voor leden) donderdag en zaterdag van 10.00-16.00 uur.

Afdeling Twente. Opgericht 1984. De afdeling omvat de volgende gemeenten: Almelo, Avereest, Borne, Dinkelland, Enschede, Haaksbergen, Hardenberg, Hellendoorn, Hengelo, Hof van Twente, Losser, Oldenzaal, Ommen, Rijssen-Holten, Tubbergen, Twenterand en Wierden.

Afdelingswebsite: <http://twente.ngv.nl>

Bestuur van de afdeling:

- Voorzitter : vacature
- Interim-voorzitter, coördinator jubileumboek en afgevaardigde Algemene ledenvergadering NGV.
J.G.H. oude Munnink (Jan), Koppelboerweg 2, 7587 NV De Lutte, 0541-511774
e-mail: koppelboer@hetnet.nl
- Secretaris, ledenadministratie, contact gastsprekers.
Ch. Sieverink (Chris), Diepenbrockstraat 3, 7512 DE Enschede, 053-4304320
e-mail: secretaris@twente.ngv.nl (functioneel) chsieverink@wanadoo.nl (privé)
- Penningmeester, 2e secretaris, cursussen.
B.G.J. Schothuis (Ben), Het Loo 39, 7608 DM Almelo, 0546-862675
e-mail: penningmeester@twente.ngv.nl (functioneel) bgischothuis@home.nl (pr)
- Coördinator Genealogisch Informatiecentrum Twente (GIT)
J. (Johan) Leushuis, Woolderweg 65, 7622 JR Borne.
074-2667229 e-mail: jleushuis@hetnet.nl
- Plaatsvervangend Afgevaardigde Algemene Ledenvergadering NGV
A.H. Boswerger (Ton), Spanker 42, 1231 TD Loosdrecht, 035-5823923

Redactie Twente Genealogisch (TG)

Titia Tjeerdsma, Otto Huizinga, Hennie Kok, Leon van Schie, Georges Schafraad en Hans Berkhout

Redactieadres: Twente Genealogisch, Haydnstraat 58, 7582 EX Losser

e-mail: wentegenea@gmail.com

Genealogisch Informatiecentrum Twente (GIT):

Bibliotheek: Beursstraat 34, 7551 EE Hengelo, 074-2452587. Openingstijden: dinsdag 18.00-20.00 uur, vrijdag 13.30-17.00 uur

Bezorging en adreswijziging

Voor informatie over bezorging kunt u contact opnemen met de redactie van Twente Genealogisch. Adreswijzigingen, opgave nieuwe leden en opzeggingen uitsluitend naar de NGV, Postbus 26, 1380 AA Weesp.

Dit mededelingenblad wordt gratis toegezonden aan de leden van de NGV - afdeling Twente en aan de NGV-leden van andere afdelingen, die een bijkomend lidmaatschap zijn aangegaan.

Abonnementen op dit blad kunnen worden aangegaan door overmaking van 10 euro uitsluitend op girorekening 5582643 t.n.v. penningmeester NGV te Almelo.

Het in dit contactblad gepubliceerde mag slechts worden overgenomen met toestemming van de schrijver en vermelding van de bron ISSN 138-0787.

Omslag: mevr. G. Beltman – de Groot

Kwartaalblad van de Nederlandse Genealogische Vereniging
Afdeling Twente, 25^e jaargang 2009 nr. 2

Inhoud

Even bijpraten	blz. 42
Nieuwe digitale bron op internet	blz. 44
Het Weemsel(o) te Albergen	blz. 45
Adresgegevens nazaten Rusluie gezocht	blz. 53
Nieuwe leden stellen zich voor	blz. 55
Oorlog en Reformatie in Twente	blz. 58
Digitale krant unieke bron voor genealogen	blz. 70
Hoe de jonge Gradus Roberink de Fransen te kijk zette	blz. 71
Deelname project Genetische Genealogie	blz. 80
In Memoriam Johan Kappert	blz. 82

De Verfhal-Hengelo

*Als kleur in uw leven
echt belangrijk is !!!*

Binnenhavenstraat 54
7553 GJ Hengelo
te. 074-2435805
www.deverfhal.nl

Even bijpraten

Door Jan Oude Munnink,

Sommigen van u zullen zich wel eens afgevraagd hebben of er ook nog eens aandacht wordt geschonken aan het boek dat zal verschijnen ter gelegenheid van het vijftienvigjarige jubileum van onze afdeling. Het is rond dit thema heel lang stil geweest, hoewel enkelen wel iets meer wisten. Maar die enkele personen vormen niet de vereniging. TG is daarom bij uitstek geschikt om u nu wel te informeren.

Dank zij een groot aantal schrijvers ziet het er naar uit dat het boek een inhoud krijgt van 350-400 pagina's. Bijdragen zijn er onder meer van: F. Agterbosch, W.J.E. Berns, T. Boswerger R. van Haaren, J. Knippers, H.Gleis, R. Rorink, H. Boink, J. Leutenantsmeyer, M. Koers, E. Remling, T. Ankone, G. Kreucher, F. Walhof, W. Ahlers, R. Schluter H. Kok, G. Broekhuis, J. Nijhof, A. Kamphuis, J. Harzevoort, J. Klaassen, H. Boom, P.Rouing, H. Scholten en A. Hottenhuis.

Enkele thema's willen we u ook niet onthouden: geslachtsverandering, spookverhaal, erve De Kuper, Joodse geschiedenis in Denekamp, moord, Nederlandse bewoning bij Gildehaus, bronnen in archieven in Nederland en Duitsland, dievegge, horigheid, Twentse namen, drie erven bij Denekamp, begraafplaatsen, raadselen rond Schurink, Frans op den Bult, boedelscheiding, raadselen van een pastoor, een vrouw op berenjacht, familie naar Amerika, Bommelas, Friezen naar Twente, De Riet, verzetsstrijder. Het voorwoord is van A. van der Meijden. G. Vaanholt heeft de epiloog verzorgd. Zoals u misschien al ziet in de namen van de auteurs zijn er bijdragen uit het Duitse grensgebied. Voor zover het boek geïllustreerd is met tekeningen dan mag u best weten dat mevrouw G.Beltman-de Groot er meer 50 gemaakt heeft. De kwaliteit van die tekeningen kent u uit een aantal TG-'s die ze ook geïllustreerd heeft. De omslag van 2009 is ook van haar hand. Ronnie Reinink zorgt voor de lay-out en die zal als u deze TG ontvangt afgerond zijn. Zo hebben we nu een aantal tipjes van de sluier opgelicht, maar als u echt alles wilt weten, dan is er maar één oplossing: inschrijven op het boek en de twee cd-roms. Al met al kunt u dan in het bezit komen van een uniek boek met boeiende verhalen, bronnen voor genealogisch onderzoek en dan ook nog twee cd-roms met

parentelen, kwartierstaten e.d. De cd-roms bevatten gegevens van min of meer bekende Twentenaren en aanvullende genealogische gegevens bij de artikelen in het boek. Vermeldenswaardig is de bijdrage van M. Ahrenhövel die op de cd-rom's een schat aan gegevens van Nederlanders die in Osnabrück begraven zijn ter beschikking heeft gesteld.

De klus zit er nog niet helemaal op: er moet er nog een index gemaakt worden en ook daar hebben we enthousiaste leden voor weten te vinden. Dat kan dus allemaal ruim voor het drukken van het boek gereed komen.

We hadden gehoopt de prijs van het boek door het werven van sponsorgelden laag te kunnen houden. We moeten helaas constateren dat dit niet is gelukt. Feitelijk is er maar één sponsor en dat is de SWGT die de 2 cd-roms die bij het boek horen voor haar rekening neemt. Daar mogen de handen best voorop elkaar! Maar we raken nu wel de kern van het probleem: de afdeling is financieel niet sterk genoeg om de kosten van het laten drukken in een oplage van 500 exemplaren voor haar rekening te kunnen nemen. Als elk lid één boek zou kopen, dan is er geen vuiltje aan de lucht. Juist omdat we daar niet zeker van zijn moest het bestuur zorgvuldige afwegingen maken.

Die denken we als volgt gemaakt te hebben:

- het boek verschijnt indien er 500 exemplaren gedrukt kunnen worden
- de prijs per boek inclusief 2 cd-roms bedraagt € 47,50 exclusief verzendkosten. (afhalen kan geschieden op de maandelijkse bijeenkomsten en bij het GIT.)
- als u belangstelling heeft voor één of meer exemplaren dan kunt zich melden bij de penningmeester: het liefst per e-mail, maar een briefje mag ook. Graag ook in de e-mail wel uw naam met voorletters en adres vermelden.
- een herdruk is zo goed als zeker vanuit financieel oogpunt voor de afdeling niet haalbaar.

Het is de bedoeling dat het boek voor eind 2009 verschijnt. U begrijpt natuurlijk dat we de Twentse Voorouderdag ook willen benutten om dit unieke boek aan de mens te brengen. Maar de inschrijving sluit 1 december 2009. Dus: twijfel niet te lang. Er is een beperkte oplage van 500 boeken. Het Twentse motto aan alle leden: riegt oel!

Nieuwe digitale bron op internet

Erik Berkhof uit Amsterdam heeft op www.onweersberkhof.com wederom een nieuwe digitale bron gepubliceerd. Het gaat dit keer om de transcriptie van de personele quotisatie uit 1808 van het Schoutambt Vriezenveen.

In 1808 moesten alle huishoudens, behalve onvermogenen, een belasting betalen op basis van hun besteedbaar inkomen. Er werden voor Vriezenveen 8 belastingklassen vastgesteld, met tarieven die varieerden van 50 cent tot 10 gulden. Ook zelfstandig inwonende leden van het huishouden, in het bijzonder de meiden en knechten, werden afzonderlijk aangeslagen. Zij vielen meestal, samen met de landarbeiders – toen dagwerkers genoemd – , in de laagste belastingklasse. Dit hield in dat hun “verteering” jaarlijks beneden de 50 gulden lag.

Uit het belastingregister kan worden afgeleid, dat er in Vriezenveen in 1808 408 huizen waren, inclusief 9 huizen in Bruinehaar. Het aantal belastingplichtigen, inclusief onvermogenen, bedroeg 565, waarvan 13 woonachtig te Bruinehaar.

HOFLAND
OPTIEK

Nummer één in oogzorg en mode.

**MET HOFLAND
WEER OP SCHERP**

DENEKAMP • EIBERGEN • ENSCHEDE • LOSSER
OLDENZAAL • HAAKSBERGEN • BORNE

Contactlensspecialisten a.n.v.c.
Optometristen o.v.n.

www.hoflandoptiek.nl

Het Weemsel(o) te Albergen

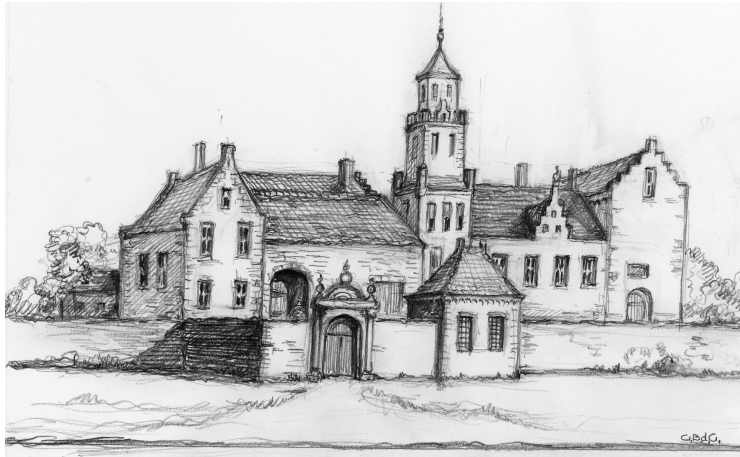
Bijdrage van Helmoed Boom – Utrecht

“Daar zijn vroeger en later tijd wat geesten gezien. En hoe dikwijls is er de hoefslag gehoord van 't paard des ridders die, nadat hij uit wrevel en afgunst tegen zijn broeder 't kasteel liet springen, vlugtte en om zijne vervolgers 't spoor bijster te maken, de hoefijzers van zijn paard verkeerd had doen leggen. 't Koude zweet lekt den landbouwer uit het regtveerdig hair, als hij langs dat verschrikkelijk en vervloekt oord bij nacht en ontij moet wandelen”

Bovenstaande tekst is afkomstig van de dagbladuitgever en latere schoolopziener Harm Boom (geen familie). Hij wandelde in 1846 in de omgeving van Albergen en bezocht toen ook de huisplaats van Weemselo. In “mijne reis-portefeuille of omzwervingen in het najaar van 1846”, schreef hij verder “voorheen bestond te Albergen een prachtige burgt, Weemselo genaamd, waarvan thans de half gedempte grachten en visscherijen de grootte nog enigszins aanduiden. Volgens de sage liet broederhaat het kasteel in de lucht verbranden. Van de overblijfselen van een later aldaar gebouwd, maar ook weder vernield huis, vindt men thans een steen, gemetseld in de boerenwoning, daar ter plaatste opgericht, waarin gebeiteld staat: Bernard Engelbert Christian F.M. van Beverforde zu Wemesloe, ober und Niederwerries, Readificavit A MDCXCVII. “

De havezate Weemselo, die, samen met drie andere, de omslag van TG in 2009 siert, lag in de buurschap Albergen. Nog steeds ligt dichtbij de oude huisplaats de erve Weemselo, vlak aan de Fleringermolenbeek, die een paar kilometer verder samenvloeit met de Middensloot en dan traag als Loolee zijn weg vervolgt. Hoewel er veel veranderd is en de meeste grachten gedempt zijn, valt toch nog wel hier en daar iets in het landschap te herkennen van de plaats waar eens de havezate stond.

Al in 1353 wordt het Weemselo vermeld, als Johan, zoon van Hugo van Bevervoorde, verklaart zijn neef Geert I van Bevervoorde, reeds voor beleend te houden met het goed “ton Wemerslo”te Albergen, terwijl hij zelf nog door de bisschop van Utrecht, als leenheer, beleend moest worden.

Het Weemselo (tekening door mevrouw G. Beltman – de Groot)

Vele eeuwen zou het Weemselo in het bezit van de Bevervoordes blijven. Veel tragische gebeurtenissen zouden met het Weemselo in verband worden gebracht. Zo moest Geert III van Bevervoorde in 1521, tijdens invallen van de troepen van de Gelderse hertog een schatting betalen om plundering en verwoesting van Weemselo te voorkomen. Dramatischer was een gebeurtenis in de herfst van 1589 toen jonker Hendrik van Rhede en zijn vrouw en dochter uit Brandlecht, een bezoek aan Weemselo brachten. Ze overnachtten in het kasteel en werden in het holst van de nacht gewekt door de zoon van de gastheer, Gerrit van Bevervoorde. Hij was gewapend met een pistool en deelde mee, dat hij hun 14 jarige dochter, Anna Magdalena, mee zou nemen naar Arnhem. Hij deed dat ook daadwerkelijk en had het zo geregeld dat de Van Rhede's het nakijken hadden. Uiteindelijk werd Anna Magdalena wel weer met haar ouders verenigd, maar Gerrit zou zijn straf niet ontlopen; hij werd in Brussel gevangen genomen en door de Spanjaarden onthoofd, waarbij volgens de overlevering, moeder en dochter Van Rhede aanwezig zouden zijn geweest. Volgens de overlevering zou vooral de moeder erg op berechting hebben aangedrongen omdat Gerrit overal rondgebazuind zou hebben dat hij zowel met de moeder als met de dochter geslapen zou hebben. Later zou de moeder van het kleed waarop het afgehakte hoofd van Gerrit had gelegen een jurk hebben

gemaakt en haar dochter hebben gedwongen die aan te trekken!

Ook uit de overlevering stammen de regels aan het begin van deze bijdrage: Twee broers zouden om het kasteel hebben getwist. De een legde toen een vat kruit in de kelder van het slot, voorzag dat van een lont en stak dat aan. Hij spoedde zich in de richting van Albergen en toen hij de explosie hoorde, zou hij hebben gezegd: "daar gaat mijn uiltje".

De Van Bevervoordes waren dan wel eigenaar van het Weemselo, ze woonden er maar zelden zelf. Onder andere het goed Oberwerries in het Stift Munster was al in 1464 de daadwerkelijke woonplaats van de familie

Ooit woedde een grote brand in het kasteel, want in het vuurstedenregister van 1675 staat vermeld "Weemseloe, toebehoerende Bevervoerde, is voor desen afgebrandth, nu daerop een bouwhuys, 2 vuursteden." De van Bevervoordes werden steeds rijker en machtiger en zullen steeds minder binding met het Weemselo hebben gehad. Rond 1700 kon Berndt Engelbert zich heer tot Opper en Neder Werris, Dentrup, Weemselo, Wenge, Bönninghausen en Nierhoven noemen. Hij liet in de stad Münster het stadspaleis Beverfoederhof bouwen.

Berndt Engelbert overleed in 1704 en liet één minderjarige zoon na, Friedrich Christian Heidenreich Theodor. Hij werd in 1711 en nogmaals in 1759 beleend met het Weemselo. Hij was minister van de koning van Pruisen en overleed in 1768 kinderloos. Hiermee verdween het eigenaarschap van de "echte" van Bevervoordes. Wel had hij in 1767 een zoon geadopteerd, Friedrich Clemens von Elverfeldt, die tot universeel erfgenaam werd benoemd, onder voorwaarde dat hij de naam von Beverförde zou dragen. Tot 1812 zou het Weemselo in bezit blijven van de familie Von Elverfeldt genannt von Beverförde. Hoe het goed eruitzag is bekend omdat in 1775 Henricus Bloemen, rooms priester te Tubbergen en zaakwaarnemer voor de heer van Weemselo, een overzicht van de goederen en rechten maakte.

"Toestand des adellijken huys Weemselo in de boerschap Alberge gelegen en specificatie van alle pertinentiën en gerechtigheeden".

1. Het adellijke huys Weemselo, hetwelk in een bouwvalligen staet, en noodige reparatie onderworpen. De oostkante is ruym voor een jaar nieuws uit den grond opgehaelt en in een goeden staet gebragt. Het huys bestaat uit 4 binnenvertrekken, als een keuken, een agterkamer, een opkamer met een kelder en een binnenkamer. Daarna volgt de deele, met beeste en paarde, stal, alles onder een dack.

Van voorn ter regter zijde van het huys een kapelle in een bequamen staet, maar floer en zolder moet gerepareert worden. Ter linker zijde van het huys een schoppe, voor twee jaar gerepareerd en in goeden staet gebragt. Daarna volgt een varkensschot in een bequamen staet. Agter het huys vind sig een bakhuys, maar bouwvallig. Bovengemelde behuysinge gedeeltelijk met een cingel omgeven, die ruym drie schepel lands groot, dienende tot een boomgaarden. Hierbij ligt een binnengaarden, circa een schepel groot, die het fundament genaemd wordt, omdat in voorige tijd het huys daar op gestaen heeft, rondom in zijn graven, maar toegeland. Daarenboven is dit alle gemelde met een buytengraven omgeven, die voor de helft is toegeland. In het opgaan van de plaats ene oude houten poort en brugge. Zo ter linker als regter zijde des huys eenigsinds eikenhout gewas, circa 100 stammen plus minus groot en klijn. N.B. Een schepeschot op het Schape Loo gelegen, maar bouwvallig.

2. Voor het huys een straatweg, sig uitstreckende tot aan den boosch, het Sonder genoemd. Ter linker zijde van de straatweg de klijne gaarden, ruym 3 spint land. Alsdan het kampjen 3 schepel. Ter regter zijde van de straatweg de Groote Gaarden, 2 schepel lands. De Horstgaarden, 2 schepel.

3. Het zayland. Twee stukjes land, de Schepel Stukken genoemd, groot ieder een schepel 2: het Beldstukke 2: Het Steggestukke 2: De Korte Stukke 6; de Hespelskamp 2; gemelde zayland in een kamp gelegen. Hier op geen eikenhoud.
4. Weidekampen en hoymaten. De Kalverkamp, groot een dagwerk 1; de Sekmate, groot en klijn naast malkanderen, maar van geen aangegeenheid en bijna onbruikbaar, groot 2; de Hespelsmate, groot 5, de Duyfmate 2; als volgt de Winkelmaete 5; twee hoekjes groengrond, de Korte Welle $\frac{1}{4}$. Hierbij staet nog eenigzins eykenhout. De bovengemelde wordt door de boer op den huuse Weemseloo wonende bemeyert. Daarenboven heeft hij alle weke vier wagentienste, die gedaen moeten worden van Dulder Rickmanspoel, Fleringen Rickmanspoel, Sonderman en Meyer. Daarbij alle weke 7 handdientste, als Scheper, Dieker, Koop, Fleerhuys, Beune, Soest en Keur.
5. De vrije uitdrift in het Dulderbroek als beesten, paarden, varkens 25 eegen en een bock, maar geen schapen.
6. De Bosch, het Sonder genaemd, groot na oogmerk plus minus 40 schepel grond, voor het grootste gedeelte bestaende uit jonge opgaande eykenboomen, weinig of geen beuken 2 á 3. In het midden van de boosch een moras met elsenstobben beset, die alle 8 of 9 jaaren tot brandhout kunnen afgehouden worden. Daareenboven is wel $\frac{1}{8}$ van het bosch nog onbepootet, en kan ook sonder groote moite niet geschieden, dewijl de grond sugtig en morassig is. Een bosje, het Schaape Loo genaemd, circa 8 schepel lands groot, alle met opgaande jong eykenhout bepootet. Voor de bosch een telgenkampje, die nesait is en waarin de jonge telgen in goeden

wasdom zijn. Daarbij een dannenkampje, maar die niet wel geraden. Dwars voor het huys Weemselo een diek of allee, die voor de helft met groote eykenboomen en voor de helft met jonge opgaande beplant, die circa lang is 530 treden.

7. De mole is in een beqaeme staet, waaronder voor twee jaar een nieu kruyshout is gebragt, en dit jaar is hier in gekomen een nieuwe steen.

Hiernaast bezat Von Elferfdt ook nog een aantal geregtigheden.

1. Het erfmarkerigersampt, sig uitstreckende over de gehele markte Albergen, wiens amp is de holtinck uit te schrijven, het protocol te voeren. De voordeele daarvan zijn: wanneer er een houd op de gemeenheid moet aangewesen worden tot gemeene bruggen of weegen, dan aldan de markenrigter voor hem eerst een keurboom kan neemen. Daarenboven wanneer er gemeene gronden verkogt worden, soude de markenrigter hiervan de darde stuyver toekomen, dog dit laatste word van de goetsheeren tegengesproken.
2. De jaagersgeregtigheid neffens andere aadlijken in deze provincie en binnen de havesaete privatief.
3. De visscherij bij het Dulder Rikmanspoel, alwaar de heer van Heringhave en de heer van Bellinghoff ook visschen, zijnde een moolenbeeke, komende van Heringhave, lopende stief agter den huys Weemselo hen. De visscherij in het Albergerbroek tot aan de heerlijkheid Almeloo sig uitstreckende, zijnde een schuytenvaert, lopende na Almeloo, alwaar die van Almeloo niet mogen visschen, want hebben al drie daar de fuyken laten afnemen, de eerste Mullerinck genoemd, 2de Berend ten Bruggenkotte, de 3de Abrham ten Bruggenkotte, die ook niet in oppositie

gekomen. Men segt ook, dat behalve het Weemselo niemand bergtigd is om te visschen, dog men sal dat sonder nader bewijs aan anderen niet durven betwisten. Binnen de havesate een privative visscherij, de Doose genaemd, een wijlopig water. Een privative visscherij, het Stroot, ingsgelijks een wijlopig water, hierbij een klijne huyde pool in het jaar 1773 aldaar gemaakt. Een vissche diek tussen de möle en Fleringer Rikmanspoel gelegen. Ten linker zijde van het huys Weemseloo een huyde pool, maar buiten staet.

4. De geregtigheid om plaggen te steeken binnen de havesate privatief en buyten gemeen met anderen.
5. De geregtigheid om turf te mogen steeken in het Geestersche veen, gelijk de boeren bevestigen als Groothuys, Bergman, Vrieleman en andere, die voor 20 jaaren aldaar voor den huys Weemseloo onverhindert gestookten hebben, maar de grefte is uitgeturft, of men nu een ander grefte sal kunnen eyschen, sal zoveel mogelijk ondersoeken.
6. De geregtigheid om met de prior van het klooster Albergen, de heer van Eschede, de heer van Bönnighausen den reformeerden predicant van Tubbergen te kunnen stellen. De heer van de Kemna meent hiertoe met bovengemelde ook beregtigd te zijn.
7. Ten laatsten heeft het aadelijke huys Weemselo de geregtigheid om in het Gasthuys te Ootmarschen twee onvermoge menschen te kunnen setten, mitz zijnde van de reformeerde religie, alhoewel in voorige tijd wel roomsch-catholyken aldaar zijn ingesteld, maar de magistraat van Ootmarschen geeft voor, dat dit laatste versuymt is.

Dit is het al, wat ik na een neerstig onderzoek aangaande de geregtigheden des adellijken huys Weemseloo tot nogtoe hebbe kunnen ontdekken.

Tubbergen, den 15 february 1775

Henr. Blomen, roomsch priester.”

Bovenstaande inventarisatie geeft een prachtig beeld van de omvang van het Weemselo. Twintig jaar na de beschrijving van priester Blomen zal er veel beginnen te veranderen. De Fransen komen in Nederland en veel zekerheden die eeuwen lang bestonden verdwijnen. Zo vervallen in principe de adellijke rechten, worden we eerst de Bataafsche Republiek, in 1806 het Koninkrijk Holland, worden in 1810 deel van het Franse Keizerrijk en wordt in 1815 tenslotte de aloude Republiek der Verenigde Provinciën definitief vervangen door het Koninkrijk der Nederlanden.

Voor veel adellijke personen volgt dan ook het moment dat zij hun goederen, die zonder de politieke en adellijke rechten, voor hen veel minder waardevol zijn, verkopen aan anderen zoals bijvoorbeeld de pachters. Ook het Weemselo ontloopt dit lot in 1812 niet. Daarover meer in een het vervolg op deze bijdrage.

Bronnen:

Johan Klaassen, De huizen van Albergen en hun bewoners, Uitgave: Stichting Heemkunde Albergen en Harbrinkhoek, 2000. Bladzijden 128 tot en met 130

Jhr. A.J Gevers en A.J. Mensema, De havezaten in Twente en hun bewoners, Waanders Uitgeverij, Zwollen en Rijksarchief in Overijssel, Zwolle, 1995. Bladzijden 486 tot en met 493

Krantenknipsel over de schaking door Gerrit van Bevervoorde (herkomst bij mij helaas niet meer bekend)

Adresgegevens nazaten Rusluie gezocht

Komt er een herinneringsmonument voor de Rusluie in Sint Petersburg? Die vraag wordt door inwoners van de gemeente Twenterand in samenwerking met diverse organisaties momenteel serieus onderzocht.

In het artikel van Herman Dasselaar in Waver 't Vjenne nr. 24 spreekt Elena Makarova, secretaris van de St. Vrienden van St. Petersburg in Rusland, de vurige wens uit, dat er nog eens een monument komt op de begraafplaats Volkovskoie (Volkovo / Wolkowo) ter nagedachtenis aan de Rusluie die er begraven zijn. Van de grafstenen is namelijk weinig meer over dan een tweetal exemplaren. Andere grafstenen zijn totaal onleesbaar geworden door gebrek aan onderhoud of door vernieling.

Elena Makarova roept het gemeentebestuur van Twenterand en Vriezenveners, maar ook het bedrijfsleven, op hiervoor het initiatief te nemen. Wat zou er toepasselijker zijn dan zo'n monument, vindt Elena Makarova, als herinnering aan de belangrijke Vriezenveense kolonie van weleer, in een modern St. Petersburg waar alles uit het verleden in ere wordt hersteld.

Inmiddels is een plan van aanpak opgesteld om de haalbaarheid tot realisatie van een herinneringsmonument voor de Rusluie in St. Petersburg te onderzoeken. De vereniging heeft aangegeven vanuit haar statuten veel belang te hechten aan een dergelijk bijzonder project en heeft haar medewerking toegezegd.

Voor het aanleveren van een complete lijst met namen van de Rusluie, Vriezenveners en hun nazaten in St. Petersburg e.o., is de vereniging op zoek naar naam-, adres-, telefoon- en e-mailgegevens van nazaten van de Rusluie. In het bijzonder komt de vereniging ook graag in contact met nazaten van Gerhard Johannes Engberts (1835 Vriezenveen - 1911 St. Petersburg), firmant van Smelt, Engberts & Co. en later van de Gebr. Engberts & Co. te St. Petersburg.

Bent u zelf een nazaat van de Rusluie of kent u één of meerdere nazaten van de Rusluie? Stuur dan even een berichtje per e-mail naar vereniging@oudvriezenveen.nl, of per post naar Vereniging Oud Vriezenveen, T.a.v. de Secretaris, Westeinde 54, 7671 CD Vriezenveen of bel met André Idzinga, secretaris Vereniging Oud Vriezenveen, via telefoonnummer 06-13658246.

In het vervolg van het project worden nazaten en andere belangstellenden geïnformeerd over de voortgang van het project. Het laatste nieuws wordt tevens gepubliceerd op de verenigingswebsite via www.oudvriezenveen.nl. Helpt u de initiatiefnemers mee de herinnering aan de Rusluie levendig en tastbaar te houden?

 Verzamelstek.nl Collectable4all.com	Inkoop / verkoop verzamel-objecten
<hr/> Opberg en verzamel-systemen voor alles wat u wilt verzamelen.	
<p style="text-align: center;"> Oude ansichten Wenskaarten Munten Filatelie Poststukken </p>	
Ook voor zoekopdrachten kunt u contact met ons opnemen.	
Fa.den Riet Heutinkstraat 20 7512 GM Enschede tel: +31 (0)53 4312567 Email : info@verzamelstek.nl www.Verzamelstek.nl	

Nieuwe leden stellen zich voor

Ina Rhee

1. Waar liggen uw roots ?

Mijn roots liggen voornamelijk in Almelo waar mijn vader in 1917 geboren is.

2. Hoe lang bent u bezig met genealogie ?

Ik ben jammer genoeg pas begonnen in februari 2006

Uit verveling gaf ik op Google de naam Rhee in en ik kwam op een Amerikaanse site met ontzaglijk vaak de naam Rhee.

Dan was er ook nog Syngman Rhee, president van Zuid-Korea en toen was mijn nieuwsgierigheid gewekt.

3. Welke families onderzoekt u in het bijzonder en hoever terug bent u gekomen ?

Ik onderzoek in eerste instantie de naam Rhee en daarbij ben ik gekomen tot ongeveer 1750

Verder wil ik de naam Foks gaan onderzoeken. Daarbij zit ik momenteel tot 1827

Het probleem waar ik heel erg mee zit is dat ik een drukke baan heb van min. 60 uur per week en helaas geen tijd kan vinden om in Almelo naar het archief te gaan.

Alles wat ik tot op heden heb gevonden is via internet. En daar is gelukkig op dit moment heel erg veel op te vinden.

Toch loop ik vast op enkele takken Rhee.

Mijn eigen tak stamt af van Hendrik Jan Rhee X Kunne Boom alias Vreeman

Dan mis ik de connectie met.....

- Gerardus Rhee X Christina Hageman (omstreeks 1875 getrouwd in Heemstede)

- Hendrik Jan Rhee X Agnes van de Dakhorst (omstreeks 1746 getrouwd in Almelo)

- Lambert Rhee X Hendrina van de Dakhorst (omstreeks 1761 getrouwd in Almelo)

- Lambert Rhee(*1747) X Christina Boom (*1747)

- Janna Rhee (*1749) X Evert Waanders

-Jan Rhee (*1750) X Fenneken Boom

- Hendrik Jan Rhee X Catharina ten Cate (omstreeks 1755 getrouwd in Almelo)

- Gerritdiena Rhee(*1756) X Hermannus Schapendijk (*1760)

- Engele Rhee (*1767) X Albert de Jager(*1776)

- Engele Rhee X Jannes Stegehuis (omstreeks 1797 getrouwd in Almelo)

- Egbert Rhee(*1748) X Gezina Boom(*1745)

4. Kunt u nog bijzondere zaken uit het onderzoek vermelden?

De naam van Hendrik Jan Rhee werd ook wel geschreven als Ree dus zonder H . 5 van zijn kinderen hadden de naam Ree behalve 1 die heette Willem Rhee *Almelo 26-08-1777 en dat is een van mijn over-overgrootvaders

Doordat ik me soms als een tekkel gedraag (vastbijten in iets wat je wilt weten) heb ik ondertussen leuke contacten gekregen in Nederland maar ook in Australië.

5. Op welke manier verwerkt u uw genealogische gegevens ?
Ik verwerk mijn gegevens in Gens Data Pro

Fr. Haverkate

1. Waar liggen uw roots ?

De roots van mijn vader liggen in Overijssel. Zijn voorouders komen uit Twente, Vriezenveen en Dalfsen. De roots van mijn moeder liggen in Zeeland.

2. Hoe lang bent u al bezig met genealogie ?

Sinds mijn pensionering zijn mijn vrouw en ik met tussenpozen bezig met genealogie.

3. Welke families onderzoekt u in het bijzonder en hoever terug bent u gekomen ?

Nu zoek ik in het bijzonder naar mijn voorouders in Twente. De Haverkate tak gaat terug tot Woolde, en bestond uit boeren, die protestant waren. Na 1800 zijn mijn voorouders vertrokken naar Vriezenveen.

4. Kunt u nog bijzondere zaken uit het onderzoek vermelden?

Het construeren van een stamboom mag dan spannend zijn, toch krijg je meestal geen beeld van het leven van die mensen. Het leukste van genealogie vind ik dan ook

- a. Contacten met verre verwanten. Via internet kwam ik in contact met een afstammeling van Arend Haverkate uit Woolde (overleden in 1834), die ook mijn voorouder in rechte lijn is. Zij woont in Michigan, USA, stamt af van de kolonisten van Ds van Raalte in Holland te Michigan, en heeft ons in Nederland bezocht. Heel verrassend.

- b. De regionale geschiedenis van de woonplaats van mijn voorouders, zoals Woolde, en het nabij gelegen Delden en Hengelo. Op het moment lees ik werk van mijn naamgenoot Herman Haverkate (geen familie voorzover ik weet), die tegen de verdrukking van moderniteiten in het oude Twente helemaal doet herleven.

5. Op welke manier verwerkt u uw genealogische gegevens ?
Ik heb nog geen optimale manier gevonden om mijn genealogische gegevens te bewaren. Wel probeer ik regelmatig deelonderzoekjes af te ronden en ergens te publiceren. Zo heeft er in Twente Genealogisch van eind vorig jaar een stukje van mij getiteld "De naam Haverkate" gestaan.

<p>Ambachtelijke lijstenmakerij met 1800 voorbeeld lijsten</p> <p>Kerkstraat 6, 7571 EE Oldenzaal T. 0541-53 19 85/F. 0541-53 53 13</p> <p>Openingstijden: di, wo, do 12 - 18 uur / vr 12 - 21 uur / za 10 - 17 uur</p>	<p>Grote collectie oude landkaarten, gravures en foto's van Oldenzaal, Twente, Overijssel en Nederland.</p> <p>Steeds wisselende exposities</p> <p>Werk van Jan Schoenaker, Wiebe Bloemena, Ton Anconé,</p> <p>en fotografie van 12 regionale fotografen</p>
--	--

Oorlog en Reformatie in Twente

Bijdrage van H.G.M Kok, De Lutte

Inleiding

De frontlijn van het Twaalfjarig Bestand (1609-1621) is nog steeds terug te vinden in de spreiding van de kerkelijke gezindten over het land. De frontlijn liep van Zeeuws-Vlaanderen door West-Brabant, langs de Achterhoek en Twente. Ten zuiden van deze lijn wonen meer katholieken, ten noorden daarvan wonen vooral protestanten. Aan de andere zijde van deze katholieke gebieden lagen territoria die eveneens rooms waren zoals de Zuidelijke Nederlanden en het bisdom Münster. Twente was een uitzondering omdat het enerzijds begrensd werd door het calvinistische graafschap Bentheim en anderzijds door het bisdom Münster.

De vraag doet op wat de oorzaken waren waarom Twente tijdens het confessionalisering proces (1600-1675) de lappendeken werd.

In dit essay wordt allereerst ingegaan op de gebeurtenissen die de oorzaak waren dat op het einde van de zestiende eeuw de openbare godsdienstige beleving bijna onmogelijk was geworden. Vervolgens wordt aangegeven wie in Twente en in de directe omgeving de politieke macht verwierven. De religieuze bewegingen die gebruik wilden maken van veranderde machtsstructuren worden daarna belicht. Tenslotte wordt aangegeven wat het uiteindelijke resultaat is geweest van de acties die de godsdienstige groeperingen hadden ondernomen.

De troebelen voor 1600

Twente heeft een zeer roerige tijd gekend gedurende de periode van 1500 tot 1597. Eerst waren het de oorlogen tussen Gelre en het bisdom Utrecht. Oldenzaal werd ingenomen door Deense huurlingen en het platteland werd geplunderd. Ook de 'bevrijders', de troepen van keizer Maximiliaan eisten geld en stroopten het omliggende gebied af. Tijdens de Gelderse oorlog werd Twente wederom geteisterd door allerhande strooptochten, vooral door de eigen

troepen van de bisschop van Utrecht. De prior van het grote klooster van Albergen, Johannes van Lochem, vermeldt in zijn dagboek dat hij verschillende malen geprest werd om grote sommen geld te betalen.¹ Nieuwe godsdienstige stromingen als het anabaptisme en het lutheranisme veroorzaakten vervolgens veel beroering. Hun volgelingen werden ook in Twente fel vervolgd.²

Overijssel bleef in 1566 nagenoeg gevrijwaard van de beeldenstorm. Plunderingen kwamen alleen voor in de IJsselsteden. Toen Alva naar het noorden trok liet hij een garnizoen achter in Deventer en de Raad van Beroerten veroordeelde in Deventer, Zwolle en Kampen een negentigtal personen. In 1572 viel graaf Willem van den Berg Overijssel binnen en bezette de Hanzesteden Kampen en Zwolle, terwijl een rebellenlegertje zich van Twente meester maakte. Toen don Frederik op 16 november Zutphen innam en het overgrote deel van de bevolking uitmoordde trok het Staatse leger zich ijlings uit Overijssel terug.

Na de dood van Requesens en na de mitterij onder de Spaanse troepen sloten de Overijsselse Ridderschappen en de Steden zich schoorvoetend aan bij de Staten-Generaal onder het voorbehoud te willen blijven bij de katholieke religie en de gehoorzaamheid aan de koning. Deze voorzichtige houding had alles te maken met het feit dat men vreesde dat de ook hier gelegerde Spaanse soldaten aan het muiten zouden slaan. De zaak werd zeer kritisch toen landvoogd don Juan zich tegenover de Staten-Generaal stelde en de Overijsselse stadhouder Hierges zich solidair met hem verklaarde. Brussel stelde toen, tegen de zin van de Overijsselse Staten, George van Lalaing, graaf van Rennenberg aan tot Stadhouder. Deze nam eind 1578 met enige vendels Kampen en Deventer in waardoor het gehele gebied boven de grote rivieren in handen kwam van de Republiek. Het kapittel van Deventer vertrok naar Oldenzaal.³

¹ 1520-1525 De Kroniek van Johannes van Lochem prior te Albergen. Heemkunde Albergen Twente Akademie (Albergen, 1995) 330-331; 364-365.

² Zo werden de doopsgezinde freules Maria en Ursula van Beckum op 13 november 1544 terechtgesteld. L.A. Stroink, Stad en land van Twente, (Hengelo, 1962) 259.

³ L.J. Rogier, Geschiedenis van het katholicisme in Noord-Nederland in de zestiende en de zeventiende eeuw. (Amsterdam/Brussel, 1964) 488.

Het hof van kanselier en raden, dat opgericht was in 1553, maar door de Staten werd tegengewerkt, week na 1578 van Zwolle ook uit naar Oldenzaal. Erg bevrijdend was dat alles nog niet want de door de Staten-Generaal slecht betaalde troepen stroopten het platteland af. De Staatse bevelhebber Hohenlohe maakte het zo bont dat de Staten van Overijssel de boeren bewapende om de muiters te weerstaan. Zij noemden zich 'desperaten' en hadden in hun vaandel een zwaard met een halve dop en een leeg ei.⁴

In maart 1580 brak de katholieke graaf Rennenberg met Oranje en Holland en hij spoorde de katholieken aan om in opstand te komen. Dit veroorzaakte een heftige reactie van de calvinisten. In de Overijsselse IJsselsteden ontstond er een beeldenstorm en katholieke erediensten werden verboden. Oldenzaal werd verdacht van Spaanse sympathieën en werd derhalve door Hohenlohe bezet. Rennenberg versloeg Hohenlohe bij Hardenberg en nam vervolgens Oldenzaal in. Overijssel had twee stadhouders en twee Staten en Twente had nu ook twee drossen. Door het verraad van William Stanley viel Deventer in 1587 in handen van de Spanjaarden. De vestingen in Twente waren in handen van de Spanjaarden maar de open steden en dorpen waren aan de verschrikkelijkste roof- en plundertochten blootgesteld.

De Staten-Generaal besloten een tactiek van verschroeiende aarde toe te passen. Tegen de zin van de Overijsselse Staten werden door de Staatse garnizoenen grote delen van het Twentse platteland verwoest. Op 28 juni 1583 werd Delden met zijn kerk, toren en klokken door de ritmeester Pruijs en zijn ruiters verbrand. Een jaar later staken de ruiters van de graaf van Meurs Delden, dat intussen weer enigszins was opgebouwd, opnieuw in brand en sleepten burgers en boeren, vee en alles wat ze konden roven met zich mee.⁵ In augustus 1589 roofden Staatse troepen rond Oldenzaal, Ootmarsum en Enschede 1000 paarden, 500 koeien, 1000 schapen en talloze varkens.⁶

Ook de Spanjaarden lieten zich niet onbetuigd. In 1583 namen ze een strooptocht naar Epe (bij Gronau), waar niet

⁴ B.H. Slicher van Bath e.a., *Geschiedenis van Overijssel* (Deventer, 1970) 122.

⁵ J.G. Geerdink, *Kroniek van De Lutte (800-1875)* (Oldenzaal, 1945) 55.

⁶ A. Moonen, *Korte chronycke der stad Deventer* (Deventer, 1688) 89.

minder dan 80 huizen in vlammen opgingen. Toen Verdugo in 1594 het beleg van Coevorden opbrak, sloeg hij zijn legerkamp op in Denekamp. Hij verbleef daar ruim 4 maanden. Wat de omliggende boerschappen in die tijd te verduren kregen is niet te beschrijven.

Het is begrijpelijk dat door de enorme plunderingen niet alleen landerijen braak lagen maar ook het geestelijk leven dor geworden was.⁷ Er waren dorpen als Losser die in 30 jaren geen priester meer hadden gezien. Confessionalisering kon met een schone lei beginnen.

Machtswisselingen tot 1648

In 1597 trok Maurits de Rijn over, bezette Rijnberk, Grol en Bredevoort en veroverde daarna Twente. Oldenzaal werd ingenomen op 22 oktober 1597. Voor heel Twente was het gezag nu in Staatse handen, hetgeen niet alleen inhield, dat de uitoefening van de katholieke godsdienst werd verboden, maar ook dat leken van hun functie werden ontheven.

Het nu 'geprotestantiseerde' kapittel van St. Pieter in Utrecht verving de katholieke Johan van Deventer, rentmeester van hun Twentse goederen in de periode 1576-1597, door de gereformeerde Lephart Schulten, oud-burgemeester van Hasselt. (Hij op zijn beurt werd in 1605 weer vervangen door Johan van Deventer, toen de Spanjaarden weer de macht overnamen).⁸ Het was opvallend dat vele adellijke families in het Noord-Oosten van Twente katholiek bleven.⁹ Ook de drost van Twente Mulert bleef katholiek en was nog steeds Spaansgezind.

Dat de situatie voor de Republiek betreffende Overijssel uiterst labiel was blijkt wel uit de uitspraak van Maurits die stelde: dat heel dit gebied, slechts door dwang tot de Unie gebracht, ook niet dan met geweld van wapenen erin te houden zou zijn.¹⁰

⁷ Uit het Verpondingsregister van Twente van 1602 blijkt dat er in het Landsgericht Oldenzaal nog een 100-tal boerderijen braak lag ongeveer 25% van het totaal. Het Verpondingsregister van Twente van 1601. Vereniging Oudheidkamer 'Twente' (Enschede, 1985) 1-102.

⁸ Hof Espelo Het Twentse bezit van het Utrechtse kapittel van St. Pieter 1544-1597. Vereniging Oudheidkamer 'Twente' (Enschede, 1994) 10-11.

⁹ De adellijke familie van de Heren van Rechteren gingen pas in 1620 over tot de Reformatie. A.Roelofs, St.Catharina-Klooster Almelo en Klooster Maria Vlucht Op de Gleen. Bijdrage van de Stichting Historische Kring Losser Deel 1 (Losser, 1983) 45.

¹⁰ Rogier, Katholicisme, 419.

Begin augustus 1605 wist Spínola, een bekwaam Italiaans veldheer in Spaans dienst, Oldenzaal na een beleg van twee dagen weer terug te veroveren voor de aartshertogen. Nu werd de gereformeerde godsdienst verboden zij het, volgens het Spaanse plakkaat van 1606, voor een bepaald gedeelte van Twente.

In 1609 werd het Bestand van kracht dat in de Republiek en in de Spaanse Nederlanden duidelijkheid verschafte, edoch niet in Twente. Johan Mulert tot Voorst verklaarde zijn drostambt niet te zullen opgeven en van Staatse kant was Ernst van Ittersum de aangewezen persoon. Soms werkten ze eendrachtig samen; bij de benoeming van de burgemeesters in Oldenzaal nam ieder de helft voor zijn rekening. Betreffende de religie werd gesteld dat de katholieken de vrijheid zouden behouden, die zij reeds hadden genoten. De aartshertogen stelden dat Twente gedomineerd werd door Oldenzaal en dus katholiek was, daarentegen beweerden de Staten-Generaal dat het alleen Oldenzaal betrof en zijn 'Wijchbold' of stadsvrijheid, een klein gebied buiten de stadsmuren.¹¹

Tijdens de bestandsperiode waren er allerlei acties gaande om de godsdienstuitoefening van de katholieken en gereformeerden te bemoeilijken. Talrijke incidenten als ontvoeringen van geestelijken en bedreigingen hebben plaatsgehad.¹²

In juni 1626 trok een Staats leger onder leiding van Ernst Casimir van Nassau, stadhouder van Friesland, van Deventer naar Oldenzaal. Na een beleg van acht dagen moest de stad zich op 1 augustus 1626 aan de Staatse troepen overgeven. Ridderschap en Steden namen een soepele houding aan ten opzichte van de katholieken, mede door het feit dat er aan de andere kant van de grens de katholieke Liga onder Tilly in hetzelfde jaar de protestantse Deense koning Christiaan IV

¹¹ G.J.M. Bartelink, Duizend jaar plaatselijk en driehonderd jaar parochielevens van Saasveld (Weerselo, 1964) 13.

¹² B.H.A. te Lintelo, Kettens en papen in Twente. De Reformatie en de Katholieke herleving in Twente 1580-1640. Twente Akademie Reeks 2 (Hengelo, 1988) 77.

vernietigend had verslagen.¹³ De vijand lag nog dichtbij in Rheine.

In 1627 werden in Twente vier predikanten en enkele richters door de Spanjaarden gegijzeld.¹⁴ Als vergelding deden de Staatsen in Brabant met enkele priesters hetzelfde. Deze impasse werd beëindigd door een overeenkomst, die de geschiedenis is ingegaan als 'het interim van Roosendaal'. De katholieken kregen in Oldenzaal de Plechelmuskerk weer in handen en nieuwe kanunniken en vicarissen werden aangesteld.^{15 16}

Nadat mede door ingrijpen van Frankrijk de situatie in de dertigjarige oorlog definitief ten gunste van de protestanten was gekeerd werd de vervolging van de katholieken in Twente feller. Alle kerkelijke goederen werden geconfisqueerd en het werd verboden de katholieke godsdienst in de openbaarheid te belijden.

Ontwikkelingen in Bentheim, Münster en Lingen tot 1648

In de graafschap Bentheim hadden een aantal ontwikkelingen plaats die van grote invloed zijn geweest op het Calvinisme in de Republiek als geheel en Twente in het bijzonder. Onder leiding van graaf Arnold I ging de graafschap tezamen met de graafschappen Tecklenburg en Steinfurt over naar het Lutheranisme. Gedurende de godsdienstoorlogen tot de overeenkomst van Augsburg (1555) bleef Bentheim neutraal in tegenstelling tot Tecklenburg die de zijde van de protestantse vorsten had gekozen. Keizer Karel V ontnam als represaille Tecklenburg de graafschap Lingen en beleende Maximiliaan van Buren daarmee. Door het latere huwelijk tussen Willem de Zwijger met Anna van Buren kwam Lingen in handen van de Oranjes. De kleinzoon van Arnold I kwam in aanraking met het Calvinisme en in 1575 werden Bentheim en Steinfurt gereformeerd. Arnold II had twee grote problemen: enerzijds waren het Katholicisme en het Lutheranisme de enige erkende religies in Duitsland: anderzijds was de

¹³ Op 6 augustus 1623 had Tilly, vlak over de Twentse grens, al een groot protestants leger van 22.000 man onder leiding van Christiaan van Brunswijk vernietigend verslagen. Stroink, Twente, 293.

¹⁴ Lintelo, Kettters en papen, 118.

¹⁵ In de periode van 1628 tot 1633 zijn doop- en huwelijksgegevens van de inwoners van Oldenzaal en directe omgeving vastgelegd.

¹⁶ Geerdink, De Lutte, 71.

Contrareformatie vanuit Münster sterk in opmars. Vier maatregelen zorgden voor een succesvolle confessionalisering:

1. De stichting in 1588 van een universiteit, het Arnoldinum in Steinfurt, met als voornaamste oogmerk het opleiden van predikanten;
2. Het aantrekken van zeer deskundige professoren onder wie Conradus Vorstius, die in staat moesten zijn om de Jezuïeten (deze hadden in Münster in 1588 een seminarie gesticht) het hoofd te kunnen bieden;
3. Het vaststellen van een kerkorde die de Calvinistische grondslagen ietwat verdoezelde;
4. Een hechte erastiaanse organisatie.¹⁷

Alleen al in de periode 1591-1618 leverde ze 110 theologen af waarvan de helft zijn emplooi vond in de Republiek.¹⁸ Deze godgeleerden werden met een zekere achterdocht bekeken omdat het Arnoldinum beticht werd van socinianistische sympathieën. Vorstius benoeming als opvolger van Arminius in Leiden werd daardoor geblokkeerd en de strijd tussen remonstranten en contraremonstranten in de Republiek werd verhevigd..

De Confessionalisering in Twente tot 1648

Toen prins Maurits in 1597 Enschede, Oldenzaal en Ootmarsum veroverde, stond de poort in Twente open voor de Reformatie. De missionaire kans die zich zo plotseling aandienende vereiste een slagvaardig optreden van de gereformeerde instanties. Binnen een half jaar besloot de Overijsselse synode tot oprichting van een nieuwe classis in Oldenzaal. De daadwerkelijke organisatie kwam echter niet van de grond vanwege het ontbreken van adequate personen. In Twente waren nagenoeg geen predikanten en vanuit de IJsselsteden waren geschikte personen er niet direct op gebrand was om in Twente benoemd te worden. Het duurde

¹⁷ Erastianisme (naar de 16e-eeuwse theoloog Thomas Erastus) is een kerkrechtstelsel waarin de overheid soevereiniteit uitoefent binnen de kerk.

¹⁸Paul H.A.M Abels, Kweekvijver met troebel water in: P.H.A.M. Abels, G.J.Beuker en J.G.J. van Booma, Nederland en Bentheim. Vijf eeuwen kerk aan de grens / Die Niederlande und Bentheim. Fünf Jahrhunderte Kirche an der Grenze. (Delft, 2003) 125-126.

tot 1601 voordat de calvinisering werd aangevat. Op 13 en 14 oktober 1601 kwam de classis van Deventer in Oldenzaal bijeen in tegenwoordigheid van Ernst van Ittersum, sedert 1598 drost van Twente. Opgeroepen werden de diverse pastoors om vast te stellen of ze predikant konden worden of ontslagen moesten worden. Een aantal van hen bleven standvastig in hun geloof. Verder kwam het inventariseren en confisqueren van de kerkelijke goederen aan de orde. Het grote probleem was om aan geschikte predikanten te komen. Het Arnoldinum leverde een aantal predikanten.¹⁹ Deze langzame vorm van calvinisering betekende dat ze veel tijd nodig had. In dat opzicht waren de voortekenen gunstig, de Reformatie was goed geslaagd in het Westen van Overijssel, in het aangrenzende Bentheim was het Calvinisme volledig ingevoerd, de Spanjaarden waren zeer ver weg en de katholieke Contrareformatie stond nog in de kinderschoenen.

Als donderslag bij heldere hemel veroverde Spínola in 1605 Oldenzaal, alle dominees vluchtten. Begrijpelijk, want deze herders hadden nog geen schapen. Precies op dat moment zag Sasbout Vosmeer, de vicaris-generaal, en belast met de missionisering van de Republiek zijn kans schoon om in de Republiek vaste voet aan de grond te krijgen en de Contrareformatie vorm te geven. Dit was een uitdagende taak want het gebied was betreffende kerkelijke misstanden nog pre-lutheraans. Vele pastoors leefden in concubinaat, waren slecht opgeleid en lieten de huik naar de wind hangen. Het doorvoeren van de besluiten van het concilie van Trente bleek dan ook geen sinecure. Vosmeer haalde daarom Philippus Rovenius, president van het seminarie te Keulen, naar Oldenzaal om als vicaris-generaal van het bisdom Deventer vaart te zetten achter het proces van rekatholisering. De activiteiten kregen nog een extra accent door de grote pest die in 1606 in Oldenzaal heerste. Vosmeer schijnt op indrukwekkende wijze de stervenden bijgestaan te hebben.²⁰ Na de dood van Vosmeer werd Rovenius benoemd tot apostolisch vicaris voor de gehele Republiek. Oldenzaal werd

¹⁹ Het ging om een drietal dominees: Christianus Elstroth in Tubbergen 1602, Arnoldus Kemenerus te Delden 1602, Fredericus Kemenerus te Borne 1603. Abels Nederland en Bentheim 125-129.

²⁰ Geerdink, De Lutte 68.

daardoor de hoofdzetel van het katholicisme in de zeven provinciën. De katholieke confessionalisering slaagde en wel door de invoering van een goede organisatie en sterke tucht en orde onder de geestelijkheid. Daar staat tegenover dat in het centrale deel van Twente (Enschede, Hengelo, Delden) het langzame calviniseringsproces succes had mede door de steun van de adel.

De herovering van Oldenzaal door Ernst Casimir gaf de calvinisten een nieuwe kans. De anti-remonstrantse classis van Deventer en wel met name Jacobus Revius (1586-1658), reageerde al op 8 augustus met voorstellen om alle kerken en kloosters te confisqueren, de Roomse godsdienst te verbieden, religie en onderwijs te calviniseren. Aan dat voornemen werd slechts ten dele voldaan, erger nog in 1628 werd de Plechelmuskerk aan de katholieken teruggegeven.

De classis van Deventer was allerminst gelukkig met deze overeenkomst en zo werd ze, met als argument de vele inbreuken die erop gemaakt werden, eind 1632 opgezegd. Nu kwam de Plechelmuskerk voorgoed in handen van de protestanten en de vrije uitoefening van de katholieke godsdienst werd definitief verboden.²¹

Vanaf dat moment was er sprake van felle repressie. Zo vaardigden de Staten van Overijssel in 1645 een decreet uit waarin het bijwonen van de H. Mis in Duitsland en het laten dopen door priesters streng verboden werd.

Alhoewel de Gereformeerde Kerk alle troeven in handen kreeg bleef haar aanhang rond de grens met Duitsland gering. Zoals zo vaak herkenbaar repressie helpt niet vooral als er alternatieven zijn voor de onderdrukten als staties en kerken direct over de grens.

De 'lappendeken' had dus zijn vorm gekregen. Vraag blijft nu waarom bleef het in de rest van de zestiende eeuw gehandhaafd?

Ontwikkelingen tot 1700.

Er was aan Duitse zijde een ring van geestelijke 'fortificaties' ontstaan waardoor godsdienstige bijeenkomsten voor Twentse katholieken vergemakkelijkt werden (Zie Kaart 2). Haaksbergenaren gingen naar het klooster Zwillbrock en de 'Nijkerk'. Mensen uit Enschede bezochten Orthues in de

²¹ Bartelink, Saasveld, 15.

Knalhutte. De Lossernaren trokken naar het klooster 'de Gleen' bij Gronau of de Ravenshorst. Een boerderij bij Gildehaus en het klooster Frenswegen bij Nordhorn zijn de plekken waar mensen uit Denekamp en Ootmarsum terecht konden.²²

Deze mogelijkheden kwamen met name tot stand onder leiding van de Münstertse bisschop Christoph Bernhard von Galen (1606 - 1678), bekend als 'Bommen Berend' of 'Berendken den Koodeef'. Zowel zijn politieke als religieuze activiteiten waren van grote invloed op de Republiek, Twente en de graafschap Bentheim.

Als bondgenoot van Engeland viel hij in september 1665 Overijssel binnen en bracht veel onheil. Een tijdsgenoot schreef: Anno 1665 in den nacht van goedensdag op donderdag na Losser kermisse is die Vorst of Bisschop van Munster in Losser gevallen und tusschen 40 und 50 huizer verbrand und die kerke und toren verbrand.²³ Veel politieke en godsdienstige consequenties had het niet want door geldgebrek en het uitbreken van de pest moest hij in mei 1666 zijn veroveringen alweer opgeven.

Veel ingrijpender was zijn inval op 20 mei 1672. Zowel zijn veroveringen waren veel omvattender als de tijdsduur van de bezetting. De ridderschap van Overijssel erkenden de bisschop als soeverein vorst. Vele protestanten werden plotseling katholiek. In heel Overijssel kregen de katholieken de beschikking over de kerken. Toen in mei 1674 de troepen van van Galen zich terugtrokken kwam de situatie weer ten gunste van de gereformeerden. De toestand werd voor de katholieken weer gelijk aan die van voor de inval.

Direct na de eerste oorlog slaagde de kerkvorst erin om Ernst Wilhelm, de graaf van Bentheim, katholiek te laten worden. Hierdoor werd dat gebied zowel politiek als godsdienstig een protectoraat van Münster. De rekatholisering werd geen succes na een kleine 40 jaar was het aantal van 0% gestegen tot ruim 15%.

²² Stroink, Twente, 297

²³ G.W.Th van Slageren, 400 jaar Hervormden in Losser. Stichting Historische Kring Losser (Losser, 1998) 43.

In het Graafschap Lingen was vanaf 1675 sprake van het omgekeerde daar probeerde stadhouder Willem III met alle geweld de katholieke bevolking tot het calvinistische geloof te brengen. Zonder succes. 'Cuius regio, eius religio' was uitgewerkt!

Samenvatting

Rond 1600 is er een situatie ontstaan die voor confessionalisering als maagdelijk kan worden gekenschetst. De oorzaak was de zeer woelige periode vanaf 1570.

In dat opzicht kregen de gereformeerden de eerste kans. Door te laat reageren, vooral door het niet voorhanden hebben van adequate predikanten, is die opportuniteit verloren gegaan. Ook de katholieken kregen een geweldige mogelijkheid door de plotselinge verovering door Spínola van Oldenzaal in 1605. Zij hebben door goede organisatie en strenge tucht tot 1626 Twente grotendeels kunnen rekatholiseren.

Toen de confessionalisering rond 1650 min of meer was afgerond had de Gereformeerde Kerk in Midden-Twente de overhand gekregen. De diverse pogingen om na 1650 de bevolking van religie te doen veranderen (Twente, Bentheim, Lingen) mislukten volledig. Als oorzaken kunnen genoemd worden de alternatieven die de gelovigen hadden maar vooral hun mondigheid in religieuze zaken. Een sterk voorbeeld zijn de grafen van Bentheim: De gehele bevolking volgden hen blindelings eerst naar het Lutheranisme toen naar het Calvinisme. De overgang naar het Katholicisme werd maar door een kleine minderheid gevolgd en dan vooral door 'import'.

x x x

Geïnteresseerd in belastingkohieren Vriezenveen? Kijk dan eens op http://www.onweersberkhof.com/digitaal_archief/1000e_penning/index.html

& Begeleiding en advisering bij aankoop en verhuur
& Begeleiding en advisering bij huur en verhuur
& Taxaties
& Planvisie
& Bedrijfsonroerend goed
& Nieuwbouw
& Hypotheken
& Vastgoedbeheer

Bisschopstraat 18
 7571 CZ Oldenzaal
 Tel. 0541 – 522022
www.etpmakelaars.nl

Oostwal 6
Oldenzaal
Tel: 0541-537011

SCHOENMAKER
VOETCOMFORT

Erkend schoenconsulent

- ⊗ **ruim assortiment in comfort schoenen.**
- ⊗ **diverse breedtematen: E t/m M.**
- ⊗ **eerlijk advies.**
- ⊗ **uitstekende service: oa. huisbezoek.**
- ⊗ **bijna alle modellen geschikt voor eigen (steun)zolen.**
- ⊗ **Carintpas 10% korting op niet afgeprijsde schoenen.**

www.schoenmaker-voetcomfort.nl

Digitale krant unieke bron voor genealogen

Door Hans Berkhout

Over een paar jaar gaat er een compleet nieuwe wereld voor genealogen open als de Nederlandse kranten gedigitaliseerd zijn en gratis via internet doorgebladerd kunnen worden. Miljoenen krantenpagina's van de kranten vanaf het jaar 1618 (de eerst verschenen krant in het land) tot aan nu zijn dan via de geavanceerde systeem snel te doorzoeken. 7000 verschillende krantentitels verschenen er in de afgelopen vierhonderd jaren. Voor genealogen worden de gedigitaliseerde kranten een van de meest unieke bronnen voor stamboomonderzoek. Een familienaam intypen of zelfs die van een individueel persoon en na luttele seconden verschijnen krantenartikelen en nieuwsberichten uit de afgelopen eeuwen met daarin de persoon. Het unieke is dat een persoon direct kan worden gekoppeld aan een gebeurtenis waar hij of zij direct bij betrokken was en aan een tijdperiode in een specifieke omgeving. Want naast het bericht waarin de persoon gekoppeld aan een gebeurtenis voorkomt, kan ook de complete krant van die periode worden gelezen en ontstaat een haast levend beeld van een mens in zijn specifieke periode in een specifiek gebied. Daarnaast geven afbeelding in kranten vanaf eind 19^e eeuw een nog veel beter beeld. Vooral als de gezochte persoon is gefotografeerd. Door in verschillende kranten die in het hele land zijn verschenen te zoeken kunnen verrassende vondsten worden gedaan van verloren gewaande voorouders en kunnen vastgelopen onderzoeken worden voortgezet. De Koninklijke Bibliotheek is drie jaar geleden begonnen met het project Databank Digitale Dagbladen en verwacht dit jaar al de eerste van titels gratis beschikbaar te kunnen stellen.

Meer informatie over dit project:
<http://www.kb.nl/hrd/digitalisering/>

Hoe de jonge Gradus Roberink de Fransen te kijk zette

Bijdrage van Kok Roberink

'Ik ben die Fransen spuugzat' zal burgermeester Jan Teylers van Losser gedacht hebben toen drie Franse opsporingssoldaten ('Garnisaires' ofwel inkwartierders) ten onrechte het leven van Gradus Roberink en zijn oom zuur maakten. Vier maanden ervoor, op 14 februari was al een zekere Johannes Theussing door Franse douaniers doodgeschoten. Oorzaak was het onvermogen aan Franse zijde om in het Nederlands te kunnen communiceren met een groep smokkelaars.²⁴ 'Ik zal die arme jongen van een Roberink helpen met een protestbrief gericht aan de prefect Baron Hultman in Zwolle' dacht hij. Dat gebeurde ook en de Fransen kregen er flink van langs.²⁵ Voordat deze affaire uit de doeken wordt gedaan zijn de volgende gegevens van Gradus Roberink van belang.

Gradus Roberink, geboren op 1 mei 1790 in Losser, was al vroeg wees. Zijn moeder Swenne Mulderink overleed reeds op 24 oktober 1792. Ze was op 24 mei 1789 gehuwd met Joannes Roberink. Na het overlijden van zijn vrouw, hertrouwde Johannes met zijn schoonzuster Euphemia Mulderink. Zij kregen twee kinderen; Assuerus die in 1799 nog geen jaar oud al overleed en een dochter Aleida. Zowel Johannes als Euphemia was geen lang leven beschoren. Johannes stierf in 1803 en Euphemia in 1800. Toen Gradus in oktober 1812 gekeurd werd voor militaire dienst werd van hem verwacht dat hij verantwoordelijk was voor het levensonderhoud van zijn 12-jarige halfzuster Aleida. Om die reden werd de goedgekeurde Gradus, onafhankelijk van een

²⁴ RAO, Inv.nr., 20.1, Plaatsingslijst van de archieven van de Prefect van het Departement van de Monden van de IJssel, 1811-1813, alsmede van de Raad van de Préfecture, 1811-1813.

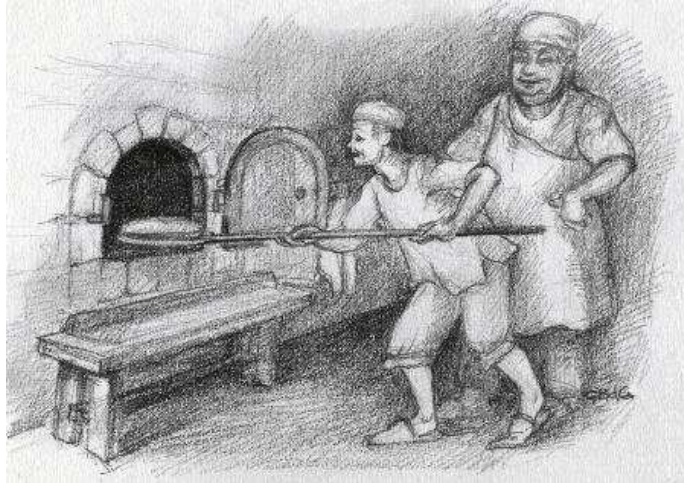
Archief van de prefect van het Departement van de Monden van IJssel 1811-1813

Eerste Divisie ,7040,

19 maart 1813 (4) m.n. memo maire aan de onder-prefect Almelo, 2 maart 1813

²⁵ RAO/Prefect/Derde Divisie militaire zaken, waterstaat, Kladnotulen, met bijlagen / 7343.

gunstig of ongunstig nummer, achterin de reservelijst geplaatst 'het zogenaamde einde depot'. Om zeker te zijn van een zeker goed inkomen was Gradus leerling bakker geworden. Om de finesses van het vak beter onder de knie te krijgen ging hij in februari 1813 voor een achttal weken in de kost bij een gerenommeerde bakker een 'pâtissier' in Delden. Hier raakte Gradus in een affaire verwickeld die hij allerminst had voorzien.

Tekening: mevrouw G.Beltman-de Groot

Het verblijf in Delden.

De burgemeester van Delden, J.H. Averink werd begin 1813 geconfronteerd met een probleem. Hij moest een arbeider, een bakker aanwijzen, die zou moeten werken in het leger 'de grande armee'. Er was al grote onvrede binnen de gemeenten van het voormalige Koninkrijk Holland, dat sinds 1810 geannexeerd was binnen het grote Franse rijk. Een aantal lichten van dienstplichtigen was daar debet aan mede omdat de inwoners al wisten dat de veldtocht naar Rusland

rampzalig was verlopen en dat vele dienstplichtigen waren omgekomen. En nu ook nog een arbeider 'ouvrier' aanwijzen. Ineens had hij een idee: waarom niet een keuze maken uit één van de drie leerling bakkers? Die kwamen toch van elders. Hij liet ze bij zich komen, maakte vervolgens drie briefjes gereed, schreef op één 'uittrekken' wat betekende vertrekken naar Zwolle. Het was niet Gradus maar één van de twee andere die de klos was. Het was Jan Jansen slechts 16 jaar oud. De zaak was geklaard; de verkozen persoon ging zich melden en Gradus ging volgens zijn zeggen terug naar Losser. De prefect ad interim Mr. Jan ter Pelkwijk attendeerde op 17 april de burgemeester erop dat Jan Jansen te jong was en dat er een ander gekozen moest worden. Hij benadrukte de zorgvuldigheid van de keuze door te letten op de voorwaarden die gesteld zijn voor arbeiders die in het leger moeten werken. Verder moest de burgemeester rekening houden met de lokale omstandigheden zoals einde depot en de klasse die al opgeroepen was.²⁶

De burgemeester Averink toog weer aan het werk, verrichtte weer een loting zij het op onwettige wijze want niemand was aanwezig. Nu werd Gradus gekozen maar toen hij deze bij zich wilde ontbieden bleek dat de vogel was gevlogen. Hij zou, zonder dat de burgermeester dat wist, naar Nijverdal zijn gegaan naar een andere bakker: G.J. Meinders. Dit liet Averink niet op zich zitten. De burgervader stuurde op 19 mei 1813 een brief naar de subprefect in Almelo Reinout Gerard baron van Tuyll van Serooskerken. Hij vroeg hem Gradus op te sporen, zijn paspoort in te nemen en hem naar Zwolle te sturen. Indien dat niet zou lukken dan zou hij de derde jongen, die tweemaal was vrijgeloot, opsturen. De subprefect stemde daarmee in, zei dat hij zijn best zou doen maar ook dat de burgermeester moest opschieten.²⁷ Haast was inderdaad geboden want op 17 april had de onderprefect al een negental broodbakkers, ambachtslieden, sjouwers, onder wie de negentienjarige Lossersnaar Jan Hendrik Sondag naar Zwolle laten vertrekken.²⁸

²⁶ Archief Gemeente Delden, Ingekomen stukken militie Gemeente Delden 1812-1818, 17 april 1813 ter Pelkwijk.

²⁷ Archief Gemeente Delden, Ingekomen stukken, Inventarisnummer: 471, 1813.

²⁸ RAO /Prefect/Derde Divisie militaire zaken, waterstaat, Kladnotulen, met bijlagen / 7353.

Het speuren naar Gradus was negatief, de burgermeester zond de derde leerling bakker, afkomstig uit Enschede, naar Zwolle. Deze uitspraak kwam van de brigadier Renoult die belast was met het opsporen van onwilligen 'refractaires'. In Twente was het aantal deserteurs en onwilligen volkomen uit de hand gelopen. Begin 1813 woonden er van de ruim honderd onwilligen in het Departement van de Mondingen van de IJssel er 67 in Twente.²⁹ Dat was voor de prefect reden om harde maatregelen te gaan nemen. In eerste instantie ging dat om inkwartiering bij de familie van de onwilligen tot het moment dat de gezochte persoon zich meldde³⁰. Dat betekende naast geestelijke dwang als intimidatie en bruto optreden ook een aanslag op de zich al zeer krappe huishoudbeurs. Uitdrukkelijk stelde de prefect verder dat de commandant van de detachering- en opsporingsgroep zich moest afstemmen met de lokale overheid. Dat laatste sloeg de brigadier Renoult in de wind toen hij rond 15 juni 1813 drie van zijn ondergeschikten inkwartierde bij de oom van Gradus.

De actie van brigadier Renoult

Vol trots meldde de brigadier op 20 juni 1813 aan de prefect dat hij twee successen had behaald:

Ik heb de eer u te sturen, Gerrit Jan Zondag, garde nationaal van de gemeente Losser, Kanton Oldenzaal hebbende het lot getrokken nummer 41 van hetzelfde kanton die niet verschenen was op de oproep voor vertrek. Hij kwam zich overgeven voor Mijnheer de burgermeester van deze gemeente en hij heeft een akte van overgave getekend en hij had spijt ongehoorzaam te zijn geweest aan de wetten van Zijne Majesteit. Hij heeft beloofd zich naar Zwolle te begeven en zich bij u te melden mijnheer de prefect.

Ik stuur u ook mijnheer de prefect een persoon Gradus Robers genaamd die was aangewezen om uitgezonden te worden door de gemeente Delden behorende bij het Kanton van dezelfde naam als leerling bakker en die vervolgens gevlucht is naar de gemeente Losser en woont bij zijn oom genaamd

²⁹ Op 26 mei 1813 meldde de pas aangetreden prefect Hultman dat het aantal deserteurs en onwilligen tot 247 was gestegen. RAO/Prefect/Derde Divisie/Onderzoekingen naar réfractaires en deserteurs (7343), Hultman aan Cerisier, 26 mei 1813.

³⁰ De hardste maatregel was de inkwartiering van een legeronderdeel dat dan ten laste kwam van de gehele locale bevolking.

Roebelink. Hij is aan mij doorgegeven door de burgemeester van Enschede omdat een jonge man van zijn gemeente zijn plaats moest innemen. In Losser aangekomen ben ik hem gaan zoeken maar hij was er niet omdat hij getipt was of niet. Maar ik heb drie 'garnisaires' bij zijn oom ingekwartierd, toen verscheen hij op een dag en heeft beloofd om zich naar Zwolle te begeven om zich bij u mijnheer de prefect te melden om zijn beklag te doen.

Had de beste man echter zijn acties afgestemd met de burgemeester Jan Teylers dan zou hij op de hoogte zijn gebracht van het feit dat Gradus was vrijgesteld. Nu echter kwam er een felle tegenreactie van Gradus Roberink zelf met een finesse, die de burgermeester hem ingefluisterd moet hebben, alleen al omdat het in de Franse taal werd gesteld.

De reactie van Gradus Robelink

Op 19 juni, een dag eerder dan Renoult, had Gradus zijn beklag al op schrift gesteld als volgt:

Respectvol verklarende de ondergetekende Gradus Roberink leerling bakker wonende te Losser in het Departement die de oudste van wezens is en op het einde van het depot is geplaatst van de klasse van 1810 en die in de maanden februari en maart heeft gewoond als kostganger te Delden om zijn beroep als bakker te verbeteren teneinde middelen te hebben om meer te verdienen en zijn zuster te onderhouden. Om arbeiders te werven vanuit de gemeente Delden heeft de burgemeester van Delden hem samen met twee andere leerlingen bakkers opgeroepen om te loten. De burgemeester had drie papiertjes gemaakt op één had hij geschreven 'uittrekken' is vertrekken. Een van de twee anderen had dat papiertje getrokken, Roberink en de andere kameraad hadden gedacht dat daarmee de zaak was afgedaan en zich niet konden voorstellen dat ze reserves waren. Enige tijd later heeft Roberink Delden verlaten en is naar huis gegaan en is niet meer naar Delden teruggekeerd. Gedurende zijn afwezigheid (ofwel na zijn vertrek) werd de arbeider, die het lot getrokken had, te Zwolle beoordeeld als zijnde incapabel. Mijnheer de burgermeester, onwetend dat Roberink veranderd was van woonplaats, heeft opnieuw geloot en wel zo dat het lot viel naar Roberink die helemaal van niets wist van deze illegale actie van de burgemeester van Delden of van iemand

anders totdat de 'garnisaires' bij hem thuis kwamen op een zeer onbeschofte wijze zowel voor hem als voor zijn familie.

Ik heb de eer Mijnheer de Prefect om aan deze petitie een certificaat toe te voegen van Mijnheer de Burgermeester van mijn gemeente betrekking hebbende op mijn staat als oudste van wezen.

Ik voeg er nog een certificaat aan toe van drie inwoners van Delden constaterend dat de laatste trekking waarvoor men mij vervolgt doorgevoerd is te Delden na mijn verblijf ter plekke. Deze ondertekeningen zijn niet gelegaliseerd omdat de burgermeester van Delden dat voortdurend heeft geweigerd.

Welnu, Mijnheer de Prefect deze handelswijze van de Burgermeester van Delden is niet alleen rigoureuus maar ik durf te zeggen naar mijn mening ook onwettig. Daarom Mijnheer de Baron verzoek ik u:

Dat u mij vrijwaart en verdedigt tegen alle verdere achtervolgingen van de kant van de Burgermeester van Delden (des te meer omdat een andere persoon uit zijn gemeente al tewerk werd gesteld, terwijl toen al duidelijk was dat een leerling incapabel was voor dat vak) en verder dat u de goedheid heeft om mijn naasten te vrijwaren van inkwartiering.

Het certificaat dat burgemeester Teylers eraan toevoegde luidde als volgt:

Wij burgemeester van de gemeente Losser certificeren dat Gradus Roberink uit de gemeente Losser en die gedurende een termijn van acht weken gewoond heeft in Delden om daar het van bakker te leren heeft voldaan aan de dienstplicht van 1810 en dat hij het genoeg had verworven om aan het einde van het depot geplaatst te worden als de oudste van wezen. Hij woont tegenwoordig opnieuw in deze gemeente en dat hij absoluut nodig is voor zijn zuster.

Losser 18 juni 1813, De Burgemeester Jan Teylers

Deze aanklacht was overduidelijk en was uiterst pijnlijk; zowel voor de burgemeester van Delden als voor de brigadier Renout. De reacties van de prefect lieten niet lang op zich wachten en beide beschuldigten werden ter verantwoording geroepen zij het dat in geval van de brigadier ook zijn chef op de vingers werd getikt.

De reacties van de prefect Baron Hultman

Op 13 december werd bij keizerlijk decreet mr. Petrus Hofstede, die sinds 8 februari 1810 landdrost van het département Overijssel was geweest, benoemd tot prefect van het Departement van de Monden van de IJssel. Hij moest op 12 maart 1813 vertrekken. Het groeiende aantal deserteurs en onwilligen heeft daartoe zeker een steentje ertoe bijgedragen. Mr. Carel Gerard Hultman, tot dan prefect van het Zuidfranse departement. Vaucluse, werd zijn opvolger." Tot aan de komst van Hultman in Zwolle was mr. Jan ter Pelkwijk waarnemend prefect³¹. Hultman werd pas op 18 mei actief. Hij pakte het vraagstuk van desertie en dienstweigering effectief aan vooral door samenwerking met de prefect van het nabijgelegen Departement de la Lippe,

Desniettemin gruwde hij van eigengereid optreden als die van de brigadier Renoult en burgermeester Averink. Nadat hij het verzoek van Gradus gelezen had stelde hij op 21 juni dat de petitie gerechtvaardigd was. De 'petitionair' hoefde niet in dienst. De prefect besloot het volgende:

- De burgermeester moest de allocatie publiekelijk herroepen;
- De inkwartierders, die bij hem thuis gelegerd zijn, doen dit onwettelijke basis en zonder wettelijke autoriteit op basis van artikel 2.

³¹ Wigger J.H., De préfecture in het Département des Bouches-de-l'Yssel, een Frans bestuursorgaan in Overijssel in de jaren 1811-1813, <http://www.historischcentrumoverijssel.nl/NR/rdonlyres/2A4612CD-055B-4DE8-A48A-5C9C1D5F7762/0/05.pdf>

Het verweer van de burgemeester

De burgemeester van Delden reageerde snel en als volgt:

Ter beantwoording van uw brief van 21 laatstleden No 30 heb ik de eer u uiteen te zetten dat ik nooit de bedoeling heb gehad om 'garnisaires' te plaatsen in de woning van de genoemde Gradus Roberink, leerling bakker, wonende binnen de gemeente Losser. Gezien allereerst omdat die gemeente mij niet aangaat en bovendien nog had ik niet gedurfd iets te doen wat onrechtmatig was en zonder legale autorisatie. Trouwens ik heb de eer u in kennis te stellen dat ik zelfs geen enkele kennis bezat betreffende de inkwartiering waarvan hier sprake is. Ik voel me, mijnheer de Prefect, verplicht u over deze materie te berichten opdat u geïnformeerd bent over mijn perceptie en u min of meer kunt overwegen wat mijn foutieve inzichten zijn als handelend willekeurig of handelend volgens mijn eigen wil.

Het is evident dat hij niet de hand kan hebben gehad bij de inkwartiering maar zijn handelswijze bij de loting was uitermate discutabel. Het feit dat Gradus dat juist in zijn petitie heeft gemeld maakt de positie van de burgemeester niet sterker. De brief die de prefect op 28 juni schreef aan de chef van de brigadier Reinout was evenmin vleidend.

Brief aan de kapitein van de gendarmerie van het departement

De brief luidde als volgt:

De brigadier Reinout die het detachement commandeert dat op zoek is naar onwilligen heeft mij geïnformeerd op de 20ste van deze maand dat hij heeft doen plaatsen 3 'garnisaires' bij de ouders van een zekere Gradus Roberink geworven voor 'patissier' voor de 'Grande Armee' namens de gemeente Delden. Deze brigadier heeft op basis van zijn persoonlijke autoriteit niet het recht om 'garnisaires' te laten inkwartieren . In geval van onwillige dienstplichtigen en hun ouders alleen met toestemming van de burgemeester. De genoemde Gradus Roberink, viel niet in deze categorie zijnde een vreemdeling in deze gemeente. Ik ben in hoge mate geraakt door deze aanpak. Ik wil nochtans wel geloven dat deze brigadier niet opzettelijk heeft gehandeld. Ik ben content dat u ervoor zorgdraagt om hem mijn afkeuring gaat overbrengen. Wat het meeste afschuw wekt met deze willekeur is dat het rechtstreeks ingaat tegen de voorgeschreven wetten en speciale orders.

78

Welke conclusies kunnen nu getrokken worden?

Conclusies

Allereerst is duidelijk dat er sprake was van één groot misverstand. Had Gradus Robering bij de loting in Delden duidelijk gemaakt dat hij, in ieder geval gevrijwaard was van militaire verplichtingen, dan had de affaire niet plaatsgehad.

Halverwege 1813 was de politieke situatie voor de Fransen uitermate penibel geworden. De rampzalige nederlaag van Napoleon en de zijnen was eenieder bekend. De Pruisen waren in opstand gekomen en hadden zich bij de Engelsen en Rusland aangesloten. De kozakken waren al op Duits grondgebied. Napoleon moest in allerijl zijn leger op allerlei wijzen aanvullen. Vandaar dat de lokale overheid onder druk werd gezet om hard tegen deserteurs en onwilligen op te treden wat deze dan ook deden. Maar anderzijds wilden deze, opportunistisch als ze waren ook hun bevolking ondersteunen. Gelijk hadden ze want vier maanden later trok prins Narishkin al met zijn kozakken door Twente. Vandaar dat Averink 'vreemden' in zijn kanton wilde rekruteren en Teylers zijn ondersteuning aanbood toen hij wist dat Renoult volkomen fout zat.

De laatste had ongetwijfeld een pluim op zijn hoed gekregen wanneer gebleken was Roberink daadwerkelijk een dienstweigeraar was.

Met Gradus Roberink is het goed afgelopen. Hij werd eigenaar van een goed lopende bakkerij. Hij trouwde op 1816 met Aleida Suthof. Samen kregen ze een aantal kinderen waarvan zoon Bernardus de bekendste werd. Hij werd priester en werd pastoor te Steenwijkerwold. Hij spoorde de arme bevolking aan om te verhuizen naar Twente om vooral te gaan werken in de Gronause textielindustrie. Velen gingen wonen direct aan de grens waardoor de plaats Overdinkel is ontstaan.

Deelname aan het Project Genetische Genealogie in Nederland opnieuw mogelijk

Op 29 november 2008 werd het eerste jaar van het landelijke Project Genetische Genealogie in Nederland (een initiatief van het KNGGW, de NGV en OV) afgesloten met een zeer geslaagde DNA-dag in Leiden, waarbij meer dan 300 deelnemers aan het project aanwezig waren. Aansluitend verscheen in december 2008 het boek 'Zonen van Adam in Nederland. Genetische Genealogie: een zoektocht in ons DNA-archief'. Het eerste jaar heeft tal van verrassingen opgeleverd. Via de gevonden DNA-profielen konden een aantal families aan elkaar gekoppeld worden, die voor het project nog niet van een onderlinge band wisten. Verrassend was voor tal van deelnemers ook de diepere oorsprong van de familie. Een oorsprong die bijvoorbeeld mogelijk te vinden is bij de zich in onze gebieden gevestigd hebbende soldaten uit het Romeinse leger. Inmiddels is de inschrijving voor het tweede jaar van dit project al weer geopend en hebben al zich vanaf december al zo'n 70 nieuwe deelnemers aangemeld (waaronder ook tal van –verre- familieleden van deelnemers van het afgelopen jaar). Het is ook dit jaar de bedoeling de resultaten van het onderzoek aan het eind van het jaar te vervatten in een vervolg op Zonen van Adam en deelnemers worden derhalve verzocht hun stamreeksen zo volledig mogelijk in te zenden, waarbij de mogelijk bestaat ook illustraties op te nemen, mits die in een resolutie van ten minste 300 dpi worden aangeleverd. Deelname aan het project kost 155 euro, waarvoor niet alleen de haplogroep en haplotype wordt bepaald door het hoogaangeschreven Forensisch Laboratorium voor DNA onderzoek van het LUMC onder leiding van Prof. Peter de Knijff, maar waarvoor ook naar aanleiding van de resultaten van het laboratorium onderzoek door vrijwilligers clusteranalyses plaatsvinden. Ook verwantschapsvraagstukken die kunnen voortvloeien uit het onderzoek worden door het lab te Leiden in behandeling genomen. Tevens zullen in de loop van dit jaar de gegevens van de oude en nieuwe deelnemers gekoppeld worden aan bijvoorbeeld de resultaten van de zoektocht naar de Oer-Vlaardinger en wordt er o.a. ook gesproken over het vergelijken van de resultaten met de bevindingen uit het

archeologisch en DNA-onderzoek op de locatie Catharinakerk te Eindhoven.

Vanzelfsprekend zullen de resultaten van dit jaar ook vergeleken worden met de resultaten van de meer dan 400 deelnemers van het afgelopen jaar. Belangstellenden voor deelname aan dit uiterst interessante project kunnen zich aanmelden door het betalen van 155 euro op bankrekeningnummer 554678306 van het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde te Bilthoven onder vermelding van 'DNA-onderzoek' en het gelijktijdig versturen van een email aan publisher@barjesteh.nl met naam en adresgegevens, waarna een DNA-afnameset zal worden toegezonden.

Onze producten:
 LCD/DLP projectoren
 Interactieve whiteborden
 Projectieschermen
 Multimedia producten
 Verzorging van uw complete installatie

Professioneel presenteren

Laat ook uw presentatieruimte door een van onze specialisten met de modernste technieken inrichten.

Hillen kantoorefficiency

Professioneel presenteren
 Twentepoort Oost 1
www.hillenkantoor.nl
 7609 RG Almelo
 0546-812139

Ook uw leverancier voor
 multimedia producten

IN MEMORIAM: JOHAN KAPPERT

Johan Herman Kappert

Goor 30 maart 1943

Hengelo 1 april 2009

Met leedwezen moeten wij u mededelen dat op woensdag 1 april 2009 Johan Kappert, na een lange periode van ziekte en herstel, hoop en wanhoop, is overleden. Johan was sinds 01-06-1998 lid van de afdeling Twente van de NGV. In deze tijd heeft hij zich ingezet voor onze afdeling en het Genealogisch Informatie Centrum in het bijzonder. Johan was de stuwende kracht achter de data bank, hij zorgde ervoor dat alle gegevens op correcte wijze werden ingevoerd. Tevens onderhield hij de contacten op computer technisch gebied met de bibliotheek in Hengelo. Samen met Henny Scholten beheerde hij het bidprentjesbestand. Op de afdelingsbijeenkomsten gaf hij iedereen die met vragen bij hem kwamen tekst en uitleg over wat er allemaal te vinden was in onze databank. Ook tijdens zijn ziekte bleef hij zich inzetten voor onze afdeling om alles toch maar zo goed mogelijk te laten verlopen. De afdeling Twente heeft in hem een zeer verdienstelijk en gewaardeerd lid verloren. Wij zullen hem erg missen. Het bestuur van afdeling Twente dankt Johan voor alles wat hij voor onze vereniging heeft betekend. Wij wensen de familie alle sterkte toe om dit verlies te dragen.

Het Bestuur van de Afdeling Twente

Jan Oude Munnink, vice voorzitter,
Chris Sieverink, secretaris,
Ben Schothuis, penningmeester,
Anton Hilgerink bestuurslid,
Johan Leushuis, bestuurslid.

WEGDAM

AUTOCONSULTANCY

Broekhoekweg 42, 7582 PT Losser
Postbus 6362, 7503 GK Enschede

Tel 053 - 53 601 08 Fax 053 - 53 859 85

E-mail michiel@wegdam.nl

Internet www.wegdam.nl

INKOOP - VERKOOP - ADVIES AUTOMOBIELEN

VIJVER CENTRUM

enschede.nl

alles op het gebied van

vijvertechniek

www.vijvercentrum-enschede.nl

10.000
products on line

De Ossenboer 10
Enschede

Tel. 053 - 431 50 20
Fax 053 - 430 89 02

Dagelijks geopend
van 10.00 - 18.00 uur
Zaterdags geopend
van 9.00 - 17.00 uur

Hozelock, Oase, Meßner,
Velda, Vijvertechniek en al-
le andere bekende merken

Nederlandse Genealogische Vereniging. Opgericht 1946.

Correspondentieadres: NGV, Postbus 26, 1380 AA Weesp. Bibliotheek en andere diensten: Papelaan 6, 1382 RM Weesp. Geopend (alleen voor leden) donderdag en zaterdag van 10.00-16.00 uur.

Afdeling Twente. Opgericht 1984. De afdeling omvat de volgende gemeenten: Almelo, Avereest, Borne, Dinkelland, Enschede, Haaksbergen, Hardenberg, Hellendoorn, Hengelo, Hof van Twente, Losser, Oldenzaal, Ommen, Rijssen-Holten, Tubbergen, Twenterand en Wierden.

Afdelingswebsite: <http://twente.ngv.nl>

Bestuur van de afdeling:

- Voorzitter : vacature
- Interim-voorzitter, coördinator jubileumboek en afgevaardigde Algemene ledenvergadering NGV.
J.G.H. oude Munnink (Jan), Koppelboerweg 2, 7587 NV De Lutte, 0541-511774
e-mail: koppelboer@hetnet.nl
- Secretaris, ledenadministratie, contact gastsprekers.
Ch. Sieverink (Chris), Diepenbrockstraat 3, 7512 DE Enschede, 053-4304320
e-mail: secretaris@twente.ngv.nl (functioneel) chsieverink@wanadoo.nl (privé)
- Penningmeester, 2e secretaris, cursussen.
B.G.J. Schothuis (Ben), Het Loo 39, 7608 DM Almelo, 0546-862675
e-mail: penningmeester@twente.ngv.nl (functioneel) bjjschothuis@home.nl (privé)
- Lid, genealogisch correspondent
A.F.M. Hilgerink (Anton), Reygershóftehoek 68, 7546 KC Enschede, 053-4765253
e-mail: hilgerink3@home.nl
- Lid, coördinator Genealogisch Informatiecentrum Twente (GTI)
J. (Johan) Leushuis, Woolderweg 65, 7622 JR Borne.
074-2667229 e-mail: jleushuis@hetnet.nl
- Plaatsvervangend Afgevaardigde Algemene Ledenvergadering NGV
A.H. Boswerger (Ton), Spanker 42, 1231 TD Loosdrecht, 035-5823923

Redactie Twente Genealogisch (TG)

Titia Tjeerdsma, Georges Schaafraad en Hans Berkhout
Redactieadres: Twente Genealogisch, Haydnstraat 58, 7582 EX Losser
e-mail: twentegeneaa@gmail.com

Genealogisch Informatiecentrum Twente (GIT):
Bibliotheek: Beursstraat 34, 7551 EE Hengelo, 074-2452587. Openingstijden: dinsdag 18.00-20.00 uur, vrijdag 13.30-17.00 uur

Bezorging en adreswijziging

Voor informatie over bezorging kunt u contact opnemen met de redactie van Twente Genealogisch. Adreswijzigingen, opgave nieuwe leden en opzeggingen uitsluitend naar de NGV, Postbus 26, 1380 AA Weesp.

Dit mededelingenblad wordt gratis toegezonden aan de leden van de NGV - afdeling Twente en aan de NGV-leden van andere afdelingen, die een bijkomend lidmaatschap zijn aangegaan.

Abonnementen op dit blad kunnen worden aangegaan door overmaking van 12,50 euro uitsluitend op girorekening 5582643 t.n.v. penningmeester NGV te Almelo.

Het in dit contactblad gepubliceerde mag slechts worden overgenomen met toestemming van de schrijver en vermelding van de bron ISSN 138-0787.

Omslag: mevr. G. Beltman – de Groot

Kwartaalblad van de Nederlandse Genealogische Vereniging
Afdeling Twente, 25^e jaargang 2009 nr. 3

Inhoud

Even bijpraten	blz. 86
Verslag van de afdelingsvergadering april 2009	blz. 88
Holländische Krankheit	blz. 92
DNA-onderzoek	blz. 95
Cuius regio, eius religio? (1550-1700)	blz. 102
Het Weemsel(o) te Albergen – vervolg	blz. 113
Kleding van onze voorouders	blz. 119
Programma NGV Twente	blz. 122
Gerrit Jan Benneker	blz. 123
Over gestruikeld en opgeraapt	blz. 125

<p>Ambachtelijke lijstenmakerij met 1800 voorbeeld lijsten</p> <p>Fotogalerie L I J S T E M A K E R L i j s t e n m a k e r i j</p> <p>KUNST in de KLUIS</p> <p>Kerkstraat 6, 7571 EE Oldenzaal T. 0541-53 19 85/F. 0541-53 53 13</p> <p>Openingstijden: di, wo, do 12-18 uur / vr 12-21 uur / za 10-17 uur</p> <p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Marcel Kistemaker</p>	<p>Grote collectie oude landkaarten, gravures en foto's van Oldenzaal, Twente, Overijssel en Nederland.</p> <p>Steeds wisselende exposities</p> <p>Werk van Jan Schoenaker, Wiebe Bloemena, Ton Anconé, en fotografie van 12 regionale fotografen</p>
--	--

Even bijpraten

door Jan Oude Munnink

Of beter gezegd even terug- en vooruitkijken. Dat moet soms kunnen: de afdeling Twente van de NGV bestaat immers vijftientwintig jaar. Veel genealogen houden voor een generatie een zelfde tijdsperiode aan. De afgelopen jaren heeft genealogisch onderzoek een enorme vlucht genomen. Dat is mede te danken aan de mogelijkheid voor velen om een pc aan te schaffen, de ontwikkeling van de gebruikersvriendelijkheid van dit medium, de enorme vlucht die internet heeft genomen, de toename van het aantal programma's om genealogische gegevens te verwerken. Daarnaast moet de digitalisering van bronnen die nu vanuit de stoel te raadplegen zijn niet onderschat worden. Mede daardoor verloopt het bezoek aan archieven na een periode van grote bloei zich nu bergafwaarts.

In de komende periode zal het via internet kunnen raadplegen van genealogische bronnen naar mijn opvatting alleen nog maar toenemen: ook binnen het gebied van onze afdeling. Nieuwe bronnen zoals kranten zullen van achter het beeldscherm bestudeerd kunnen worden. Friesland is daar een voorbeeld van en het aantal getranscribeerde bronnen in de Achterhoek, die via internet bezocht kunnen worden, is bijna onbepaald. Onze regio loopt bij de zo even genoemde gebieden beslist niet voorop, maar is landelijk gezien ook geen hekkensluiter.

De vraag rijst: wat zijn de consequenties voor onze afdeling? Het ledental is al enige tijd dalende en dat is ook landelijk het geval. Het GIT heeft eigenlijk nauwelijks nog bezoekers. De vrijwilligers moeten wel over erg veel uithoudingsvermogen beschikken om daar hun vrije tijd voor op te offeren. Het bestuur van de afdeling zal in samenspraak met deze mensen het komende jaar een beslissing moeten nemen over de toekomst van het GIT.

Het lijkt er nu even op of het allemaal kommer en kwel is. Maar ik ben van mening dat we de bedreigingen onder ogen moeten zien maar tevens in ogenschouw moeten nemen dat er nog veel kansen liggen voor genealogen.

Als we genealogie in een wat grotere context plaatsen, dan het verzamelen van een reeks personen met daaraan

gerelateerde personen en de bijbehorende historische data, dan zijn we mijns inziens op de weg om van deze dorre gegevens mensen in hun tijd en omgeving te plaatsen. Dan moeten we op zoek naar de plekken waar ze gewoond hebben en mogelijk naar motieven om te verhuizen, hun economische omstandigheden, hun eventuele werkrelaties, hun verhouding tot kerk en staat i.c. gemeente en provincie. We kunnen zo bijvoorbeeld onderzoeken of ze in militaire dienst geweest zijn, wat hun rang was, waar ze gelegerd waren. We kunnen nagaan aan de hand van bijvoorbeeld belastingen hoe hun financiële positie was en die ten opzichte van tijdgenoten. We kunnen onderzoeken onder welke ziekten ze mogelijk geleden hebben. Notariële akten en archieven van landverhuizers bieden nog veel meer opties, net als gerechtelijke archieven. Natuurlijk: ik ben hier niet compleet, maar dat kan in dit beperkte kader ook niet. Op een dergelijke manier zijn krijgt genealogie wel een plaats in de geschiedenis op micro niveau: de positie van de lokale mens in de context van de grote jaartallen. Natuurlijk we schuiven dan een beetje op het terrein van sommige heemkundeverenigingen. Maar of dat een bedreiging is? Voor wie dan wel?

Verder nog even dit: De indexering van het jubileumboek is nu, op het moment van het schrijven van deze bijdrage op 9 augustus voor meer dan 40 % klaar. Ook daar kun je je afvragen of het nog wel van deze tijd is om een index in het boek te laten verschijnen, het op de cd c.q. dvd te plaatsen, of, om het op internet via de website te laten downloaden. Identieke vragen zijn er te stellen rond TG: wanneer stappen over op een geheel digitale versie? Ook dat is een vraag waar niet alleen het bestuur maar vooral de leden een antwoord op moeten geven.

Met betrekking tot het jubileumboek nog dit: de inschrijvers ontvangen een genummerd exemplaar. De inschrijving is open tot 10 november 2009. Daarna kan er nog besteld worden, maar dat zijn dan wel ongenummerde exemplaren en u wordt niet opgenomen in de lijst van intekenaren. Een dreiging: alweer niet, maar wel een realiteit. Overigens een eerste exemplaar van het boek is klaar en kan dus – zoals steeds beloofd- op de voorouderdag in november gepresenteerd worden.

Verslag van de Afdelingsledenvergadering van de NGV afdeling Twente gehouden op zaterdag 11 april 2009 in de Stephanshof te Borne.

1. Opening vergadering

Om 14:00 uur opent de vice-voorzitter, de heer Oude Munnink, de afdelingsleden-vergadering en heet de (25) aanwezigen hartelijk welkom. Dit bescheiden aantal zal waarschijnlijk ook te maken hebben met het paasweekend en het prachtige weer. Er wordt stilgestaan bij het overlijden van Johan Kappert. De agenda wordt niet gewijzigd.

2. Ingekomen stukken en mededelingen

Er is bericht van verhindering van mw. Van Haaren, en de heren Huuskes, Nijhoff en Harzevoort.

3. Verslag van de Afdelingsledenvergadering d.d. 8 november 2008

Het verslag wordt ongewijzigd goedgekeurd.

4. Jaarverslag 2008

Gevraagd wordt wat bijkomende leden precies zijn: dat zijn leden die bijv. lid van de NGV Achterhoek zijn, maar tevens van Twente. Je kunt van meerdere afdelingen bijkomend lid zijn. Geattendeerd wordt nog op de functie van genealogisch correspondent die door Anton Hilgerink wordt uitgeoefend. Mensen met vragen kunnen die via het daarvoor speciaal aangemaakte emailadres insturen waarna de genealogisch correspondent ze zelf behandelt of uitzet in de vereniging. Het is een service aan de leden en niet-leden. Het verslag wordt daarna ongewijzigd goedgekeurd.

5. Financieel verslag 2008

De penningmeester presenteert m.b.v. sheets de verschillende onderdelen van de uitgaven. Uiteindelijk is met € 430 het budget overschreden. Dit bleef binnen de marge van 10% zodat geen overleg met de penningmeester van het HB noodzakelijk was. De overschrijding werd veroorzaakt door: convocatie ledenvergadering door te laat verschijnen TG, iets hogere drukkosten TG en iets meer kosten t.l.v. de

bijeenkomsten. De vraag of de wisseling van locatie gunstig is wat betreft zaalhuur kan met ja worden beantwoord. Daarnaast zijn de prijzen van de consumpties lager.

Vraag: de reiskosten bij het GIT bedroegen bijna 50% van het budget. Antw.: dit werd veroorzaakt door posten uit 2007.

Vraag: kunnen we overstappen naar een andere bank? Antw.: nee, want het HB is juridisch rekeninghouder. De afdelingsbesturen zijn daarmee gevrijwaard voor financiële aanspraken, maar zijn natuurlijk wel verantwoordelijk voor wat ze uitgeven.

Vraag: is de afdeling een zelfstandige vereniging? Antw.: nee, de NGV is een vereniging waaronder de verschillende afdelingen hangen. De contributie gaat via de landelijke penningmeester naar de afdelingen. Ongeveer 27% van de totale inkomsten van de NGV gaat zo naar de afdelingen als hun budget.

Bij de ontvangsten staat een bedrag van de advertenties. Dit bedrag beslaat alleen de advertentieopbrengsten die op het jaar 2008 slaan. De adverteerders krijgen wel een nota voor een jaar, de opbrengsten kunnen dus over 2 jaren moeten worden verdeeld indien bijv. het contract op 1 juni ingaat. We kunnen op basis van deze cijfers niet garanderen dat we de komende jaren dezelfde opbrengsten uit advertenties hebben. Iedere adverteerder kan een ander contract willen. In 2008 zijn 3 cursussen gegeven, hetgeen één meer is dan in 2007.

Vraag: van wie zijn deze opbrengsten? Antw.: in feite van het HB; bij het opheffen van een afdeling gaan alle "bezittingen" naar de NGV.

De aanschaf van de beamer is van de algemene reserve afgeboekt; de opbrengsten van de verkopen, cursussen en advertenties zijn naar de reserves GIT en jubileum geboekt.

6. Verslag Kascontrolecommissie

De heer Lukkien leest het verslag van de commissie voor waaruit blijkt dat die haar goedkeuring heeft gegeven aan de stukken en de vergadering voorstelt penningmeester en bestuur decharge voor het gevoerde beleid te verlenen. De vergadering gaat daarmee akkoord.

7. Begroting 2009

De begroting voor 2009 is evenals voor 2008 op € 5300 gesteld, en inmiddels ook goedgekeurd. De penningmeester geeft kort een toelichting op het overzicht dat gepresenteerd wordt.

8. Bestuursverkiezing

Volgens rooster was aftredend Jan oude Munnink. Hij stelt zich herkiesbaar. Na even de voorzittershamer te hebben overgedragen, wordt door de vergadering zijn herbenoeming als bestuurslid (tevens vice-voorzitter) met applaus bevestigd. Het bestuur stelt tevens voor Johan Leushuis als bestuurslid te benoemen: de vergadering gaat hiermee ook akkoord.

Vraag: waarom geen benoeming als voorzitter? Jan geeft aan geen ambities te hebben om dit te doen omdat hij regelmatig afwezig is en privé-zaken op de eerste plaats komen. Zolang er geen voorzitter is benoemd zal hij deze rol op zich nemen.

9. Verkiezing afgevaardigden Algemene Vergadering

Het bestuur stelt voor de heer J. Oude Munnink als afgevaardigde a.i. en A.H. Boswerger als plaatsvervangend afgevaardigde te benoemen. De vergadering gaat akkoord met dit voorstel.

In de komende AV op 25 april worden de stemmodellen weer besproken. Enkele afdelingen hebben hierop weer varianten ingediend. Wij als afdeling blijven bij ons voorstel van one man, one vote? De vergadering is het hiermee eens.

10. Benoeming Kascontrolecommissie

Aftredend is de heer Niterink, de zittende leden zijn nu de heren Lukkien en Harink. Als reserve heeft mw. Gerridzen zich kandidaat gesteld; zelfs voor daarna is reeds een reserve aanwezig: mw. Bruggeman.

11. Activiteitenplan 2009-2010

In de agenda heeft het bestuur voor 12 december de ledenvergadering gepland i.v.m. het feit dat in november de Twentse Voorouderdag en het jubileum is. De vergadering gaat akkoord met dit voorstel.

12. Rondvraag

Vr: al zoekend op internet naar zijn eigen naam heeft Ton Boswerger gevonden dat hij teamleider GIT is. Binnen het bestuur is niet bekend waar dit staat, maar zal de gegevens nog eens nagaan op de eigen websites.

Vr: hulp bij het opzetten van een namenregister voor het jubileumboek 2009? Antw.: er is al aanbod voor hulp, en er komt nog een oproep in TG; Jan wil daarnaast de auteurs benaderen.

Vr: extra aandacht voor de tentoonstelling in het Stadsmuseum Almelo? Antw.: Riet Strijker zou een stukje schrijven dat daarvoor gebruikt gaat worden.

14. Sluiting vergadering

Tegen 15:20 uur sluit de vice-voorzitter de vergadering en zal na een korte pauze de lezing over de Kadastrale Atlassen door Jos en Carel Schmit worden gegeven.

Onze producten:
 LCD/DLP projectoren
 Interactieve whiteborden
 Projectieschermen
 Multimedia producten
 Verzorging van uw complete
 installatie

Professioneel presenteren

Laat ook uw presentatieruimte door een van onze specialisten met de modernste technieken inrichten.

Hillen kantoorefficiency
 Professioneel presenteren
 Twentepoort Oost 1
www.hillenkantoor.nl
 7609 RG Almelo
 0546-812139

Ook uw leverancier voor
 multimedialproducten

Holländische Krankheit

Door Paul Schuil, arts

Enige tijd geleden kwam Jan Oude Munnink, mijn buurman, bij mij en vroeg of ik iets kon vertellen over de Hollaendische Krankheit, een begrip dat hij vaak in oude geschriften aantrof. Inmiddels heeft de heer Kaldenbach in het eerste kwartaalblad van deze jaargang al een kort antwoord gegeven op deze vraag, maar daarmee is het verhaal nog niet helemaal af. Ik zou namelijk twee opmerkingen willen maken over dit ziektebeeld.

In de eerste plaats dat het niet alleen een beeld was dat in vroegere eeuwen voorkwam bij gastarbeiders, maar dat ook de 20^e eeuw er afschuwelijke gevallen van heeft laten zien, met name in de Eerste Wereldoorlog die, zoals u weet, voor een groot deel werd uitgevochten in de loopgraven in Zuid-België en Noord-Frankrijk. De omstandigheden in die loopgraven waren vaak erbarmelijk slecht, vooral in regentijden. De soldaten stond vaak wekenlang in de dikke natte modder, met natte en koude voeten. Het beeld dat zich dan ontwikkelde werd de **loopgravenvoet** genoemd: dikke gezwollen voeten, verstoorde bloedsomloop, kapotte huid met grote blaren erop, de sokken vaak helemaal vastgegroeid aan de huid zodat die van de voet afgepeld en gesneden moesten worden.

Het herstel, voor zover dat nog mogelijk was, duurde veelal weken, soms moesten de voeten zelfs geamputeerd worden. Daarnaast kwamen er natuurlijk wel meer ziekten voor als gevolg van de barre omstandigheden. Een daarvan is de **loopgravenkoorts**, een vorm van tyfus die overgebracht wordt door de beet van een luis, ongedierte waarmee iedereen te maken had.

In de tweede plaats doet de naam van de ziekte mij denken aan de typische gewoonte om een ziekte naar een bepaald land te noemen, hoeveel of weinig dat land er ook mee te maken heeft. Zo kennen we in ons land de **Engelse ziekte**, de populaire naam voor rachitis. Dit ziektebeeld ontstaat door een tekort aan vitamine D. Dit is een heel bijzondere vitamine die we naar binnen krijgen met onze voeding, maar daarnaast ook zelf kunnen aanmaken in onze huid onder invloed van zonlicht. Hiervan is verder bekend dat deze aanmaak het beste gaat bij blanke mensen. Hoe donkerder de huid, hoe meer zonlicht nodig is om voldoende vitamine D te produceren.

Vitamine D draagt zorg voor de opname van kalk in onze botten, die daardoor sterk en stevig worden en zo in staat zijn ons lichaam te steunen. Bij een tekort aan vitamine D gaat het skelet hierin tekort schieten, wat leidt tot kromme en vervormde botten. Vooral bij vrouwen kan dit ernstige gevolgen hebben doordat het bekken ernstig vervormd raakt, een zogeheten plat vernauwd bekken. Hierdoor wordt het baren van kinderen ernstig bemoeilijkt, misschien zelfs wel onmogelijk.

De bovenstaande eigenschappen van vitamine D hebben geleid tot een interessante hypothese. Het is een feit dat in de zonovergoten tropische landen donkerhuidige mensen wonen en dat, naarmate je verder van de evenaar afkomt de mensen een steeds lichtere huidskleur krijgen tot in de Scandinavische landen waar alleen nog blanke, blonde mensen leven. Deze selectie zou veroorzaakt zijn door vitamine D. Donkerhuidige vrouwen maakten in zonarme landen zo weinig vitamine D aan dat het niet mogelijk was voor voldoende nageslacht te zorgen.

Denk overigens niet dat de Engelse ziekte in onze tijd niet meer voorkomt. Vrouwen die uit het Mediterrane gebied komen en in ons land wonen, die weinig buiten komen en dan vaak nog vrijwel geheel bedekt lopen nog steeds een groot

risico, maar ook bejaarden die aan huis gebonden zijn vormen een risicogroep.

Om af te sluiten nog een laatste opmerking. Moedermelk noemen we altijd nog de ideale babyvoeding, maar bevat te weinig vitamine D om in de behoefte van het jonge, groeiende kind te voorzien. Ook andere vitamines, zoals K, zijn onvoldoende aanwezig. Merkwaardig.

DE FINANCIËLE MANAGERS

**Persoonlijk maatwerk
volgens de financiële managers**

HYPOTHEEK & FINANCIËRINGS
VERZEKERINGEN
BELASTING ADVIES

Reygerhöftehoek 68 Telefoon 053 4782053
7546 KC Enschede Mobiel 0653960460
info@definancielemanagers.nl
www.definancielemanagers.nl

DNA-onderzoek

Door P. J. Rouing

De laatste jaren is het gebruik van DNA-onderzoek ten behoeve van genealogisch onderzoek sterk in opkomst. Er kan onderzoek worden gedaan naar de mannelijke lijn (Y-chromosoom) en er kan onderzoek worden gedaan naar de vrouwelijke lijn (mtDNA).

In dit artikel wordt ingegaan op het onderzoek in mannelijke lijn.

Ik begin eerst met mijn eigen ervaringen op dit gebied. Daarna zal ik verder ingaan op de mogelijkheden van DNA-onderzoek voor de Twentse genealogie.

Eigen ervaringen

In 2003 heb ik mijn DNA voor het eerst laten testen door het Engelse bedrijf Oxford Ancestors. Ik moest twee keer met een borsteltje langs de binnenkant van mijn wang strijken. Vervolgens moest ik het borsteltje in een zakje doen en opsturen naar Oxford Ancestors. Na enkele weken kreeg ik het resultaat. Ik kreeg een aantal cijfertjes en de mededeling dat ik behoorde tot de clan Wodan. Leuk, maar ik kon er verder weinig mee. Het onderwerp DNA leidde vervolgens bij mij een enigszins slapend bestaan. Tot het begin van 2008. In het blad 'Genealogie' van het Centraal Bureau voor Genealogie las ik een interview met Wibo Boswijk. Met behulp van DNA-onderzoek bij het Amerikaanse bedrijf FamilyTreeDNA had hij kunnen aantonen dat de families Boswijk en Siepel inderdaad tot dezelfde familie behoorden. Door middel van archiefonderzoek had hij al een vermoeden, nu had hij het bewijs. Dit was voor mij de reden om opnieuw te beginnen met het gebruik van DNA-onderzoek voor mijn eigen stamboom.

Ik besloot om bij FamilyTreeDNA een zgn. 67 marker test te laten doen. Dit houdt in dat van 67 stukjes van mijn DNA wordt gekeken naar het aantal herhalingen per marker. Het eindresultaat is 67 getallen. Daarnaast wordt ook gekeken tot welke haplogroep de geteste persoon behoort. Een Y-DNA haplogroep wordt gedefinieerd als alle mannelijke afstammelingen van de eerste persoon die een bepaalde mutatie vertoonde.

Deelnemers aan de testen van Familytree DNA krijgen de resultaten in gedeelten. Eerst worden de resultaten van 12 markers gemaïld met de daarbij behorende haplogroep. Het leuke is dat je meteen de resultaten krijgt van deelnemers die óf identieke markers hebben óf een match. In mijn geval betekent dit dat de profielen van deze andere deelnemers 1 of 2 getalletjes afwijken van mijn profiel. Het bedrijf beschikt over een database van zo'n 500.000 DNA-profielen. Ik heb met zo'n 222 personen 12 identieke cijfers. Dit wil zeggen dat ik met hen, meestal in een zeer ver verleden, een verwantschap moet hebben. Onder de resultaten zitten met name Engelse, Duitse en Spaanse namen. Er zit zelfs een eskimo bij! Vervolgens kwamen de resultaten van 25 markers, 37 markers en 67 markers. Bij 25 markers heb ik met 36 personen een match. Opvallend hierbij is dat de Spaanse en Italiaanse namen niet meer voorkomen. Hoofdzakelijk Duitse en namen zoals Peters e.d. Daar kun je alle kanten mee op. Bij 37 markers heb ik met 9 personen een match. Bij 67 markers met 1 persoon. Deze persoon is in 60 van de 67 markers identiek aan mij.

Sommige mensen die bij 12 markers een match met mij hebben, zie je terug komen bij 25, 37 en 67. Je ziet dat er steeds meer verfijning optreedt.

In de database zitten met name Amerikanen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat ik de meeste matches heb met Amerikanen die veelal Engelse of Duitse voorouders hebben. Een opmerkelijke 25 marker-match heb ik met iemand uit Kollum. Dit plaatsje ligt dicht bij de plaats waar mijn oudst bekende voorvader vandaan komt: Dokkum. Zowel zijn, als mijn oudst bekende voorvader, oefenden hetzelfde beroep uit: linnenwever. Beiden zijn waarschijnlijk ook van Duitse herkomst. Helaas heeft deze persoon maar 25 markers laten testen. Ik ben erg benieuwd of hij ook een match heeft met 37 en 67 markers. Zo ja, dan zou het wel eens zeer naaste familie van mij kunnen zijn.

Toepassing van DNA in de Twentse genealogie

Om mijn moeders familie in beeld te brengen heb ik een familielid van de tak 'Oude Hengel' gevraagd om zijn DNA-profiel te laten onderzoeken. De familie Olde Hengel is oorspronkelijk afkomstig uit het grensgebied van De Lutte en

Gildehaus. In rechte lijn dragen de leden van deze familie de namen Olde Hengel, Oude Hengel en Olde Rikkert. Ik heb 67 markers laten onderzoeken.

Ik heb dit DNA -onderzoek laten uitvoeren om de volgende redenen:

1. het in kaart brengen van Twentse afstammingslijnen ('clans');
2. het laten bepalen van de haplogroep van mijn familie en daardoor iets te weten kunnen komen over de prehistorische herkomst van de familie;
3. de markers te kunnen vergelijken met andere personen en daardoor eventuele familierelaties op het spoor te kunnen komen.

Ad 1 Twentse afstammingslijnen

Veelal kunnen we de herkomst van Twentse families herleiden tot het eind van de 17^e of begin van de 18^e eeuw. In een heel incidenteel geval kom je verder. Het in Twente vernoemen van een familie naar de boerderij bemoeilijkt het zoeken naar de herkomst van een familie. Het komt niet zelden voor dat broers óf vader en zoon verschillende achternamen dragen.

Twente is na het einde van de IJstijd (zo'n 9.000 voor Christus) definitief bewoond geworden. Na deze periode hebben zich diverse personen in Twente gevestigd en zijn er ook diverse vertrokken. De vraag die mij intrigeert is van hoeveel oorspronkelijke Twentse immigranten de 17e eeuwse boerenbevolking in Twente afstamt. Stammen ze in rechte lijn allemaal af van één voorvader die zich ooit in Twente vestigde? Stammen ze af van verschillende personen die in zich op verschillende tijdstippen in Twente gevestigd hebben? Kwamen ze individueel of in groepsverband? Het is heel moeilijk om een schatting te maken van het aantal Twentse afstammingslijnen. Voor wat betreft de bevolking van Noordoost Twente kom ik op een hele grove schatting van zo'n 100 tot 200 personen¹. Dus de 17-eeuwse

Noot

¹ Dit getal is uiterst speculatief. Ik heb mij gebaseerd op het aantal Twentse erven in het schattingsregister van 1475 van Twente. Een deel van de bewoners van deze erven zal onderling in mannelijke lijn verwant zijn. Daarnaast moet je ook nog rekening houden dat in de

plattelandsbevolking van noordoost-Twente zou afstammen van zo'n 100 tot 200 verschillende stamvaders. Die stamvaders kunnen zich in diverse perioden in Twente gevestigd hebben. Dat kan in de prehistorie zijn, of in de periode waarin de Franken Twente veroverd hebben. Maar het kan net zo goed een Spaanse soldaat zijn geweest of een Duitse boerenknecht. Een aanzienlijk deel van deze mannelijke lijnen zullen ook doodgelopen zijn, wat het aantal weer verder beperkt. DNA-onderzoek kan de verschillende afstammingslijnen aantonen. Tot nu toe zijn er bij mij negen Twentse afstammingslijnen bekend. Negen personen met Twentse voorouders hebben een DNA-onderzoek gedaan. Zes personen hebben haplogroep R1b1b2a (R3b). Dit is de meest voorkomende haplogroep in Nederland. Zo'n 50% van de Nederlanders heeft deze haplogroep. Eén persoon heeft haplogroep G, één persoon heeft haplogroep E en één persoon heeft haplogroep I. Van de personen die haplogroep R1b1b2a hebben, is het duidelijk dat ze niet recent familie van elkaar zijn. We hebben hier dus te maken met zes verschillende afstammingslijnen. Ik noem ze ook wel 'clans'. Dit wijst er op dat er zeker geen sprake is van één Twentse oervader. Voorzichtigheid is hierbij natuurlijk wel geboden omdat het hier om een kleine steekproef gaat.

In de 9e eeuw woonde er op de boerderij Monnikhof in De Lutte een persoon met de naam Grimheri. Het is heel goed mogelijk dat hij tot in de huidige tijd afstammelingen heeft in Twente. Ze zullen dan veelal voorkomen onder diverse familienamen.

DNA-onderzoek kan aantonen dat wij een familierelatie met personen hebben, die we via archiefonderzoek nooit hadden kunnen achterhalen. Theoretisch kan je dus een compleet nieuwe stamboom reconstrueren.

Ad 2 Prehistorische voorvader Olde Hengel

periode 1475-1700 zich ook nog immigranten op het Twentse platteland gevestigd hebben. Ook zullen de Gelderse en Spaanse legers mogelijk nog hun genetische sporen hebben achtergelaten in bij de Twentse bevolking.

Mijn familielid 'Oude Hengel' blijkt de haplogroep E te hebben. Dit is een vrij zeldzame haplogroep in Nederland. Zo'n 3% van de Nederlanders heeft deze haplogroep. Deze groep komt in zeer grote percentage voor in Afrika. Enkele voorbeelden: 99% in Bourkino Faso, 97% in Zuid-Kameroen en 83% bij de Bantoe's in Zuid-Afrika. In Zuid-Europa komt het ongeveer 10-15% voor. Hoe noordelijker in Europa, hoe zeldzamer.

Een aanvullend onderzoekje, de zgn. deepcladetest, heeft uitgewezen dat mijn familie subhaplogroep E1b1b1a3 heeft. Naar de laatste inzichten is deze subgroep zo'n 18.000 jaar geleden ontstaan bij een voorvader 'Olde Hengel'. Hij moet destijds geleefd hebben in de omgeving van Egypte en Libië. We treffen dit type veel aan onder Joden.

De intrigerende vraag is nu: wanneer is in hemelsnaam mijn voorvader met deze exotische haplogroep in Twente beland? Was dat al in de prehistorie? Of was hij een Frankische soldaat in de 8^e eeuw? Of een Spanjaard? Het type komt vrij veel in Spanje. Of stammen wij af van een Jood die in Twente tot het christendom is bekeerd? Het stimuleert in elk geval je fantasie.

Voornoemde zal jammer genoeg waarschijnlijk niet te achterhalen zijn.

Ad 3 Toepassing in de Twentse genealogie

Ik heb in totaal 67 markers laten testen. Ik heb dit gedaan met de gedachte dat ik op deze wijze familierelaties aannemelijk kan maken, die ik niet via archiefonderzoek kan achterhalen.

Mijn oudst bekende voorvader Lambertus Olde Hengel (overleden 1745) was zeer waarschijnlijk afkomstig van het erve Elsjan of Wipper in Achterberg bij Gildehaus in Duitsland. Dit erve wordt soms ook wel 'Benneker' genoemd. Waarschijnlijk vanwege een connectie met het nabij gelegen erve Benneker in De Lutte. Er zijn aanwijzingen dat Lambert's familie wel eens Benneker geheten zou kunnen hebben en het ligt voor de hand dat hij afkomstig is van het erve Benneker in De Lutte. Inheems is de familie waarschijnlijk niet, want het erve Elsjan of Wipper is pas in de tweede helft van de 17^e eeuw ontstaan.

Een latere bewoner van het erve Elsjan of Wipper is Lucas Benneker. Van hem stamt de familie Elsjan of Wipper af. Hij is doopgetuige bij de doop van een kind van Hermannus

Benneker uit De Lutte. Is Lucas een broer van deze Hermannus? En hoe is de relatie van Lucas tot Lambertus Olde Hengel? Via archiefonderzoek kan ik vooralsnog niets bewijzen. DNA-onderzoek in combinatie met deze gegevens kan echter het raadsel wél aannemelijk maken. Als mijn theorie klopt dat Lambertus, Lucas en Hermannus Benneker familie van elkaar zijn, dan moeten ze ook een vrijwel identiek DNA-profiel hebben. Dus ook de families Benneker én Elsjan of Wipper moeten dan haplogroep E hebben. Stel we zouden leden van deze familie testen. Bij een verschillende uitkomst kunnen we te maken hebben met verschillende families óf met het feit dat één of meer voormoeders vreemd is gegaan. En bij dit laatste punt komen we meteen bij het lastige: hoe zeker weet ik of het DNA-profiel van mijn familielid inderdaad het Olde Hengel-profiel is? Hoe zeker weten we dat niet één van zijn (of mijn) voormoeders vreemd gegaan zijn? Zeker weten doe ik dat niet. Om dit zeker te weten zou ik kunnen overwegen om een lid van de tak 'Olde Hengel' of de tak 'Olde Rikkert' te laten testen. Allen zouden haplogroep E moeten hebben. Als dat inderdaad zo is, dan kun je vrijwel zeker zijn dat we de juiste 'Olde Hengel'-haplogroep te pakken hebben. Er is enige discussie over het feit of het testen van meerdere markers zin heeft. Mijn eigen ervaring is dat het testen van 37 of 67 markers veel meer zin heeft dan het testen van minder markers.

Firma's waar je je DNA kunt laten testen

Diverse firma's zijn ingesprongen op de groeiende markt van DNA-testen. Voorbeelden hiervan zijn Oxford Ancestors, Ethno Ancestry en FamilyTreeDNA. De Nederlandse Genealogische Vereniging is in 2007 samen met enkele aanverwante organisaties gestart met het project 'Genetische Genealogie in Nederland'. Voor een bedrag van EUR 155,00 worden er 17 markers getest. Deelnemers kunnen hun resultaat met de bijbehorende stamreeks laten opnemen in een boek. De aanschaf van het boek is overigens niet inbegrepen in deze prijs. Voor nadere informatie over dit project: www.ngv.nl.

Op basis van kwaliteit, prijs en service heb ik voor wat betreft de genealogische toepassing van DNA gekozen voor FamilyTreeDNA. Kosten voor een 37 marker-test (Y-37test)

zijn op dit moment zo'n EUR 125. Om de Twentse afstammingslijnen in beeld te brengen ben ik een eigen webpagina begonnen: www.familyreedna.com/public/twente. Ik hoop dat deze site kan uitgroeien tot een zo volledig mogelijk overzicht van Twentse afstammingslijnen. Onder Twente versta ik in dit geval ook het aangrenzende graafschap Twente. Een deel van het graafschap behoorde in de vroege Middeleeuwen tot de gouw Noord-Twente.

Conclusie:

Al met al is DNA-onderzoek een sublieme aanvulling op het klassieke genealogisch onderzoek. Zij kunnen elkaar versterken.

Oostwal 6
Oldenzaal
Tel: 0541-537011

SCHOENMAKER
VOETCOMFORT

Erkend schoenconsulent

- ⊕ ruim assortiment in comfortschoenen.
- ⊕ diverse breedtematen: E t/m M.
- ⊕ eerlijk advies.
- ⊕ uitstekende service: oa. huisbezoek.
- ⊕ bijna alle modellen geschikt voor eigen (steun)zolen.
- ⊕ Carintpas 10% korting op niet afgeprijsde schoenen.

www.schoenmaker-voetcomfort.nl

Bentheim, Jacob van Ruisdael 1653

Cuius regio, eius religio? (1550-1700)

Bijdrage van H.G.M. Kok, De Lutte

Inleiding

Het Lutheranisme was in het Duitse Rijk na 1517 niet de enige nieuwe godsdienstige stroming. Wederdopers, Doopsgezinden, Zwinglianen en Calvinisten bedreigden eveneens de continuïteit van de oude moederkerk. Het rijk raakte in rep en roer. Boerenopstanden, stichtingen van godsdienstige heilstaten als in Münster en talrijke oorlogen waren het gevolg. Keizer Karel V slaagde er niet in om de landen weer onder één katholieke noemer te brengen.

In 1555 werd een compromis bereikt tussen de keizer en het Lutheraanse Schmalkaldisch Verbond. Het hoofdprobleem dat opgelost moest worden was het principe

van de eenheid van staat en religie, waarover iedereen het in die tijd eens was. De godsdienstvrede van Augsburg decentraliseerde dat uitgangspunt van rijks- naar landsniveau. Dat besluit is bekend geworden onder het begrip 'cuius regio, eius religio' (*van wie het land is, is ook de godsdienst*). Dit hield in dat de iedere rijksvorst besliste welke godsdienst (Lutheraan of Katholiek) in zijn gebied opgelegd werd en dat hij daarom ook de kerkgoederen mocht beheren. In 1648 bij de vrede van Westfalen werd het voor de vorsten ook mogelijk voor het Calvinisme te kiezen iets wat informeel al lang het geval was.

De vraag is of de bevolking de vaak grillige en ook wisselende keuzes van die vorsten ook als makke schapen volgde. Hoe lang was het 'droit divin' ook heilig voor hen? Wilden zij niet hun eigen godsdienst behouden en wel door betere godsdienstige voorlichting of zelfs door een soort 'Lockiaans' gevoel dat de zeggenschap uit het volk kwam?

Om dit soort vragen te beantwoorden in de periode van 1550 tot 1700 is ondoenlijk, gezien het grote aantal Duitse vorstendommen.² Na 1555 zijn er alleen al meer dan 20 gebieden in het Duitse Rijk calvinistisch geworden. Dit essay beperkt zich tot een relatief klein aaneengesloten gebied en wel de landstroken Twente, Münster, Bentheim en Lingen.

De voornaamste gebeurtenissen worden in dit essay eerst belicht per landstreek tot 1648 en daarna tot 1702. Onderstaande kaart geeft de situatie weer rond 1700. Opmerkelijk is dat alleen in Münster de bevolking dan nog 'opgelijnd' is met de machthebbers. In Twente is er bij de bevolking sprake van een 'gespleten' situatie. Bron: <http://www.hoeckmann.de/geschichte/nrwhist.htm> Thomas Höckmann Historische Karte des Fürstbistums Münster 1789 - nördlicher Teil De 'geestelijke fortificaties'.

Gereformeerde kerken.

² Er waren er in 1648 meer dan 300. Onder meer 30 hertogdommen, 71 graafschappen, 54 keizerlijke steden, 21 bisdommen.

De periode tot de vrede van Münster 1648

Twente

In Twente zijn betreffende de situatie tot 1648 een viertal fasen te onderkennen. Vanaf 1580 heerste er anarchie tot Maurits in 1597 het gebied zuiverde van de Spanjaarden en het in Staatse handen kwam. In 1605 heroverden de Spanjaarden het oostelijk deel van Twente totdat het in 1626 definitief heroverd werd door de Republiek.

De anarchie

Tot het moment van het twaalfjarige bestand was er in Twente al veel ellende geweest. Tot 1580 was het rustig maar toen versloeg de Spaansgezinde Maarten Schenck de staatsgezinde generaal van Hohenlohe bij Hardenberg en nam vervolgens Oldenzaal in. De vestingen in Twente waren in handen van de Spanjaarden maar de open steden en dorpen waren aan de verschrikkelijkste roof- en plundertochten blootgesteld. Het is begrijpelijk dat in de eerste fase door de enorme plunderingen niet alleen landerijen braak lagen maar ook het geestelijke leven dor geworden was.³ Er waren dorpen als Losser die in 30 jaren geen priester meer hadden gezien. Confessionalisering kon met een schone lei beginnen en de Republiek kreeg de eerste kans.

De Staatse periode van 1597 tot 1605

In 1597 trok Maurits de Rijn over, bezette Rijnberk, Grol en Bredevoort en veroverde daarna Twente. Oldenzaal werd ingenomen op 22 oktober 1597. De missionaire kans die zich in 1597 zo plotseling aandiende vereiste een slagvaardig optreden van de gereformeerde instanties. Binnen een half jaar besloot de Overijsselse synode tot oprichting van een nieuwe classis in Oldenzaal. De daadwerkelijke organisatie kwam echter niet van de grond vanwege het ontbreken van adequate personen. In Twente waren nagenoeg geen

³ Uit het Verpondingsregister van Twente van 1602 blijkt dat er in het Landsgericht Oldenzaal nog een 100-tal boerderijen braak lag ongeveer 25% van het totaal. *Het Verpondingsregister van Twente van 1601*. Vereniging Oudheidkamer 'Twente' (Enschede, 1985)1-102.

predikanten en vanuit de IJsselsteden waren geschikte personen er niet direct op gebrand was om in Twente benoemd te worden. Het duurde tot 1601 voordat de calvinisering werd aangevat. Op 13 en 14 oktober 1601 kwam de classis van Deventer in Oldenzaal bijeen in tegenwoordigheid van Ernst van Ittersum, sinds 1598 drost van Twente. Opgeroepen werden de diverse pastoors om vast te stellen of ze predikant konden worden of ontslagen moesten worden. Een aantal van hen bleven standvastig in hun geloof. Verder kwam het inventariseren en confisqueren van de kerkelijke goederen aan de orde. Het grote probleem was om aan geschikte predikanten te komen. Het Arnoldinum leverde een aantal predikanten.⁴ De voortekenen leken gunstig, de Reformatie was goed geslaagd in het Westen van Overijssel, in het aangrenzende Bentheim was het Calvinisme volledig ingevoerd, de Spanjaarden waren zeer ver weg en de katholieke Contrareformatie stond nog in de kinderschoenen.

De verovering door Spínola

Als donderslag bij heldere hemel veroverde Spínola in 1605 Oldenzaal. Nu werd de gereformeerde godsdienst verboden, zij het volgens het Spaanse plakkaat van 1606 voor een bepaald gedeelte van Twente. In 1609 werd het Bestand van kracht dat in de Republiek en in de Spaanse Nederlanden duidelijkheid verschafte, echter niet in Twente. Betreffende de religie werd gesteld dat de katholieken de vrijheid zouden behouden, die zij al hadden genoten. De aartshertogen stelden dat Twente gedomineerd werd door Oldenzaal en dus katholiek was, de Staten-Generaal beweerden echter dat het

⁴ Het Arnoldinum was een Calvinistische universiteit in Buurgsteinfurt. Het ging om een drietal dominees: Christianus Elstroth in Tubbergen 1602, Arnoldus Kemenerus te Delden 1602, Fredericus Kemenerus te Borne 1603. Paul H.A.M. Abels, *Kweekvijver met troebel water in: P.H.A.M. Abels, G.J. Beuker en J.G.J. van Booma, Nederland en Bentheim. Vijf eeuwen kerk aan de grens / Die Niederlande und Bentheim. Fünf Jahrhunderte Kirche an der Grenze.* (Delft, 2003) 125-129.

alleen Oldenzaal betrof en zijn 'Wijchbold' of stadsvrijheid, een klein gebied buiten de stadsmuren.⁵

De vicaris-generaal Sasbout Vosmeer, ook belast met de missionering van de Republiek, zag zijn kans schoon om met Oldenzaal als vestigingsplaats in de Republiek vaste voet aan de grond te krijgen en de Contrareformatie vorm te geven. Dit was een uitdagende taak want het gebied was betreffende kerkelijke misstanden nog pre-Lutheraans. Vele pastoors leefden in concubinaat, waren slecht opgeleid en lieten de huik naar de wind hangen. Het doorvoeren van de besluiten van het concilie van Trente bleek dan ook geen sinecure. Vosmeer haalde daarom Philippus Rovenius, president van het seminarie te Keulen, naar Oldenzaal om als vicaris-generaal van het bisdom Deventer vaart te zetten achter het proces van rekatholisering. Na de dood van Vosmeer werd Rovenius benoemd tot apostolisch vicaris voor de gehele Republiek. De katholieke confessionalisering slaagde en wel door de invoering van een goede organisatie en sterke tucht en orde onder de geestelijkheid. Daar staat tegenover dat in het centrale deel van Twente (Enschede, Hengelo, Delden) het langzame calviniseringsproces succes had mede door de steun van de adel. Tijdens de bestandsperiode waren er allerlei acties gaande om de godsdienstuitoefening van de katholieken en gereformeerden te bemoeilijken. Talrijke incidenten als ontvoeringen van geestelijken en bedreigingen hebben plaatsgehad.⁶

De veldtocht van Ernst Casimir van Nassau

In juni 1626 trok een Staats leger onder leiding van Ernst Casimir van Nassau, stadhouder van Friesland, van Deventer naar Oldenzaal. Na een beleg van acht dagen moest de stad zich op 1 augustus 1626 aan de Staatse troepen overgeven. Voor heel Twente was het gezag nu in Staatse handen wat inhield dat de uitoefening van de katholieke godsdienst werd verboden. Ridderschap en Steden namen een soepele houding aan ten opzichte van de katholieken,

⁵ G.J.M. Bartelink, *Duizend jaar plaatselijk en driehonderd jaar parochielevens van Saasveld* (Weerselo, 1964) 13.

⁶ B.H.A. te Lintelo, *Ketters en papen in Twente. De Reformatie en de Katholieke herleving in Twente 1580-1640*. (Hengelo, 1988) 77.

mede door het feit dat er aan de andere kant van de grens de katholieke Liga onder Tilly in hetzelfde jaar de protestantse Deense koning Christiaan IV vernietigend had verslagen.⁷ De vijand lag nog dichtbij in Rheine.

In 1627 werden in Twente vier predikanten en enkele richters door de Spanjaarden gegijzeld.⁸ Als vergelding deden de Staatsen in Brabant met enkele priesters hetzelfde. Deze impasse werd beëindigd door een overeenkomst, die de geschiedenis is ingegaan als 'het interim van Roosendaal'. De katholieken⁹ kregen in Oldenzaal de Plechelmuskerk weer in handen en nieuwe kanunniken en vicarissen werden aangesteld.¹⁰

De classis van Deventer was allerminst gelukkig met deze overeenkomst en zo werd ze, met als argument de vele inbreuken die erop gemaakt werden, eind 1632 opgezegd. Vanaf dat moment was er sprake van repressie.¹¹ Zo vaardigden de Staten van Overijssel in 1645 een decreet uit waarin het bijwonen van de H. Mis in Duitsland en het laten dopen door priesters streng verboden werd. Hoewel de Gereformeerde Kerk alle troeven in handen kreeg bleef haar aanhang rond de grens met Duitsland gering. Zoals zo vaak herkenbaar repressie helpt niet, vooral als er alternatieven zijn voor de gelovigen als staties en kerken direct over de grens in het Münsterse.

Münster

Het bisdom Münster kende tijdens de reformatie een aan aantal woelige perioden. De wederdopers bezetten de stad van 1532 tot 1533. Rond 1540 wilde bisschop Frans van Waldeck het Lutheranisme invoeren en zich bij de

⁷ Op 6 augustus 1623 had Tilly, vlak over de Twentse grens, al een groot protestants leger van 22.000 man onder leiding van Christiaan van Brunswijk vernietigend verslagen. L.A. Stroink, *Stad en land van Twente*, (Hengelo, 1962) 259.

⁸ Lintelo, *Ketters en papen*, 118.

⁹ In de periode van 1628 tot 1633 zijn doop- en huwelijksgegevens van de inwoners van Oldenzaal en directe omgeving vastgelegd.

¹⁰ J.G. Geerdink, *Kroniek van De Lutte (800-1875)* (Oldenzaal, 1945) 71.

¹¹ Bartelink, *Saasveld*, 15.

Schmalkaldische Bond aansluiten. Beide pogingen mislukten. De latere bisschoppen volgden een sterk katholieke koers. In 1588 kwamen de Jezuiten naar de stad. De Contrareformatie werd krachtig ter hand genomen. In 1622 was het gehele bisdom, ter grootte van de Republiek, volledig katholiek en werd het katholicisme in Twente en Gelderland sterk ondersteund met missionering en de bouw van kerken direct aan de grens. Een doorn in het oog voor de bisschop was het graafschap Bentheim omdat de gereformeerden een sterk tegenwicht vormden tegen het katholicisme.

Bentheim

In het graafschap Bentheim hadden een aantal ontwikkelingen plaats die van grote invloed zijn geweest op het Calvinisme in de Republiek als geheel en Twente in het bijzonder. Onder leiding van graaf Arnold I ging het graafschap samen met de graafschappen Tecklenburg en Steinfurt in 1544 over naar het Lutheranisme. De kleinzoon van Arnold I kwam in aanraking met het Calvinisme en in 1575 werden Bentheim en Steinfurt gereformeerd. Arnold II had twee grote problemen: enerzijds waren het Katholicisme en het Lutheranisme de enige erkende religies in Duitsland; anderzijds was de Contrareformatie vanuit Münster sterk in opmars. Vier maatregelen zorgden voor een succesvolle confessionalisering:

1. De stichting in 1588 van een universiteit, het Arnoldinum in Steinfurt, met als voornaamste oogmerk het opleiden van predikanten;
2. Het aantrekken van zeer deskundige professoren onder wie Conradus Vorstius, die in staat moesten zijn om de Jezuiten het hoofd te kunnen bieden;
3. Het vaststellen van een kerkorde die de Calvinistische grondslagen ietwat verdoezelde;
4. Een hechte erastiaanse organisatie.

Alleen al in de periode 1591-1618 leverde ze 110 theologen af waarvan de helft zijn emplot vond in de Republiek.¹² Deze godgeleerden werden met een zekere achterdocht bekeken

¹²Abels *Nederland en Bentheim* 125-126.
108

omdat het Arnoldinum beticht werd van socinianistische sympathieën. Vorstius benoeming als opvolger van Arminius in Leiden werd daardoor geblokkeerd en de strijd tussen remonstranten en contraremonstranten in de Republiek werd verhevigd. De stadhouders van de Republiek bedreigden het bisdom niet alleen vanuit het westen maar bezaten ook het graafschap Lingen aan de oostelijke grens.

Lingen

In 1541 onttrok keizer Karel V het graafschap Lingen van de opstandige protestantse graaf van Tecklenburg en schonk aan zijn veldheer Maximiliaan, de graaf van Egmond en Buren. Na diens dood ging het leen over aan Anna van Buren, de eerste vrouw van Willem van Oranje. Na een aantal machtswisselingen tussen Spanje en de Republiek kwam het definitief in bezit van Oranje. De bevolking was bijna uitsluitend katholiek. In 1633 stelde Frederik Hendrik Rutgers van Haersolte aan tot vice-drost later drost over Lingen¹³. Deze persoon was al, als lid van de besogne, berucht om zijn corrupte praktijken. Zijn pogingen om de bevolking Calvinistisch te laten worden liepen op niets uit.

Het tijdvak van 1648 tot 1702

Twente

Er was aan Duitse zijde een ring van geestelijke 'fortificaties' ontstaan waardoor godsdienstige bijeenkomsten voor Twentse katholieken vergemakkelijkt werden. Haaksbergenaren gingen naar het klooster Zwillbrock en de 'Nijkerk'. Mensen uit Enschede bezochten Orthues in de Knalhutte. De Lossenaren trokken naar het klooster 'de Glaan' bij Gronau of de Ravenshorst. Een boerderij bij Gildehaus en het klooster Frenswegen bij Nordhorn zijn de plekken waar mensen uit Denekamp en Ootmarsum terecht konden.¹⁴

¹³ Jonathan I. Israel, *De Republiek 1477-1806* (Franeker 1996) 580.

¹⁴ Stroink, *Twente*, 297

Münster

Deze mogelijkheden tot godsdienstuitoefening kwamen voornamelijk tot stand onder leiding van de Münsterse bisschop **Christoph Bernhard von Galen** (1606 - 1678), bekend als 'Bommen Berend' of 'Berendken den Koodeef'. Zowel zijn politieke als religieuze activiteiten waren van grote invloed op de Republiek, Twente en het graafschap Bentheim.

Als bondgenoot van Engeland viel hij in september 1665 Overijssel binnen en bracht veel onheil. Een tijdsgenoot schreef: "Anno 1665 in den nacht van goedensdag op donderdag na Losser kermisse is die Vorst of Bisschop van Munster in Losser gevallen und tusschen 40 und 50 huizer verbrand und die kerke und toren verbrand."¹⁵ Veel politieke en godsdienstige consequenties had het niet want door geldgebrek en het uitbreken van de pest moest hij in mei 1666 zijn veroveringen alweer opgeven.

Veel ingrijpender was zijn inval op 20 mei 1672. Zowel zijn veroveringen waren veel omvattender als de tijdsduur van de bezetting. De ridderschap van Overijssel erkenden de bisschop als soeverein vorst. Vele protestanten werden plotseling katholiek. In heel Overijssel kregen de katholieken de beschikking over de kerken. Toen in mei 1674 de troepen van Galen zich terugtrokken kwam de situatie weer ten gunste van de gereformeerden. De toestand werd voor de katholieken weer gelijk aan die van voor de inval.

Bentheim

Direct na de eerste oorlog slaagde de kerkvorst erin om Ernst Wilhelm, de graaf van Bentheim, katholiek te laten worden. Hierdoor werd dat gebied zowel politiek als godsdienstig een protectoraat van Münster. De rekatholisering werd geen succes na een kleine 40 jaar was het aantal van 0% gestegen tot ruim 15%.

¹⁵ G.W.Th van Slageren, *400 jaar Hervormden in Losser*. Stichting Historische Kring Losser (Losser, 1998) 43.

Lingen

Tijdens het bewind van stadhouder Willem II verslechterde de situatie aanmerkelijk. Op basis van decreten van 1648 werd de katholieke eredienst verboden en werden bij overtreding zware straffen opgelegd. Deze tirannie en knevelarijen brachten de bevolking tot radeloosheid.¹⁶ Om verzachting van de decreten te bereiken was in het jaar 1650 een deputatie naar Den Haag gereisd van vijf Lingense notabelen om de jonge prins een "Huldigingscourtoisie" van 20.000 gulden aan te bieden, en bij die gelegenheid verzochten zij hem hun voorspraak bij de Prinses Amalia van Solms te willen zijn.¹⁷ In Lingen werd de uitoefening van de katholieke eredienst volledig beknot. Na het vertrek van Bernard van Galen werd op last van prins Willem III door de waarnemende drost Dr. Arnold Palthe het regiem weer aangescherpt. De beruchte Philip Tollius werd door de prins voor het voeren van de kerkelijke strijd als vice-drost (later als drost) naar Lingen gezonden, waarin hij met ijzige ijver, afpersingen, knevelarijen, gevangenis- en geselstraffen het platteland tiranniseerde.¹⁸ Deze vorm van 'missionering' liep op niets uit.

Conclusies

Rond 1600 is er een situatie ontstaan waarin de missionering geprofessionaliseerd is. De bevolking, die door dominees en priesters met steun van de overheid bekeerd word, blijft ook overtuigd. Bij geloofswisselingen van de vorsten voordien ging de bevolking gewillig mee zoals dat in Bentheim zelfs tweemaal gebeurde. Na 1620 hadden geloofswisselingen geen effect meer. 'Cuius regio. eius religio' was uitgewerkt. Zowel in Twente, Bentheim als Lingen was dat het geval. De vrede van Westfalen verleende de Gereformeerden ook de zeggenschap, het zette echter geen zoden meer aan de dijk. De diverse pogingen om na 1648 de bevolking van religie te doen veranderen (Twente, Bentheim, Lingen) mislukten volledig. Als oorzaken kunnen genoemd

¹⁶ Kuile ter, G.J., 'Het Graafschap Lingen onder de Oranjes' In: *Vereniging tot beoefening van Overijsselsch Regt en Geschiedenis Verslagen en Mededelingen* (Deventer 1953)18.

¹⁷ Ibidem, 21

¹⁸ Kuile, *Lingen*, 23.

worden de alternatieven die de gelovigen hadden maar vooral hun mondigheid in religieuze zaken. Verder werd langzamerhand duidelijk dat de eenheid van kerk en staat niet zo noodzakelijk meer was. De repressie die de overheid uitoefende op hun andersdenkende bevolking was in de tweede helft van de zeventiende eeuw meer gericht om belasting te innen. De 'tegenprestatie' was veelal het in het geheim mogen uitoefenen van de godsdienst.

Literatuurlijst

- Abels, P.H.A.M., G.J. Beuker, J.G.J. van Booma, *Nederland en Bentheim. Vijf eeuwen kerk aan de grens / Die Niederlande und Bentheim. Fünf Jahrhunderte Kirche an der Grenze. (Vijftiende verzameling Bijdragen van de Vereniging voor Nederlandse Kerkgeschiedenis)*. (Delft, 2003).
- Bartelink, G.J.M., *Duizend jaar plaatselijk en driehonderd jaar parochielevens van Saasveld* (Weerselo, 1964).
- Geerdink, J.G., *Kroniek van De Lutte (800-1875)* (Oldenzaal, 1945).
- Israel, Jonathan I., *De Republiek 1477-1806* (Franeker 1996).
- Knippenberg, H., *De Religieuze Kaart van Nederland* (Assen/Maastricht, 1992).
- Kuile ter, G.J., 'Het Graafschap Lingen onder de Oranjes' In: *Vereniging tot beoefening van Overijsselsch Regt en Geschiedenis Verslagen en Mededelingen* (Deventer 1953).
- Lintelo, B.H.A. te, *Ketters en papen in Twente. De Reformatie en de Katholieke herleving in Twente 1580-1640*. Twente Akademie Reeks 2 (Hengelo, 1988).
- Slageren van G.W.Th. *400 jaar Hervormden in Losser*. Stichting Historische Kring Losser (Losser, 1998).
- Stroink, L.A., *Stad en land van Twente.*, (Hengelo, 1962).
- Het Verpondingsregister van Twente van 1601*. Vereniging Oudheidkamer 'Twente' (Enschede, 1985).

Het Weemsel(o) te Albergen – vervolg

Bijdrage van Helmoed Boom – Utrecht

Terwijl de van Bevervoordes nog eigenaar van het Weemselo waren, woonden zij er, zeker in later tijden, zelf niet meer. Het erve Weemselo had pachters.

- Jan Henric van 't Weemselo, die er met zijn vrouw Fenne, hun kinderen, de knecht Zweer, de scheper Henric, Maria die de varkens hoedde en een klopje, woonde. Hij was pachter tijdens de volkstelling van 1748.
- Één van de kinderen van Jan Henric en Fenne was Joanna op het Weemselo. Ze trouwde met Jan H. Bouwhuis die ook Jan Hendrik Wansink genoemd werd. Zelf noemde ze zich Joanna Weemselinck.
- Jan en Joanna hadden drie dochters. Zij namen de pacht nooit over. Die werd wel overgenomen door Gesina Gasthuis, die eigenlijk Stroothuis heette. Zij was de dochter van Henricus Stroothuis en Margaretha Gasthuis. Na haar huwelijk met Albertus Blokkhuis, zoon van Jan J. Blokhuis en Aleida Lammersen in 1786 gingen zij boeren op het Weemsel. Albertus werd ook Lambertus of Bertus, maar meestal Bartus genoemd.

In 1812 werd het Weemselo verkocht. Frans Egon von Bönninghausen, de heer van Herinkhave kocht van de verkoper het erfmarkerichterschap van Albergen, de collatie- en patronaatsrechten in de kerk te Tubbergen en de jacht en visrechten. Bertus Blokhuis, die op dat moment ook nog timmerman was, kocht de boerderij. Deze bestond uit 13 hectare, waarvan 0,75 hectare bestond uit water en poelen – de oude grachten die bezig waren te verlanden – en zeven hectare uit hooiland.

De koop werd gesloten voor notaris Lambert Hermann Gescher. Openbaar notaris te Horstmar, destijds gemeente Horstmar, Kanton en Arrondissement Steinfurt, Departement der Lippe in oktober 1812. Helaas zijn de originele akten

daarvan niet meer bewaard gebleven. In een brief van Dr. Sagebiel, Staatsarchivdirector van het Nordrhein-Wesfälisches Staatsarchiv Münster aan de Notarkammer für den Oberlandesgerichtsbezirk Hamm, die uitermate behulpzaam waren bij het beantwoorden van mijn vraag naar de originele akte, werd geschreven: "Da im rechtsrheinischen Preussen erst nach 1815 die Notare ihre Urkunden und Register abliefern mussten, sind die älteren Notariatsregister zumeist verloren gegangen, zumal wenn die Notare der französischen Zeit nicht in Preussen anerkannt wurden. In den ersten Staatshandbüchern Preussens nach 1815 – also nach Angliederung ganz Westfalens an Preussens – erscheint der Notar Gescher nicht. Es muss daher mit dem Verlust der Urkunden gerechnet werden".

Bertus had absoluut niet voldoende geld om het Weemsel te kopen. Daarom moest er een, voor die tijd, enorme hypotheek komen. De hypotheek werd, voor notaris Mr. Jacob van Riemsdijk, verleend door de heer A.C.L. Bruins, rustend predikant, mevrouw J.A.M. Bruins, weduwe van Böze, beiden wonend te Cassel in Hessen, en de heer J.A. Stroink, geneesheer te Almelo. De hypotheek bedroeg maar liefst 7.000 gulden, hollandsch geld, al door Bertus ontvangen in zilveren muntspeciën. De rente was 4,5% en terugbetaling mocht alleen in gemunt geld, gouden of zilveren klinkende geldspeciën en met uitdrukkelijk beding dat betaling niet mocht geschieden in eenigen biljetten, papieren geld of andere publieke effecten.

Er lijken overigens stevige familiebanden te hebben bestaan tussen de notaris en de hypotheekverstrekkers, want wat blijkt? Mr. Van Riemsdijk was gehuwd met A.Louise Stroink, dochter van J.A. Stroink, de geneesheer. Deze laatste was weer gehuwd met ene Theodora Bruins.

Bertus was nog maar nauwelijks in het bezit van Het Weemsel of hij lag al overhoop met zijn markegenoten. Op 4 juni 1813 werd door deurwaarder Van Tubbergh een zaak aanhangig gemaakt, waar F. Egon van Bönninghausen (degene die de "rechten" van het Weemselo had gekocht), als gemachtigde optrad voor Bertus. Gedagvaard werden Gerrit Brookhuis, Hermannes Joost, Hend. Everink, J.H. Droste, J.H. Leuvrick, Nat. Stam Bers Borgert, Jan Rikmanspoel anders genaamd Jennen Jans of Jan Bouwhuis, Gerrit Caspers, Jan van der Aa en Jan Sonderhuis, alle boeren woonende in de Boerschop

Albergen.” De zaak draaide om de stelling van Bertus dat hij een “aloude possessie bezat om privative plaggen, turf en Kluin te steeken in de bevrijding van ’t huis Weemselo in welke possessie hij door de beklagden was gestoord. Bertus kreeg zijn zin niet want er werd vastgesteld dat hij geen oude ongestoorde rechten had. Had Bertus het door de koop van de oude adellijke landerijen het hoog in het hoofd gekregen of was hij verkeerd voorgelicht door of namens de vorige bezitter ? We zullen het nooit meer weten.

Het Weemselo lag vlak bij het punt waar de gemeenten Tubbergen, Weerselo en Borne bij elkaar kwamen. Het was er moerassig en echte wegen zullen er niet zijn geweest; eigenlijk maar een onherbergzaam oord dus. Dat Bartus hier toch aan het boeren ging was eigenlijk wel een dappere daad.

Mogelijk was hij al helemaal versleten toen hij op 1 augustus 1816, nog maar 53 jaar oud overleed. Zijn weduwe, Gesina Stroothuis of Gasthuis volgde negen jaar later, ook nog maar zestig jaar oud. In 1826 had Gesina nog een proces aangespannen bij de “Staatsraad, Administrateur van de Registratie, het Kadaster en de Loterijen”, omdat zij het niet eens was met een missive van de Gouverneur der Provincie Overijssel. Het ging erom dat zij, ter geruststelling van de crediteuren, na het overlijden van Bertus, een acte diende te ondertekenen, waarin zij verklaarde borg te staan voor verdere terugbetaling van de hypotheek. Daarover werd $\frac{1}{2}$ % “recht”geheven. Zij vond dat niet terecht. Ondanks dat zowel Bertus, Gesina als dochter Joanna zeiden niet te kunnen lezen en schrijven, waren zij blijkbaar wel in staat om tot het uiterste te gaan om hun recht te halen; Gesina won overigens de zaak! Van de kinderen van Bartus zou één zoon gaan boeren op het erve De Dieker, een andere kwam terecht op erve De Boerrichter. De jongste dochter Joanna, die was geboren in 1802 trouwde in oktober 1834 met Hermannus Oude Munnink, die ook Hofmijer werd genoemd. Hij was de zoon van Jan Oude Munnink en Gertruida Vleerkotte. Er was al een voorkind, Bartus genaamd dat later door Hermannus werd erkend. Er kwamen later nog vier kinderen bij, waarvan alleen twee zoons volwassen zouden worden. Het lijkt er op dat het enorm sappelen was voor Joanna en Hermannus want toen zij in het huwelijk traden kon dat kosteloos, omdat zij dermate armoedig waren dat zij werden vrijgesteld van de leges. Hun omstandigheden werden in het benodigde certificaat bevestigd

door Jan Hendrik Gasthuis, Jan Hendrik Lubbers, ter goede naam en faam staande ingezetenen van Tubbergen. De huwelijksakte bevatte ook een acte van bekendheid voor Joanna waarbij werd aangegeven dat haar grootouders van vaderszijde waren geweest wijlen Jan Blokhuis, timmerman en wijlen Aleida Lammers te Albergen en dat haar grootouders van moeders zijde waren geweest Hendrik Stroothuis, jager van den Huize Weemselo en Margaretha Gasthuis. De huwelijksakte zelf bevat nog een passage over de bruidegom :” waarbij de contractant, diens moeder en de vier getuigen verklaren dat des contractants familie naam is Oude Munnink en niet Hofmeijer, als mede dat zijn vaders voornaam Gerrit Jan is geweest en niet Gerardus zoo als beide in des contractants doop acte abusievelijk wordt vermeld.”

Vaak was er inwoning van familieleden op het Weemselo, zodat het er een drukte van belang zal zijn geweest.

Johanna en Hermannus hebben geprobeerd om alle onderdelen van het Weemselo van andere erfgenamen in de familie in handen te krijgen. Dat is ze uiteindelijk gelukt, en toen bedroeg de omvang van het Weemselo ruim 36 hectare. In 1855 kochten ze een deel van Jannes Blockhuijs en Ferdinand Blokhuis, in 1856 gevolgd door het laatste deel, dat toen van Elisabeth Houwer was. Dat de hypotheek hiervoor verhoogd werd, lijkt logisch.

Op 2 maart 1863 maakten Johanna Stroot ook genaamd Blokhuis en Hermannus Hofmeijer, beiden hun testament. Johanna was toen ziek te bed liggende.

- 1^e tot enig erfgenaam werd benoemd Lambertus Hofmeijer, bij ons inwonende.
- 2^e de twee andere kinderen Gerhardus en Johannes kregen elk de somma van vijfenzeventig guldens vrijgeld, een behoorlijken uitzet zoo als in den boeren stand gebruikelijk is, als een bed met al zijn toebehoren voor elk, een tafel met zes stoelen, een kist en een koebeest. Daarnaast hadden zij, zolang ze de 75 guldens niet ontvangen hadden altijd in geval van ziekte of ongemakken en ook zoo lang zij niet getrouwd waren, hun volle regt op het ouderlijk huis, met de volle kost, bewassching en onderhoud
- 3^e neef Bernardus Blokhuis, zoon van broer Ferdinand Blokhuis had ook recht op de 75 gulden en de volle

kost met bewassing en onderhoud totdat hij mocht komen te trouwen. Hij moest daarvoor wel op de boerderij blijven helpen.

Op het moment van het maken van het testament gebeurde er voor Jan Oude Munnink, de interim voorzitter van de NGV Twente en mijzelf wat tragisch: onze kans om rijk te worden ging voorbij, want Gerhardus was mijn bet-overgrootvader en de overgrootvader van Jan.

Johanna overleed in 1863. Ook toen liet de familie mogelijk weer zien over de nodige boerenslimheid te beschikken. Erfgenaam Lambertus "vergat " namelijk te melden dat er een testament was geweest waarin hij tot universeel erfgenaam was benoemd. Het saldo van de nalatenschap was dus hoger dan het bedrag van 300 gulden, het bedrag waarboven successierechten verschuldigd waren. Vader Hermannus overleefde zijn vrouw ruimschoots. Hij overleed pas in 1879, 77 jaar oud, en heeft de gang van zaken op de boerderij waarschijnlijk nog een aantal jaren in de gaten kunnen houden. Ook de in het testament genoemde neef, woonde tot zijn overlijden in 1880, hij was toen 47 jaar oud, op het Weemselo.

Broer Gerardus stierf al in 1878, nog geen veertig jaar oud. Hij was twee keer gehuwd en had een eigen boerderijtje op een perceeltje heide. Nu boert daar, aan de Weemselerweg, dus vlakbij het Weemselo, een familie Loohuis die mede afstamt van de oudste dochter van Gerardus. Ook de andere broer, Johannes, was inmiddels in het huwelijk getreden en woonde niet op het Weemselo.

Kort voor de veranderingen van rond 1880 was de enige erfgenaam, Bartus, getrouwd met Wilhelmina Stopel, 41 jaar oud en ook wel "Stopelsmine" genoemd. Het echtpaar zou geen kinderen krijgen. In 1896 zouden ze kort na elkaar overlijden. Daarvoor was er echter veel gebeurd. Bartes en Mine hielden van de fles en beheerden de boerderij niet goed. Mogelijk was het daardoor dat deze in 1882 afbrandde.

Alles bij elkaar leidde het er toe dat er in juni 1892 een veiling werd gehouden waarbij werd verkocht "het

vruchtbare erve Weemselo, gelegen onder Albergen gemeente Tubbergen en onder Weerselo, bestaande in huis en erf, bouw-, hooi – en weiland, hakhout, bosch en heide”. Het was toen minder groot dan bij het overlijden van Johanna, namelijk 30 hectare, 47 are en 90 centiare.

Koper was Bernardus Lenferink uit Fleringen. Nazaten van hem boeren ook nu, in 2009 nog op het Weemsel. Met de verkoop kwam een einde aan de lange periode Van Bevervoorde/Von Elferveldt en het veel kortere tijdperk Blokhuis/Oude Munnink (Hofmeijer). Dat de situatie⁴ ook voor de Lenferinks niet altijd gemakkelijk zal zijn geweest blijkt uit de woorden van een zoon van hen : “Ik snap het meeste nog wa, mar nich wat oons leu vrooger in den verdomden brook wolln door”.

De laatste zichtbare restanten van het aloude Weemselo verdwenen rond 1970 toen het laatste stuk van de oude slotgracht werd dichtgegooid.

Als je nu langs het Weemselo rijdt, staat daar een majestueuze rij eiken. Ze vormen de oprijlaan naar de voormalige havezathe en zijn er het meest zichtbare overblijfsel van.

Noten:

- Hypotheekacte voor Mr. J. van Riemsdijk te Almelo door Bertus Bokhuis, 1815
- Rechtszaak door F. Egon von Bonninghuis als gemachtigde voor Bernardus Blokhuis te Albergen tegen naburen, 1813
- Aankoopakten door Hermannus Hofmeijer en Johanna Blokhuis uit 1855 en 1856 bij notaris T. Maassen te Almelo
- Zaak uit 1826, door Gesina Stroothuis, weduwe van Bertus Blokhuis ingediend bij de Staatsraad, Administrateur van de Registratie, het Kadaster en de Loterijen in verband met onterecht geheven regt van ½% bij bevestiging hypotheekschuld na overlijden Bertus Blokhuis
- Hypotheekacte uit 1857 bij notaris T. Maassen te Almelo door Hermannus Hofmeijer en Johanna Blokhuis
- Testamenten van Johanna Stroot of Blokhuis en Hermannus Hofmeijer uit 1863 bij notaris M.J.V.Kramer te Stad Almelo
- Supplementaire memorie van successie der nalatenschap van Johanna Stroot ook genaamd Blokhuis uit 1863
- Huwelijksakte Hermannus Oude Munnink en Johanna Blokhuis, Tubbergen 9 oktober 1834, nummer 35 en huwelijks bijlagen
- De als noten bij de vorige bijdrage genoemde boeken

Kleding van onze voorouders

Door Riet Strijker

Kleding is dat eerste schilletje aan onze buitenkant en daarmee communiceren we al voordat we iets gezegd of gedaan hebben. Of we dat nu leuk vinden of niet.

Kleding gaat over kijken, bekeken worden, identiteit en herkenning

Het heeft alles te maken met onze zeer persoonlijke geschiedenis, met die van onze voorouders, met de geschiedenis van ons land, onze handel en onze economie.

Er waren in elk geval drie zaken belangrijk bij streekdracht: **het geloof dat men beleed**, dat bestond uit het onderscheid rooms katholiek of protestant; de **maatschappelijke positie**, gehuwd of ongehuwd, rijk of arm; en zeker ook de **heersende mode**, want de nieuwste trends werden daarvan afgekeken, en in de streekdracht bescheiden toegepast. De heersende mode kwam uit de stad en stadse mode was elitair.

De Twentse streekdracht is niet zo heel oud. Ze stamt van rond het midden van de 19e eeuw. En als je bedenkt dat ze voor de 2e WO al was verdwenen, hebben we het over een periode van nog geen 100 jaar. Verder is het een misvatting te denken, dat iedereen altijd in streekdracht liep. Streekdracht had te maken met geld en dat was iets, dat niet veel voorhanden was in onze contreien. Als aan het einde van de 19^e eeuw door de industrialisatie steeds meer mensen een beter inkomen krijgen, en de confectie industrie zich uitbreid, gaat men niet alsnog over tot aanschaf van bijvoorbeeld een knipmuts met toebehoren, men gaat modieuze kleding dragen.

De Twentse dracht was een ernstige dracht, horend bij hardwerkende mensen. Een dracht van de zandgrond.

In de 18^e en 19^e eeuw vormde het platteland een nieuwe markt. Allerlei handwerkslieden vonden er hun weg en veel van hun koopwaar had op een of andere manier met kleding te maken.

Omdat een producent van stoffen, via zijn handelaren, precies wist wat in een bepaalde streek gewild was, kon hij zijn aanbod daarop afstemmen. Uit dát aanbod kon men kiezen en

zo werd het kleedgedrag van bepaalde groepen op verschillende plaatsen geconsolideerd. Zo werd een streekdracht “de mode”.

Ondanks dit beperkte aanbod hebben mensen daaruit zelf een keuze gemaakt. Voorgegaan door de plaatselijke trendsetter, meestal de vrouw van de rijkste man.

Zij deed haar best, de rest volgde min of meer.

Streekdracht had net als andere kleding te maken met jezelf, de persoonlijkheid. Waar sta je, hoe wil je behandeld worden, wie denk je wel niet dat je bent. Kleding was ook toen en ook hier, voornamelijk bedoeld als onderscheidingsmiddel. Hoe groter de groep hoe meer behoefte aan onderscheid, wel binnen de lijnen natuurlijk. Anders werd men als apart gezien én behandeld. Waardoor het leven in een kleine gemeenschap wel erg vervelend werd.

Het onderscheid was heel bescheiden. Net iets meer kant aan de muts, net een iets anders gehaakte kraag.

Aan het eind van de 19e eeuw werd kleding meer en meer zwart, want zwart was mode en zwart was deftig. Zwart was zwart, zo op het oog, er was niet meer duidelijk te zien hoe breed men het kon laten hangen. Maar dat verschil was er natuurlijk wel degelijk. Tussen een rok van kamgaren of een van gebloemd wollen damast zat wel degelijk verschil, bovendien ging de kwaliteit van de stof boven de snit.

Dat is goed te zien aan de binnenkant van kledingstukken uit die tijd, die in museumcollecties terecht zijn gekomen.

De witte muts was in de streekdracht prominent aanwezig dus verschoof de gelijk in het oog springende rijkdom daar naartoe. Langere stroken, breder kant, rijk geborduurde bollen, linten erom, hoeden erop en gouden bellen eraan.

Rond 1920 verstarde de muts in deze vorm.

Van de vrij bescheiden en sierlijke kornetmuts naar een stijf gesteven overdaad met decimeters kant, veel plooiën en een hoog opstaande voorrand in 50 jaar, is een snelle ontwikkeling voor een stuk streekdracht.

Streekdracht en mode werden lang tegelijkertijd gedragen, ook door dezelfde mensen. Soms in streekdracht, soms modieus. De streekdracht meest bij plechtige en feestelijke gebeurtenissen.

Streekdracht werd feestdracht.

Er was geen langzame afname van het dragen van streekdracht. Het hield gewoon op, er waren geen tussenvormen.

Twente was niet zo abseits als we ons wel eens voorstellen. De Twentse dracht is gedurende de hele bestaansperiode net zo goed beïnvloed door de heersende mode en veranderende opvattingen over hygiëne. Ze waren hier niet achterlijk.

Programma NGV Twente: najaar 2009

Datum	Onderwerp	Spreker	locatie
10 okt.	Lezing		Stephanshof, Borne
31 okt.	Genealogische dag	Hist.Ver.Hardenberg	Hardenberg
8 nov.	Twentse Voorouderdag + 25 jr. jubileum		Bibliotheek Hengelo
12 dec.	Afdelingsvergad.		Stephanshof, Borne
2010 9 jan.	Doopsgezinden in Twente	Otto Huizinga	Stephanshof, Borne
13 febr.	Historisch- genealogisch onderzoek in Duitsland	Jos Kaldenbach	Stephanshof, Borne

HOFLAND
OPTIEK

Nummer één in oogzorg en mode.

**MET HOFLAND
WEER OP SCHERP**

DENEKAMP • EIBERGEN • ENSCHEDE • LOSSER
OLDENZAAL • HAAKSBERGEN • BORNE

Contactlensspecialisten a.n.v.c.
Optometristen o.v.n.

www.hoflandoptiek.nl

Gerrit Jan Benneker

Door Gerard van Lexmond

In TG van januari 2009 stond een interessant artikel "Een huwelijksakte in lichterlaaie: 7 mei 1862".

Het verhaal gaat in op de huwelijksakte van Gerrit Jan Benneker en Gezina Mekkelholt. Op het eind van het artikel werd gevraagd naar de kwartierstaat van deze personen.

Ik kan u in dit verband informeren over de kwartierstaat van Gerrit Jan Benneker over vier generaties.

Al meer dan 15 jaar doe ik onderzoek naar de familienaam "Benneker", omdat mijn vrouw een "Benneker" is.

De "Bennekers" kunnen ook voorkomen onder andere namen. Daarom heb ik geleidelijk alle dopen uit de doop- en trouwboeken van Weerselo en De Lutte in mijn bestand verwerkt. Bij de dopen heb ik steeds de namen van de ouders vermeld met de tekst "Bij de doop werden zijn/haar oudersen.... genoemd". Op deze manier is het mogelijk allerlei naamsveranderingen op te sporen en gezinnen samen te stellen in dit doopregistratiegebied. Daar ben ik overigens nog steeds mee bezig.

Er zijn in Twente drie "Bennekerstakken": De Lutte, Weerselo en Losser. De Bennekers uit Denekamp komen van oorsprong uit de Lutte of Weerselo.

Het aardige is dat in de kwartierstaat van Jan Hendrik zijn opa Joannes Benneker uit Weerselo en oma Joanna Benneker uit De Lutte zijn. Hier komen twee takken samen.

In Duitsland komen ze ook voor onder de naam "Elsjan", "Wipper", "Elsjan of Wipper".

Ik ben me er terdege van bewust dat deze kwartierstaat een constructie is, weliswaar gebaseerd op genoemde bronnen.

Daarom stuur ik hem met enige aarzeling, omdat gegevens zo gemakkelijk als feiten worden overgenomen. Dat zou jammer zijn. Het is voor mij plezierig als er fouten zouden kunnen worden aangegeven en aanvullingen, zodat deze kwartierstaat nog dichter bij de feitelijkheid zal komen.

Voor de volledige kwartierstaat van Gerrit Jan Benneker verwijzen wij u graag naar onze website <http://twente.ngv.nl> (redactie)

- & Begeleiding en advisering bij aankoop en verhuur
- & Begeleiding en advisering bij huur en verhuur
- & Taxaties
- & Planvisie
- & Bedrijfsonroerend goed
- & Nieuwbouw
- & Hypotheken
- & Vastgoedbeheer

Bisschopstraat 18
7571 CZ Oldenzaal
Tel. 0541 – 522022
www.etpmakelaars.nl

De Verfhal-Hengelo

*Als kleur in uw leven
echt belangrijk is !!!*

Binnenhavenstraat 54
7553 GJ Hengelo
te. 074-2435805
www.deverfhal.nl

Over Gestruikeld en Opgeraapt

Genealogica – afd. Flevoland 2009-1

De eerste landdekkende kaart van Nederland.

De Topografische Dienst Kadaster (TDK) werd in 1832 in het leven geroepen om een landdekkende kaart te maken van het Nederlandse grondgebied. Hoewel er al in de zestiende en zeventiende eeuw detailkaarten bestonden voor verdedigingslinies of waterschappen, was het huidige Nederland niet in zijn geheel in kaart gebracht.

En de reden?

Onder leiding van Lodewijk Napoleon werd de tegenwoordige onroerend goed belasting ingevoerd. Om dit te doen was een systematische kartering van Nederland noodzakelijk.

Genealogica – afd. Flevoland 2009-1

Openbaarheid dtb-registers Duitsland

M.i.v. 1 januari 2009 is in Duitsland de toegankelijkheid van dtb-gegevens verruimd. Door een wetswijziging mogen nu veel recentere gegevens ingezien worden dan voorheen en hanteert Duitsland ongeveer dezelfde grenzen als Nederland. Voor geboorte registers geldt nu een privacytermijn van 110 jaar, voor huwelijken van 80 jaar en voor overlijdens van 30 jaar. Recentere gegevens kunnen slechts worden ingezien door afstammelingen in de rechte lijn. Dus voor kinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen.

Een goede aanleiding om de Duitse kwartieren eens verder te gaan uitwerken.

Ons Genealogisch Erfgoed 2008-4

Op de site www.stenenarchief.org zijn de grafstenen en met hun teksten in het Hebreeuws en in het Nederlands vertaald te bekijken van 17 joodse begraafplaatsen.

Het is een project in wording. De bedoeling is dat alle joodse begraafplaatsen opgenomen worden.

Gensdata 2008-2

In 2008 bestond de Indische Genealogische Vereniging 20 jaar. Ter gelegenheid van het jubileum heeft het IGV-bestuur een dvd samengesteld met als titel Bronnen voor Indisch

genealogisch onderzoek. Op deze dvd staan alle publicaties aan deze vereniging tot 2008 en ander interessant bronnen materiaal. In totaal gaat het om 12.320 pagina's. Meer informatie over de dvd en bestelmogelijkheid op <http://www.igv.nl/nedpubli.html>

Het Historisch Centrum Overijssel heeft 122 Jaargangen van de jaarlijkse *Overijsselse Historische Bijdragen* gedigitaliseerd en online gebracht:
http://www.historischcentrumoverijssel.nl/hcoroot/hoofdnavigatie/zoeken_en_vinden/introductie/Overijsselse+Historische+Bijdragen.htm

Je kunt natuurlijk ook naar de hoofdwebsite en dan verder zoeken. Veel prachtige gegevens voor het oprapen.

Wij van Zeeland 2008-3

Gedcom, als je met een genealogisch programma werkt ben je het vast en zeker tegengekomen... Gedcom. Is het zaligmakend? Nee, er zitten nogal wat voetangels en klemmen aan.

Wim Rozendaal schreef erover en het is te downloaden op:
<http://www.computergenealogie.org/diversen/gedcom.pdf>

Wij van Zeeland 2008-3

Mocht je het echt niet meer zien zitten met je computerprogramma, of je buurman heeft een veel betere dan kun je kijken of GenNetjes wat voor je is. Ga naar www.gennetjes.nl om voorbeelden en informatie erover te lezen. De heer Lups noemt het 't nieuwste stamboomprogramma met uitermate veel mogelijkheden. Bovendien de prijs is redelijke: € 30,-. Je hebt echter wel MS-Access voor nodig om het te kunnen gebruiken.

Kwartier van Nijmegen 2009 nr 1

De heer Henk Rullman werkzaam in het archief Nijmegen beschrijft hoe de bewoners van Vriezenveen van oorsprong geen Twentenaren zijn. Het zijn vrije Friezen die in de late middeleeuwen met toestemming van de heren van Almelo het veen kwamen koloniseren.

Amersfoort en Omstreken 2009-1

Voor degenen die denken dat de geschiedenis van Nederland tussen 250 en 1050 na Christus herschreven dient te worden omdat Nederland toen onder water stond is er nu de website www.noviomagus.info om hun hart op te halen.

Aqua Vitae 2009-1

Op zijn elf-en-dertigst.

In de 17^e eeuw bestond Friesland uit elf steden en 30 grietenijen (gemeenten). Als de Staten Generaal een belangrijke beslissing moest nemen werden de zeven provinciën geraadpleegd. De Friese vertegenwoordiger in Den Haag moest dan met paard en rijtuig naar Friesland afreizen om deze elf steden en 30 grietenijen te raadplegen. Het ging er dan op zijn elf-en-dertigst aan toe.

't Onderschoer 2008-4

Wat hebben de volgende woorden, namen en uitdrukkingen gemeen:

Rotboer, Reutum, Ter Braak, de Broak, Braakhuis, iemand een blauwtje laten lopen, natte vingerwerk, schering en inslag, een boom opzetten, de eindjes aan elkaar knopen?

... dat ze alle uit de vlasverwerking afkomstig zijn.

TG nummer 4 - 2009

De volgende en tevens laatste TG van dit jaar verschijnt eind december. Mocht u hiervoor kopij willen aanleveren, dan is de sluitingstermijn daarvoor 15 november.

U kunt uw bijdrage mailen naar twentegenea@gmail.com

Kwartierstaten mogen ook opgestuurd worden maar worden alleen op onze website gepubliceerd.

Nederlandse Genealogische Vereniging. Oppericht 1946.

Correspondentieadres: NGV, Postbus 26, 1380 AA Weesp. Bibliotheek en andere diensten: Papelaan 6, 1382 RM Weesp. Geopend (alleen voor leden) donderdag en zaterdag van 10.00-16.00 uur.

Afdeling Twente. Oppericht 1984. De afdeling omvat de volgende gemeenten: Almelo, Avereest, Borne, Dinkelland, Enschede, Haaksbergen, Hardenberg, Hellendoorn, Hengelo, Hof van Twente, Losser, Oldenzaal, Ommen, Rijssen-Holten, Tubbergen, Twenterand en Wierden.

Afdelingswebsite: <http://twente.ngv.nl>

Bestuur van de afdeling:

- Voorzitter : vacature
- Interim-voorzitter, coördinator jubileumboek en afgevaardigde Algemene ledenvergadering NGV.
J.G.H. oude Munnink (Jan), Koppelboerweg 2, 7587 NV De Lutte, 0541-511774
e-mail: koppelboer@hetnet.nl
- Secretaris, ledenadministratie, contact gastsprekers.
Ch. Sieverink (Chris), Diepenbrockstraat 3, 7512 DE Enschede, 053-4304320
e-mail: secretaris@twente.ngv.nl (functioneel) chsieverink@wanadoo.nl (privé)
- Penningmeester, 2e secretaris, cursussen.
B.G.J. Schothuis (Ben), Het Loo 39, 7608 DM Almelo, 0546-862675
e-mail: penningmeester@twente.ngv.nl (functioneel) bjgschothuis@home.nl (privé)
- Lid, genealogisch correspondent
A.F.M. Hilgerink (Anton), Reygershöltehoek 68, 7546 KC Enschede, 053-4765253
e-mail: hilgerink3@home.nl
- Lid, coördinator Genealogisch Informatiecentrum Twente (GTI)
J. (Johan) Leushuis, Woolderweg 65, 7622 JR Borne.
074-2667229 e-mail: jleushuis@hetnet.nl
- Plaatsvervangend Afgevaardigde Algemene Ledenvergadering NGV
A.H. Boswenger (Ton), Spanker 42, 1231 TD Loosdrecht, 035-5823923

Redactie Twente Genealogisch (TG)

Titia Tjeerdsma, Georges Schafrad, Hennie Kok, Otto Huizinga, Leon van Schie en Hans Berkhout

Redactieadres: Twente Genealogisch, Haydnstraat 58, 7582 EX Losser

e-mail: twentegenea@gmail.com

Genealogisch Informatiecentrum Twente (GIT):

Bibliotheek: Beursstraat 34, 7551 EE Hengelo, 074-2452587. Openingstijden: dinsdag 18.00-20.00 uur, vrijdag 13.30-17.00 uur

Bezorging en adreswijziging

Voor informatie over bezorging kunt u contact opnemen met de redactie van Twente Genealogisch. Adreswijzigingen, opgave nieuwe leden en opzeggingen uitsluitend naar de NGV, Postbus 26, 1380 AA Weesp.

Dit mededelingenblad wordt gratis toegezonden aan de leden van de NGV - afdeling Twente en aan de NGV-leden van andere afdelingen, die een bijkomend lidmaatschap zijn aangegaan.

Abonnementen op dit blad kunnen worden aangegaan door overmaking van 12,50 euro uitsluitend op girorekening 5582643 t.n.v. penningmeester NGV te Almelo.

Het in dit contactblad gepubliceerde mag slechts worden overgenomen met toestemming van de schrijver en vermelding van de bron ISSN 138-0787.

Omslag: mevr. G. Beltman – de Groot

Kwartaalblad van de Nederlandse Genealogische Vereniging
Afdeling Twente, 25^e jaargang 2009 nr. 4

Inhoud

Even bijpraten	blz. 130
Heel veel kleding	blz. 133
Abonnementen 2010	blz. 139
Over gestruikeld en opgeraapt	blz. 140
Nieuwe leden stellen zich voor	blz. 143
Van Winsemius naar Sieben	blz. 146
De Stichting Heemkunde Markelo	blz. 150
De Marke van Hericke	blz. 151
Op de bon	blz. 153
Nu de Mexicaanse, toen de Spaanse	blz. 159
Grafschaft Bentheim	blz. 163
Twentse Voorouderdag	blz. 163
Genealogie voor kinderen in Lossen	blz. 166

Even bijpraten

Door Jan Oude Munnink, voorzitter a.i.

Het jaar en ook het jubileumjaar van onze afdeling zit er bijna op. Er was naast de Twentse Voorouderdag en de presentatie van het jubileumboek nog een activiteit waar de afdeling nauw bij betrokken was: de tentoonstelling Sweet Memories in het Stadsmuseum te Almelo.

We mogen er best trots op zijn als we zien hoeveel leden van de afdeling daar voorwerpen ingebracht hebben én, hoe Jan Harzevoort er iets fraais van heeft weten te maken.

Terugkomend op het jubileumboek: er zijn circa 5000 flyers gedrukt. Ongeveer 2000 worden er in december en januari opgenomen in kwartaalbladen van heemkunde c.q. historische verenigingen. Dat betekent dat we de leden van die verenigingen de kans willen geven om ook in te schrijven als intekenaar en om in het boek vermeld te worden. De inschrijfftermijn is daarom verlengd tot 31 januari 2010. Op dit moment, medio november, hebben we al ruim 220 inschrijvers.

Het vertrek van Chris Sieverink in september heeft er toe geleid dat er een nieuwe secretaris moest komen. Marieken Scholten-Sijes neemt een deel van de taken van Chris over. In de bijeenkomst van oktober heb ik al aangegeven dat we een nieuwe webmaster hadden gevonden in de persoon van Gerda Schepers. Maar ook ten aanzien van die werkzaamheden hebben we nog een tweede webmaster gevonden: Ben Leushuis. Dat houdt in dat we, net als bij de redactie, over meer dan één persoon beschikken en dat maakt ons als afdeling opnieuw beduidend sterker.

Op de website heeft u vast al wel gezien dat er voor 2010 al een behoorlijk aantal sprekers is aangetrokken. Maar ook dat is een klusje dat eigenlijk door meerdere personen zou moeten gebeuren. Hetzelfde geldt voor het maken van een verslag voor TG van een lezing. Ook daar zouden we vanuit het bestuur het liefst een werkgroepje voor vormen. Dan kan dat werk gespreid worden. Hetzelfde geldt voor het bezoeken van bijeenkomsten waar de afdeling voor uitgenodigd wordt om zich te presenteren. Waarom spreiden en niet, zoals veelal gebeurd is, dergelijke zaken bij één bestuurslid neerleggen?

Het blijkt dat bij het benaderen van bestuursleden er vaak geschrokken wordt van de complexiteit en de hoeveelheid werk die moet gebeuren en de benaderde personen haken dan af. Bovendien kun je je afvragen of alle werk in een vereniging op enkele personen neer moet komen of dat we met zijn allen de vereniging moeten dragen. Zeker, nog geen generatie geleden stonden mensen in de rij om bestuurslid te worden. Maar de tijden zijn veranderd. Tweeverdieners steken hun resterende tijd in hun gezin en opa's en oma's fungeren dikwijls als oppas voor de kleinkinderen. Bovendien willen die grootouders nog wel eens een reisje ondernemen. Met andere woorden: de vijver waarin we vissen voor bestuursleden oude stijl met een breed takenpakket is leeg. Vervolgens: de groep van relatief jonge uittrekkers is ook nu niet meer van deze tijd. Een voorbeeld om dit helder te maken: de afdeling IJssellanden wordt opgeheven. De enkele overgebleven bestuursleden hebben geen kans gezien om de afdeling overeind te houden. De leden van IJssellanden krijgen de keuze om zich te oriënteren op een andere afdeling. Wellicht zullen er ook leden van die afdeling kiezen voor de afdeling Twente, niet zomaar, maar omdat ze met onze regio een band hebben.

Wil het bestuur dergelijke werkgroepen volledige autonomie geven? Nee, uiteindelijk blijft het bestuur verantwoordelijk voor het reilen en zeilen van de afdeling. Het ligt in de bedoeling dat werkgroepjes onder de verantwoordelijkheid van een bestuurslid vallen, maar een werkgroep moet wel de ruimte hebben voor eigen inbreng. Dat laatste moet innoverend zijn voor het beleid dat de afdeling in de toekomst voert.

Ten slotte het GIT. De bibliotheek heeft een brief gestuurd en ons meegedeeld dat ze de ruimtes die wij nu hebben, zelf nodig hebben i.v.m. een veranderde inrichting van de bibliotheek. Gelukkig hoeven we niet op stel en sprong weg. Met de vrijwilligers van het GIT is op 27 november een bijeenkomst belegd. Het bestuur laat zich in zijn afwegingen mede leiden door de adviezen van de vrijwilligers. Maar voor het GIT geldt al sinds een aantal jaren dat er sprake is van een dalende lijn van het aantal bezoekers. In de afweging zal mede betrokken worden of het geen tijd is om de bakens te verzetten.

Veel zoekwerk kun je als genealoog op bijna elk door je zelf te bepalen moment van huis uit verrichten. Ja: tijden veranderen en de mogelijkheden voor onderzoek ook.

Namens het bestuur wens ik u prettige feestdagen, een goede jaarwisseling en ik uit de wens dat we in 2010 een breed draagvlak kunnen vinden voor de activiteiten van onze afdeling.

& Begeleiding en advisering bij aankoop en verhuur
& Begeleiding en advisering bij huur en verhuur
& Taxaties
& Planvisie
& Bedrijfsonroerend goed
& Nieuwbouw
& Hypotheken
& Vastgoedbeheer

Bisschopstraat 18
 7571 CZ Oldenzaal
 Tel. 0541 – 522022
www.etpmakelaars.nl

Hulp gevraagd: Gerard(us) Middelkam(p)

Wie kan Victor Vanhouche de gevraagde informatie over Gerardus Middelkamp verstrekken?

Gerard(us) Middelkam(p), geb. Almelo, ged. omstr. 1760 (geschat), overleden Wouw (NB) 21 sept. 1807, begr. Wouw 24 sept. 1807, tr. Willemijna Verbraeck, geb. Westelaar-Wouw (NB), ged. Wouw (NB) 24 april 1760, † Bergen op Zoom (NB) 6 april 1809, dr. van Adrianus en Petronilla van Gils.

Uit dit huwelijk zijn 4 kinderen geboren te Wouw (NB).

Graag ontvang ik de volgende aanvullende gegevens: juiste geboorte (doop) datum en plaats en voorouders van Gerard Middelkamp.

Victor Vanhouche , Putsesteenweg N°3, 2500 Lier België

Heel veel kleding, een boedelscheiding bij Enschede, in 1821

Bijdrage van Helmoed Boom - Utrecht

Onlangs hield mevrouw Riet Strijker, conservator van het Stadsmuseum Almelo en deskundige op het gebied van kleding in Twente, een uitermate interessante lezing voor onze NGV-afdeling

Dat bracht mij er toe met de lezer van TG een paar vragen te delen, waarop ik graag een antwoord zou vinden. Het gaat om een boedelscheiding na het overlijden van Janna Lammers, de eerste echtgenote van Jan Wensink.

Achtergrondinformatie bij de boedelscheiding :

“Op heden den zeven en twintigsten Januarij des jaars agtien honderd een en twintig, ten verzoeke van Jan Wensink, wever, wonende te Usselo dezès kantons, voor zig en als vader en voogd van zijne minderjarige kinderen Jan en Gerritdina Wensink, bij zijne wijlen vrouw Janna Lammers in echte verwekt, en in tegenwoordigheid van Jannes Lammers, wever, ook aldaar woonagtig, als toeziende voogd...”

- Janna Lammers, dochter van Gerrit Lammers en Jenneken Morsch, geboren in 1780 te Usselo, was gehuwd met Jan Wensink geboren in 1774 te Neede als zoon van Jan Wensink en Catrijna te Winkel. Janna overleed in de Eschmarke op 10 maart 1820 Jan was bij zijn huwelijk landbouwer.
- Jan hertrouwde op 31 maart 1821 in Enschede, hij was toen wever en tapper, met Fenneken Stevens Op 3 september 1821 werd hun enige kind, Aaltjen Stevens geboren Jan maakte dat niet meer mee, want hij overleed al op 25 juni 1821, 46 jaar oud.
- Fenneken, dochter van Abraham Stevens en Aaltjen Holtkamp, was geboren in 1782 in Enschede. Voor haar huwelijk met Jan was zij getrouwd met Gerrit Hesselink, zoon van Derk Hesselink en Fenneken Verbeek. Hij had een tapperij bij de Veldpoort, op de hoek Marktstraat en Achterstraat.

- Na het overlijden van Jan trouwde Fenneken Stevens voor de derde keer, nu met Derk Evers, de weduwnaar van Enneken Walmink Hij was in 1776 geboren in Gildehaus en was de zoon van Jan Evers en Gretha Metelerkamp.

In de boedelscheiding komt een aantal schulden voor:

- *Aan notaris Greven, geleend geld 25 gulden*
- *Aan Jan Ribbels voor verfloon, drieentachtig guldens twintig cents*
- *Aan Gradus Stevens, zevenennegentig guldens*
- *Aan Abraham Lammers, wegens kostgeld, negentig guldens*
- *Aan Jannes Lammers, vijftwintig guldens*
- *Aan Hendrik Morsman, drie guldens.*

Niet zulke vreemde schuldenaren: de beide Lammersen zullen familie geweest zijn, Ribbels heeft zonder twijfel een schilderklus gedaan en de notaris zal vaker met geld hebben "gespeeld". Met de familie Stevens ontstond later een band, want Jan Wensink zou hertrouwen met Fenneken Stevens

Enigszins bijzonder wordt het bij de eigendommen. Daar wordt onder meer een pretentie ten laste van Gerrit Jan Reupkes, kleermaker te Borculo, aangegeven wegens verkochte boomzijde, ter waarde van 304,79 gulden. Is dit een aanwijzing dat Aleida en Jan in de kledinghandel zaten?

Echt apart wordt de boedelscheiding pas bij de opgegeven kleding, een ongelofelijke hoeveelheid. Voor de rest was er niet veel bijzonders.

aantal	Omschrijving	Waarde in guldens, centen
Een	Rood baaijen rok	3,50
Een	Blauw damasten borstrok	1,80
Een	Bruin stoffen rok	4,50
Een	Zwarten dito rok	2,00
Een	Paar bonten jack	2,00
Een	Zwarten schorteldoek	1,50
Een	Dito op een daler	Daler
Een	Zwart stoffen jak	2,50
Een	Dito rok	4,00

Een	Linnen voorschoot	1,00
Een	Zwart bont jack	2,00
Een	Blauw ge.. dito	1,00
Een	Gestreepte grunen rok	1,80
Een	Rood baijen rok	4,50
Een	Gestreepten grunen dito	2,50
Een	Blauw gestreepte dito	4,00
Een	Woldoeken dito	300
Een	Dito dito	2,80
Een	Zwart grunen rok	075
Een	Zwarten Rok	1,00
Een	Bruin dito jak	2,00
Een	Dito stoffen jak	2,50
Een	.. dito	3,00
Een	Gestreepten grunen rok	2,00
Een	Stoffen jak	1,00
Een	Linnen gedrukt dito	1,35
Een	Bruin serien jak	2,50
Een	Gedrukt jak	Een daler
Een	Kemiletten rok	4,50
Een	Bruin serien dito	5,00
Een	Blauwbonte voorschoot	1,00
Een	Bruin sergien jak	3,00
Een	Boerenbont jak	2,00
Een	Gedrukte borstrok	0,75
Een	Oud regenkleed	0,50
Een	Regenkleed met zilveren haak	2,50
Een	Kussentocht en daarin zijnde vlas	2,00
Een	Zakje met vlas	3,00
Een	Stukje linnen zijnde afgesneden	5,00
Een	Oude zijglijf en een zonnenhoed	0,50
Een	Stukje linnen zijnde afgesneden	5,00
Een	Dito dito	5,00
Tien	Vrouwenhemden	10,00
Drie	Kussenslopen	1,00
een	Dito en een servet	0,75
Een	Blauw linnen voorschoot	1,00
Een	Paar vrouwenhandschoenen	0,75
Vierendertig	Vrouwenmutsen	7,00
Twee en twintig	Ondermutsen	1,25
Twee	Neteldoekse doeken	2,00
Een	Roden voorschoot	1,80
Een	Dito zijden doek	daler
Een	Zwart zijden doek	1,25
Een	Dito	0,50

Nog zestien	Vrouwenmutsen	1,50
Drie	Kinderhemptjes en borstrokjes met negen mutsjes	1,00
een	Paar blauwe kousen en oud.	0,90
een	Paar gespen	Niet gewaardeerd als zijnde voor het meisje beschikt
twee	Mandjes	0,60
een	Grote boerenkist	10,00
een	Kistjen met twee beddekens en wiegenkussen nevens een kerkboek in het zilver	14,00
een	Weefgetouw	15,00
een	Dito	10,00
	De voorzeide klederen aan de kinderen behorende zijn alzo die van den vader requirant niet gewaardeerd	
Een	Baktrog	3,00
Een	Stenen paardenkrib	6,00
Een	Onder en overbed met twee kussens	20,00
Een	Dito met En drie kussens alsmede twee bedlakens wordende dit laatste door den requirant gebruikt	25,00

Ik heb mevrouw Strijker over bovenstaande boedelscheiding een paar vragen gesteld en zij gaf een uitgebreide toelichting:

- Het lijkt er op dat het niet om een armlastige familie gaat; misschien handelde men in kleding, al of niet tweedehands.
- Het aantal vrouwenmutsen was, met 50 stuks en 22 ondermutsen gigantisch. Het moet zijn gegaan om het soort mutsen dat bonnet werd genoemd, een soort batisten toestand, soms versierd met linten en strikken en altijd wit. Riet Strijker vermoedt dat de overledene deze mutsen maakte of er in handelde.
- Vijftien rokken was veel voor een doorsnee gezin Baai was een gevolve wollen stof die met mekrap rood was geverfd en er soms wat paarsig uitzag. Een stoffen rok was waarschijnlijk van gewoon glad katoen of wollen weefsel. De gestreepte rokken waren vermoedelijk in strepen geweven in verschillende kleuren meestal in

een mengsel wol/katoen of katoen/linnen. De zwart wollen rokken zijn waarschijnlijk van een goede wollen kwaliteit geweest. Serge was een algemene benaming voor wollen, halfwollen, zijden of katoenen weefsels in een keperbinding. Riet kon het woord kamiletten niet thuis brengen, vermoedelijk ging het om katoen

- Katoen was in 1821 nogal prijzig, want het moest worden ingevoerd, wol en linnen waren inheems.
- Dertien jakken waren er ook heel wat. Met de “bonte” jakken wordt waarschijnlijk bedrukt katoen of linnen bedoeld. Grunen groen hebben betekend, maar ook grein. Dit was een weeftechniek waarbij een korrelig effect ontstond. Grein is daarnaast ook nog een gewicht (het weegt maar een greintje).
- Zes schorten zijn er in verhouding weinig. Bij de vermelding “schorteldoek op een daler”, denkt Riet aan een soort bovenstukje aan de schort en niet aan een daalder. Een dergelijk bovenstuk werd in Twente later lengske genoemd.
- Er waren tien vrouwenhemden, ook niet veel. Het hemd was het enige kledingstuk dat verwisseld en gewassen werd. En hoewel destijds de ideeën over hygiëne anders waren dan tegenwoordig, hielden de meeste vrouwen hun lijfgoed best schoon. Dat onderbreken voor vrouwen in de lijst ontbreken is normaal, want die waren toen nog niet uitgevonden.
- Er werd maar één rijglijf genoemd, een soort korset dat over de onderkleding ging en deel uitmaakte van de bovenkleding.
- De genoemde zonnehoed moet een grote platte hoed zijn geweest van fijn stro of raffia, die bovenop de muts werd gezet. Er hingen lange zijden linten aan. De hoed was niet alleen als bescherming tegen de zon bedoeld, maar ook voor het mooi.
- Bij een regenkleed moet je je een grote zwarte wollen cape voorstellen, waar de vrouw zich bij slecht weer

helemaal in kon hullen. Ook naar begrafenissen werd een dergelijk kledingstuk omgeslagen. Soms kon een soort capuchon over het hoofd worden getrokken. Op zich was het een vrij vormloos kledingstuk, dat met een haak aan de hals werd gesloten. Het andere regenkleed uit de boedelscheiding heeft een sluitingshaak van zilver. Vermoedelijk een mooi bewerkt stuk.

- Kinderkleertjes waren er relatief heel weinig. Dat geldt ook voor mannenkleding. Waarschijnlijk omdat deze goederen eigendom van de man respectievelijk kinderen waren en dus niet onder de boedelscheiding viel.

Mevrouw Strijker komt tot de conclusie dat er voor een gezin eigenlijk sprake is van een heel onevenwichtige, maar wel uitgebreide lijst.

Vragen aan de medelezers:

- Wie heeft bij zijn familie ook dergelijke uitgebreide kledingvermelding bij boedelscheiding?
- Wie weet er mogelijk wat meer van de handel en wandel van de families Lammers, Hesseling en Wensink?

Misschien dat we in een volgende TG met uw hulp de antwoorden op deze vragen zullen kunnen vinden.

Sweet Memories

24 nov. 2009 t/m 13 feb. 2010 in het Stedsmuseum Almelo

Een dierbaar voorwerp. Een voorwerp met herinneringen en verhalen. Prettig weemoedig. De vaas van oma, de pijp van overgrootvader. Het poëziealbum van een jong gestorven meisje. Dergelijke voorwerpen staan centraal in de zoektocht van de eigenaar. Wie was die oma? Per vitrine wordt zo naar aanleiding van een dierbaar voorwerp telkens één persoon gepresenteerd in het Stedsmuseum te Almelo.

<p>Ambachtelijke lijstenmakerij met 1800 voorbeeld lijsten</p> <p>Kerkstraat 6, 7571 EE Oldenzaal T. 0541-53 19 85/F. 0541-53 53 13</p> <p>Openingstijden: di, wo, do 12 - 18 uur / vr 12 - 21 uur / za 10 - 17 uur</p>	<p>Grote collectie oude landkaarten, gravures en foto's van Oldenzaal, Twente, Overijssel en Nederland.</p> <p>Steeds wisselende exposities</p> <p>Werk van Jan Schoenaker, Wiebe Bloemena, Ton Anconé, en fotografie van 12 regionale fotografen</p>
--	--

Abonnementen TG 2010

Abonnementhouders op Twente Genealogisch die geen lid zijn van de Nederlandse Genealogische Vereniging wordt verzocht het abonnementsgeld van € 12,50 voor het nieuwe jaar voor 1 februari 2010 over te maken op girorekening 5582643 ten name van de NGV afdeling Twente te Almelo. Als u heeft besloten uw abonnement op TG te beëindigen, verzoeken wij u de opzegging voor 1 januari a.s. door te geven aan de penningmeester.

Over gestruikeld en opgeraapt

Bijdrage van Otto Huizinga

Naar aanleiding van “Ons Genealogisch Erfgoed 2008-3” is er een vraag van een lezer aan de heer Lups of ‘putatief huwelijk’ en ‘over de puthaak trouwen’ met elkaar verwant zijn.

Putatief: van het Latijn putativus = vermeend, van putare = menen, houden voor.

Een putatief huwelijk of vermeend huwelijk is beschreven in wetgeving aangaande de intentie van de huwelijkspartners. Is het huwelijk te goeder of te slechter trouw gesloten. Op grond hiervan kan een formeel juist gesloten huwelijk naderhand nietig of ongeldig verklaard worden. Het is wetgeving die voort komt uit het kerkrecht. In de wetgeving wordt geregeld dat de gevolgen van het nietig verklaren van het huwelijk voor bijvoorbeeld de kinderen het effect heeft alsof er toch een wettig huwelijk plaatsgevonden heeft.

Over de puthaak trouwen of over de bezem trouwen zijn benamingen voor een gemeenschapsritueel voor het concubinaat.

Twee mensen houden de puthaak of de bezem vast en het paar springt erover. Het huwelijk is nu tegenover de putbaas gesloten. Andere uitdrukkingen hiervoor zijn: achter de steen getrouwd zijn en over de halfdeur trouwen.

Over de guillotine:

De Franse medicus Guillotin (1738-1814) is wel de naamgever maar niet uitvinder van deze executiemachine. Het was al eeuwen bekend als Scottish Maiden (het Schotse Meisje). Wat ontdekt werd tijdens het gebruik van de guillotine is dat het hoofd nog een tijdje doorleeft (beweegt), ongeveer één minuut, als het al van de romp gescheiden is.

Wat wel op naam van de heer Guillotine geschreven kan worden is de invoering van het pokkenbriefje om aan te tonen dat je ingeënt bent met het koepokvaccin.

In het jaarboek 61 van het Centraal Bureau voor Genealogie wordt aan de hand van zeven casestudies geïllustreerd hoe tussen 1850 en 2000 de Nederlandse gemeenschap in zijn karakter veranderd is:

- Een molenaarsfamilie
- Een arbeidersfamilie uit de Wouden
- Boeren en bestuurders
- De kunstenaarsfamilie Toorop/Fernhout
- De textielondernemer van Heek
- Drents adellijk geslacht
- Habibu's op Ambon

Tijdens een bezoek aan het Historisch Museum in Wismar te Mecklenburg-Vorpommern:

Vor 1560: Niederländische Glaubensflüchtlinge wandern nach Wismare ein. Später lassen sich vermehrt Künstler, die an den Höfen in Schwerin und Güstrow arbeiten, in Wismar nieder.

De Nederlandse tolerantie voor onderscheiden geloofs- en denkwijzen is kennelijk tijdsgebonden.

Naar aanleiding van 11 en 30 2008-3

Criminelen uit Friesland, criminelen uit Groningen:

in de 17^e eeuw werden wetsovertreders aan of op de kaak gesteld in combinatie met andere straffen. Een voorbeeld:

Geertruit Adriaen is in Bourtange geboren en getrouwd met Jacob Adriaen van Harlingen. Wegens slecht gedrag heeft Geertruit in Leeuwarden in het tuchthuis gezeten. Hoewel ze wist dat haar man in Rotterdam geselsd en gebrandmerkt is voor diefstal en nog regelmatig steelt, bleef ze bij hem. Straf: aan de kaak gesteld, geselsd en daarna verbannen. (6 februari 1665).

Aan de kaak stellen heeft niets met je lichaamsdeel 'kaak' te doen.

Oorspronkelijk was het 'op de kaak stellen'. Een verhoogd schavot waar je op geplaatst werd om publiekelijk bespot te worden. Later veranderde dit in 'aan de kaak stellen'.

Niet alleen booswichten konden aan de kaak of op de kaak gesteld worden, ook voor straf afgehakte lichaamsdelen en verboden geschriften werden op of aan de kaak gesteld.

Nog een variant:

Bij sommige misdrijven werd men met zijn oor aan de kaak gespijkerd, of werden het afgesneden oor of de afgesneden oren aan de kaak gehecht. Van zo iemand zeide men, 'dat zijne (hare) oren aan de kaak stonden', of dat hij (zij) zijne (hare) oren aan de kaak gelaten had'... Vandaar omgekeerd de zegswijzen 'zijne oren mogen schudden dat ze klappen' en 'nog met de oortjes kunnen klappen' in de betekenis van zuiver en onbesproken zijn.

(bron: WNT)

DE FINANCIËLE MANAGERS

**Persoonlijk maatwerk
volgens de financiële managers**

HYPOTHEEK & FINANCIËRINGEN VERZEKERINGEN REASING ADVIS

Reygerhöftehoek 68 Telefoon 053 4782053
7546 KC Enschede Mobiel 0653960460
info@definancielemanagers.nl
www.definancielemanagers.nl

Nieuws van de SGWT

De SGWT hoopt in maart a.s. het Eschmarkeboek uit te kunnen brengen. Aantal pagina's ruim 400. Formaat A4. Prijs bij voorinschrijving € 19,95 exclusief € 6,00 verzendkosten.

Indien u belangstelling heeft, dan kunt u contact opnemen met de penningmeester, de heer A.F.M. Hilgerink (voor overige gegevens: zie colofon)

Nieuwe leden stellen zich voor

Henk Huiskes

1. Waar liggen uw roots?

De meeste generaties van mijn voorouders van mijn vaders kant hebben in Ambt Delden gewoond. Die van mijn moeders kant kwamen uit Vriezenveen.

2. Hoe lang bent u al bezig met genealogie?

Begin 2005, het jaar dat ik met vervroegd pensioen ging, ben ik begonnen met het zoeken naar informatie over de boerderijen waar opa Huiskes vroeger heeft gewoond. Het is erg leuk om te ervaren hoe hartelijk de mensen zijn als je hen naar informatie vraagt over vroeger tijden. Iedereen wil je wel helpen. Dit merk ik ook tijdens de bijeenkomsten van de afdeling Twente van de NGV. Toen ik het trouwboekje te zien kreeg van mijn grootouders was het hek van de dam.

3. Welke families onderzoekt u in het bijzonder en hoever terug bent u gekomen

In het begin werkte ik bijna alleen maar met Genlias. Ik volgde toen de kwartierstaten van mij en mijn vrouw. Sommige voorouders van mijn vrouw komen uit het graafschap Bentheim en daar kun je vanachter je computer heel ver komen, zelfs tot rond 1590.

De laatste jaren concentreer ik mij op mijn familie van vaders kant en probeer ik harde bewijzen te krijgen via onderzoeken in het Twents Streekarchief te Delden en het Historisch Centrum Overijssel (HCO) te Zwolle. Ook ga ik naar diverse gemeentearchieven.

Ik ben tot aan de trouwakte van mijn betovergrootouders Jan Huiskes en Willemina Nijland gekomen. Zij trouwden in 1807 te Delden en woonden in Ambt Delden in het buurtschap

Zeldam. In "de Leggers van vaste goederen binnen de jurisdictie van het Landgericht Delden" zien we dat Jan Huiskes in 1812 op een boerderij(tje) genaamd de Pannenberg woont. Ook in de kadastrale atlas van 1832 komen we Jan Huiskes en de Pannenberg weer tegen op het Zeldam. De boerderij de Pannenberg staat nog steeds op allerlei landkaarten.

4. Kunt u nog bijzondere zaken uit het onderzoek vermelden?
Mijn betovergrootouders Jan Huiskes en Willemina Nijland trouwden in 1807 te Delden. Jan heette toen echter geen Huiskes maar ter Horst. In de akte van 16-03-1812 neemt Jan ter Horst, samen met zijn tweejarige dochter Janna, de naam Huiskes aan. Er is geen enkele twijfel dat dit mijn betovergrootvader is. Ik heb helaas tot nu toe nog niet zijn doopakte kunnen vinden.

Ik heb nog een Jan Huiskes (van het Seldam) gevonden die in 1728 met een Swierken ter Horst (ook van het Seldam) trouwt. In de doopboeken van Delden vind je diverse kinderen van Jan ter Horst en Swierken. Het kwam nog wel eens voor dat de man de naam van de vrouw aannam als hij bij haar in trouwde. Ik ben nog niet in staat geweest om de link te leggen tussen deze Jan Huiskes (ter Horst) en mijn betovergrootvader Jan ter Horst (Huiskes).

Mijn betovergrootvader Jan ter Horst (Huiskes) overleed in 1862 op het Zeldam. Zijn vrouw Willemina Nijland was al zo'n 13 jaar eerder overleden. De getuigen verklaarden dat zij de namen van Jan's ouders niet kenden en dat Jan weduwnaar was van Hendrika Vaarhorst! Via onder andere het huisnummer heb ik kunnen vaststellen dat dit toch wel de overlijdensakte van mijn betovergrootvader was. Hij woonde in dat huis samen met zijn zoon en schoondochter en hun kinderen. Ik heb ondertussen wel geleerd dat je voorzichtig

moet zijn met uitspraken van getuigen en opgaven van leeftijden.

5. Op welke manier verwerkt u uw genealogische gegevens ?
Ik werk met het programma Aldfaer. Alle onderzoeken, bewijsvoeringen en bronnen leg ik vast in Microsoft Word.

TG nummer 1 – 2010

De volgende TG verschijnt rond de eerste week van april.
De sluitingstermijn voor kopij is 1 maart 2010.

U kunt uw bijdrage mailen naar twentegenea@gmail.com of
sturen naar het redactieadres in het colofon.

Eventuele foto's graag alleen als jpg bestand.

VAN WINSEMIUS NAAR SIEBEN

door Dirk Sieben

Ongeveer vijftien jaar geleden werd ik aangestoken door het genealogievirus via mijn toenmalige collega Henk ter Brugge. Vooral door zijn enthousiaste verhalen over zijn familiegeschiedenis.

Nadat hij mij op weg had geholpen, lukte het mij in het begin ook vrij gemakkelijk om aan de gegevens te komen via de burgerlijke stand en de dtb-boeken bij het HCO Zwolle. Ik belandde bij Sibe Jans, woonachtig te Wanneperveen. Daarna liep het onderzoek vast. Het heeft jaren geduurd voor er weer sprake was van een succes. Op een gegeven moment kwam ik in contact met Anton Hilgerink van de NGV afd. Twente. Hij kwam er achter dat deze Sibe Jans uit Giethoorn kwam. Uit verder onderzoek in de dtb-boeken van Giethoorn bij het HCO Zwolle bleek dat hij zich Wins(ch)emius noemde.

Toen hij zich vestigde in Wanneperveen is Winsemius weggelaten. Zijn zoon Jan noemde zich later Sieben, patroniem van Sibe. Door verder te zoeken op internet naar Winsemius ben ik ineens zeven generaties verder.

Naar aanleiding van een artikel in het dagblad Trouw over de familie Sieben, geschreven door mijn ver familielid Henk Sieben, reageerde prof. dr. Pieter Winsemius, oud minister van milieu.

Ik heb hierop contact opgenomen met Pieter. Hierna heb ik mijn gegevens aan hem opgestuurd met verzoek om aanvulling. Hierop reageerde hij zeer verheugd. Hij schreef mij, dat de gegevens over de familie Winsemius, op een enkele hiaat na, juist zijn. De gegevens op internet stammen uit de gegevens van zijn vader en opa.

Sibe Jans stamt af van een schippersfamilie die turf vervoerde vanuit de veengebieden in de kop van Overijssel en Zuid Friesland naar vooral Amsterdam. Dit blijkt ook wel uit het feit dat twee van zijn kinderen Barber (geb. 1729) en Annigje (geb. 1749) naar Amsterdam zijn vertrokken en aldaar huwden.

In de huwelijksaankondiging van Sibe Jans met zijn eerste vrouw Jutte Jacobs Reuse op 20 juni 1728 te Giethoorn staat vermeld: Sijbe Jans jonggezel aan de oude markt. In plaats dat de dominee of koster bij zijn huwelijk, zoals gebruikelijk, de

leeftijd en de plaats van herkomst vermeldde, werd in dit geval volstaan met de ligplaats van zijn schip “aan de Oude Markt”, vlakbij de plaats Oldemarkt. In de dtb-boeken van Oldemarkt is tot dusver nog geen enkel spoor van hem gevonden.

Verder wil ik u het artikel in het dagblad Trouw “En zo gaat het leven voort”, geschreven door mijn ver familielid Henk Sieben, niet onthouden. Ik heb het artikel integraal overgenomen.

Op een koude zondagmorgen 20 februari van het jaar 1752 laten Sibe Jans en zijn vrouw Reinchjen Hans hun zoon Jan dopen in de Nederlands Hervormde Kerk te Wanneperveen. Ze hebben de kleine jongen goed ingepakt en de kou die ochtend getrotseerd Jan is de vierde in de rij na Swaantje, Jan, die bij de geboorte is overleden en Annechien. Jan krijgt als voornaam de naam van zijn broertje en zoals gebruikelijk is de voornaam van zijn vader: Sibes. Jan groeit op en wordt al jong opgevoed tot veenarbeider, net zoals iedereen in de streken rond Wanneperveen.

Op oudejaarsdag 1780, er ligt een dikke laag sneeuw, trouwt Jan met zijn geliefde Ummigje Gerrits. ze gaan in Belt-Schutsloot wonen en krijgen drie zonen: Gerrit, Thijs en Cornelis.

Alhoewel het in die jaren toch al heel gebruikelijk is om een vaste familienaam te hebben, houden ze vast aan de vader op zoon traditie

Geen fratsen. Werken voor het dagelijks brood is belangrijker dan je bezig te houden met een familienaam. Dat gebeurt pas in 1811, als het voor iedereen verplicht wordt om een familienaam aan te nemen. De familienaam Sieben is geboren. Gerrit, Cornelis en Thijs groeien op en trouwen, krijgen kinderen en blijven in Belt-Schutsloot wonen. Thijs Sieben trouwt met Niesjen Hendriks ten Boom. Ze betrekken een huisje aan de Schutsloot bij Wanneperveen en krijgen vier kinderen: Ummigje, Hendrik, Jan en Lammigjen.

Hendrik, die in 1814 wordt geboren, ontwikkelt zich tot een stevige jongeman en is evenals zijn familie voorbestemd om in het veen zijn brood te gaan verdienen. Hij wordt turfmaker,

maar er wordt geklaagd. Het werk wordt minder en de verdiensten lopen terug.

In 1837, wanneer hij in militaire dienst is, hoort hij dat er in de streken rond Dedemsvaart wel voldoende werk is. Hij overweegt om te gaan verhuizen en bespreekt zijn plannen met zijn neef Jan en zijn moeder. Vader is dan al overleden. Samen met zijn neef brengt Hendrik een aantal bezoeken aan Dedemsvaart om te zien hoe de zaken er daar voor staan. Het ziet er goed uit. Tijdens een van deze bezoeken leert hij de weduwe Jacobjen Teunis ten Hoeve kennen. Hendrik wordt verliefd op haar. De liefde is wederzijds en ze besluiten met elkaar een toekomst op te bouwen.

Op een mooie dag in mei van het jaar 1837 vertrekt Hendrik, samen met zijn neef en zijn moeder naar Avereest. Op een platte wagen hebben ze hun hele hebben en houden gepakt. Een koe trekt de wagen voort. Ze betrekken een oud boerderijtje in het Krok, het gebied net boven Dedemsvaart, dat grenst aan het riviertje de Reest. Het nieuwe leven kan beginnen. Moeder zorgt voor het huishouden en de beide neven gaan overdag aan het werk.

's Avonds bezoekt Hendrik Jacobjen en maken plannen om te gaan trouwen. In hun liefde voor elkaar is Jacobjen zwanger geworden en willen er niet al te lang meer mee wachten. Op 14 juli 1837 trouwen ze. Omdat er een nieuwe spruit op komst is, dreigt het huisje te klein te worden, temeer omdat ook Jan, de zoon van Jacobjen uit haar eerste huwelijk bij hen in komt wonen.

Jan Sieben besluit dan om verder te trekken. Hij gaat naar het Drentse Nieuw-Amsterdam. Ook daar zijn nog uitgestrekte veen gebieden.

Dan, op 13 oktober 1837, wordt er een zoon geboren. Ze noemen hem naar Hendrik's vader, Thijs. Thijs gaat na enige jaren onderwijs te hebben genoten, volgens familietraditie ook in het veen werken. Zodra hij volwassen is, verlaat hij de ouderlijke woningen gaat aan de dichtbij gelegen Sponturfwijk wonen. Op 22 mei 1863 trouwt hij

met Lummechien de Lange. Ze krijgen 3 zonen, Hendrik, Frederik en Jacob.

Het leven aan de Sponturfwijk verloopt rustig en eenvoudig. De zorg om het dagelijks bestaan staat voorop. Hendrik en Frederik groeien op en worden turfstekers en blijven hun leven lang vrijgezel

Jacob wordt timmerman van beroep. Hij trouwt als 25 jarige jongeman op 13 november 1896 met de 23 jarige Aleida Smit. Jacob en Aleida krijgen vijf kinderen: Thijs, Lamberdina, Lummechien, Hendrik en Koba.

In februari 1909 volgen er enkele bittere tegenslagen. Op 3 februari 1909 overlijdt grootvader Thijs, 75 jaar oud. Jacob Sieben voelt zich al een tijdje niet al te lekker. Hij heeft heftige hoestbuien.

Nog geen twee weken later, op 15 februari 1909 overlijdt hij, slechts 39 jaar oud. Jacob wordt op een koude winterdag begraven op het kerkhof van Oud Avereest. Veel tijd om te treuren is er niet. Er moet gewerkt worden om het hoofd boven water te houden en iedereen moet zijn bijdrage leveren. Thijs de oudste zoon, die net van de school voor volksonderwijs af is en mocht doorleren, wordt van school gehaald om te werken. Hij vindt snel een baan, wordt verliefd en wordt vader van acht kinderen. Ze groeien op, trouwen met hun geliefden en onderhouden hun gezin en zo "gaat het leven steeds maar voort"

De stamboom van Henk Sieben en mij lopen synchroon tot Thijs Jans Sieben. Hij stamt af van diens zoon Hendrik (geb. 1814) en ik van zoon Jan (geb. 1920).

Ook Jan is vertrokken naar Dedemsvaart en aldaar gehuwd. Hij heeft zich ook een tijdje gevestigd in Zuidwolde.

Zijn zoon Dirk Sieben (geb. 1870) is mijn opa, waar naar ik ben genoemd. Mijn opa werd al op negenjarige leeftijd door zijn ouders ondergebracht bij een boer tegen kost en inwoning. Nadat hij in 1894 is getrouwd met Jantje de Bruin is hij omstreeks 1900 naar Enschede vertrokken om in de Textiel te gaan werken.

Er bestaat in Wanneperveen zelfs een Siebenweg. Deze is genoemd naar Jan Sieben, die raadslid en wethouder is

geweest van Wanneperveen gedurende de periode 28 februari 1900 t/m 3 september 1917. Mede onder zijn leiding werd de school geheel verbouwd en vernieuwd, getuige een gedenksteen van 1917. Hij is geboren op 27 januari 1873 te Wanneperveen en overleden aan de Spaanse griep op 28 december 1918 in Wanneperveen.

Zo zie je maar dat met wat geluk en hulp van collega genealogen je toch ver met je onderzoek naar je familie gegevens kunt komen. Alsnog mijn dank hiervoor. Uiteraard is er nog veel te onderzoeken, vooral over de gegevens en bronnen van de voorouders van Sibe Jans.

De Stichting Heemkunde Markelo

De Stichting Heemkunde Markelo heeft haar website uitgebreid met zeer veel historische en genealogische informatie over Markelo en de buurtschappen. De uitbreiding betreft de doop-, trouw- en begraafregisters en de Burgerlijke Stand gegevens van Markelo.

Verder waren er al te vinden oude belastingregisters, volkstellingen, veetellingen, leenregisters, etc.

Een en ander is te vinden op de homepage van de vereniging: www.stichtingheemkundemarkelo.nl

De stichting is tijdelijk gehuisvest in het kantoor van de gemeentewerken, ingang recht tegenover de brandweerkazerne. Het adres is Schoolstraat 13a. Geopend iedere dinsdag- en donderdagmorgen.

DE MARKE VAN HERICKE

Onder deze titel bracht de Stichting Heemkunde Markelo eind november 2009 een nieuw boek op de markt. Na de succesvol verlopen uitgaven van de boeken "Markelo Dorpsgeschiedenis" in 1998, "De marke van Stockum" in 2001 en "De marke Marckelo" in 2005, staat nu de geschiedenis van de marke Hedericke, Harcke, Hericke (of zoals we tegenwoordig zeggen Herike) in de schijnwerpers.

Vanaf begin december is het boek verkrijgbaar bij boekhandel Prins te Markelo voor de prijs van 25 euro. (Er volgt geen herdruk).

Aan de hand van een virtuele wandeling door het gebied van de vroegere marke Herike worden in dit omvangrijke boek alle panden (ruim 200 stuks) die we passeren aan een nadere beschouwing onderworpen.

Vragen die we ons daarbij stellen zijn: wanneer en door wie zijn die huizen gesticht, wie waren achtereenvolgens de eigenaren, wie hebben er in de loop der jaren gewoond, welke (neven)beroepen werden er uitgeoefend, van welke boerderij kwam de in trouwende partij, hoe heeft de omvang van het bedrijf zich ontwikkeld.

De wandeling is opgedeeld in een viertal etappes (hoofdstukken):

- 1- Herikerberg met de Haa en de Meene
- 2- Stoevelaarshoek
- 3- Brinkerhoek
- 4- Lokerende en de Pothoek

Naast de beschrijvingen van alle boerderijen en andere panden zijn er verhandelingen opgenomen over meer algemene onderwerpen. Een willekeurige greep hieruit:

Geschiedenis van de marke en van de verschillende buurtschappen

Opkomst en teloorgang van de tichelwerken nabij de Herikerberg

Rietwinning

Waterwinning op de Herikerberg

Was de Potbeek bevaarbaar?

- # Wegen en waterlopen in 1860
- # Ontwikkeling boerenbedrijf
- # Grensperikelen Goor-Markelo
- # Plaggenoorlog
- # Dagboeknotities uit 1636
- # Ontwikkeling van het grootgrondbezit

Per hoofdstuk zijn van het betreffende gebied plattegronden opgenomen met de situaties per 1832 en per 2001. Verder zijn er honderden foto's van panden en bewoners van de vroegere marke Herike tussen de teksten verwerkt. Bovendien zijn er vele krantenknipsels opgenomen die sinds het eind van de 19^e eeuw over dit gebied zijn gepubliceerd. Ze zijn zover mogelijk geplaatst bij de boerderij waarover het artikel handelt.

Als bijlage zijn achter in het boek zestien gekleurde topografische kaarten opgenomen, per buurtschap, van de jaren 1832, 1889, 1935 en 1977. Door deze kaarten naast elkaar te leggen ziet men in één oogopslag de ontwikkeling van die buurtschappen.

Info: secretaris@stichtingheemkundemarkelo.nl

website: www.stichtingheemkundemarkelo.nl

HOFLAND
OPTIEK

Nummer één in oogzorg en mode.

**MET HOFLAND
WEER OP SCHERP**

DENEKAMP · EIBERGEN · ENSCHEDE · LOSSER
OLDENZAAL · HAAKSBERGEN · BORNE

Contactlensspecialisten a.n.v.c.
Optometristen a.v.n.

www.hoflandoptiek.nl

Op de bon

door Jan Oude Munnink

Een dergelijke aankondiging zal voor velen van ons een associatieve reactie oproepen. Voor alle generaties kan de gedachte opkomen dat er sprake is van een bekeuring voor te hard rijden of verkeerd parkeren. Meestal reden we immers maar net te hard over waren maar net over de limiet van de parkeertijd.

Voor de generatie die ouder is dan circa 60 jaar zal er nog een tweede associatie zijn. Namelijk die van gebrek aan levensmiddelen, kolen, enz. Maar dat is dan wel de groep die ruim voor 1950 geboren is. Vervolgens wordt dan ook snel de link gelegd met de Tweede Wereldoorlog.

Maar er zullen maar heel weinig lezers zijn die er nog een derde associatie hebben: namelijk die van de periode rond de Eerste Wereldoorlog. Natuurlijk tellen we nog leden die daar ten minste verhalen over kennen.

De eerste reactie van anderen zal al snel kunnen zijn: maar Nederland was toch neutraal en er hoefde dus toch geen gebrek te zijn.

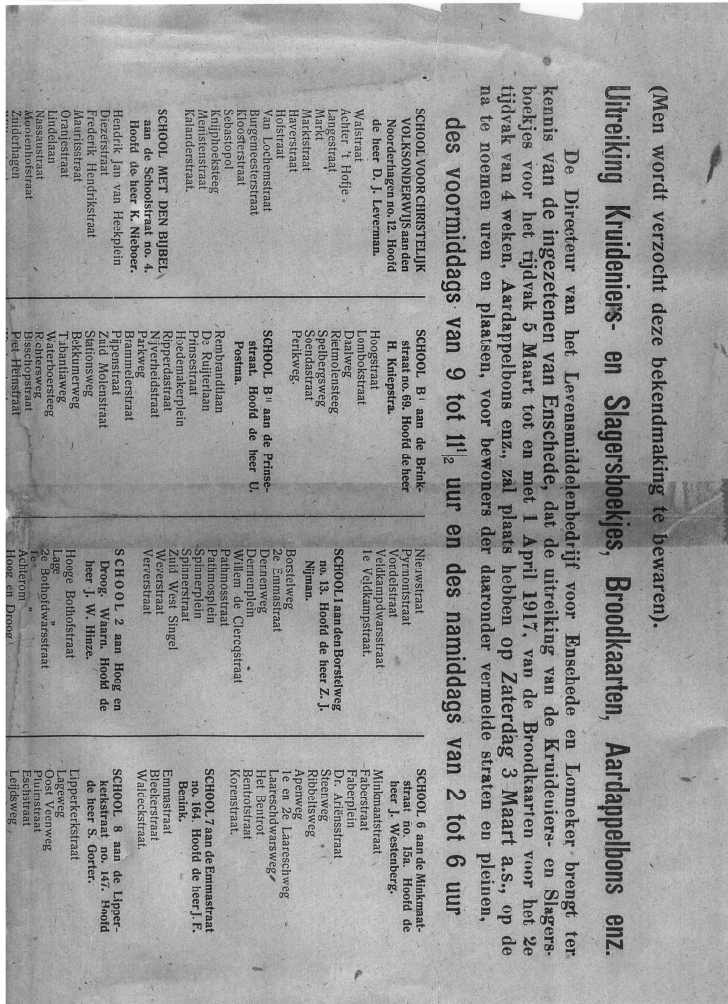
Maar toevallig kreeg ik een pamflet in handen uit 1917 en wel van uit Enschede en gedateerd op 26 februari. Dat bewijst het tegendeel.

Om de sfeer te proeven van het taalgebruik uit die tijd een stukje letterlijke tekst van het raambiljet:

“Uitreiking Kruideniers- en Slagersboekjes, Broodkaarten, Aardappelbons enz.

De Directeur van het Levensmiddelenbedrijf voor Enschede en Lonneker brengt ter kennis van de ingezetenen van Enschede, dat de uitreiking van de kruideniers- en Slagerskaarten voor het tijdvak van 5 Maart tot en met 1 April 1917, van de Broodkaarten voor het 2^e tijdvak van 4 weken, Aardappelbons enz. Zal plaats hebben op Zaterdag 3 Maart a.s., op de na te noemen uren en plaatsen, voor bewoners der daaronder vermelde straten en pleinen, Des voormiddags van 9 tot 11 ½ uur en des namiddags van 2 tot 6 uur”.

Vervolgens worden er een groot aantal scholen genoemd. De scholen voor openbaar onderwijs hadden nog geen naam, maar een letter of een nummer. De niet-openbare scholen werden met hun signatuur aangegeven. In totaal waren er twintig scholen aangewezen om de bonnen te verstrekken. De scholen en de straten die aan de scholen toebedeeld waren volgen hieronder:

<p>SCHOOL MET DEN BIJBEL aan het Schuurkade. Hoofd de heer K. Schipper.</p> <p>Apostelenhof Kerkhofsteeg Deurningerdwaarsstraat Schuurkade Schuurkade Lassersdwaarsweg Binnenweg Beekstraat Brouwerijstraat Nieuwvissersstraat.</p> <p>R. C. BURGER JONGENS- SCHOOL aan de Brinkstraat no. 22. Hoofd de heer J. A. J. de Bree.</p> <p>Ledeboerstraat Alsteedecheeststraat Berkstraat Berkstraat Brinkstraat.</p> <p>R. C. JONGENS SCHOOL aan de Molenstraat no. 91. Hoofd de heer G. J. Koop.</p> <p>Zwaaensteeg Oudezaalscheststraat Voortsweg President Steijnstraat Nieuwe Schoolweg Lossersdwaarsweg Borkeusgang.</p>	<p>SCHOOL C aan de Molenstraat no. 37. Hoofd de heer E. J. L. Huetling.</p> <p>Molenstraat Paralelweg Fangeloscheststraat 1e Hengeloschestwaarsstraat 2e Hengeloschestwaarsstraat Niermansgang Roomweg.</p> <p>SCHOOL D aan de Javastraat no. 6. Hoofd de heer J. D. E. Schmidt.</p> <p>Kuipersdijk Veststraat Wolfsdwaarsweg Javastraat Deijstraat Oortlog.</p> <p>SCHOOL E aan de Vondelstraat no. 4. Hoofd de heer W. de Lange.</p> <p>Kleine Houtstraat Lassersdwaarsweg Zwaaensteeg Buitenweg Goormaatdwaarsweg Janninkplein Parkstraat</p>	<p>SCHOOL 3 aan de Haaksbergerstraat no. 95. Hoofd de heer H. de Haan.</p> <p>Haaksbergerstraat Broekhuysenweg Zwaaensteeg 2e Veldkampstraat.</p> <p>SCHOOL 4 aan den Kottendijk no. 22. Hoofd de heer J. O. Rosenboom.</p> <p>Kottendijk Walholsweg 1e Walholsweg 2e Walholsweg Drienerweg Renaansstraat.</p> <p>SCHOOL 5 aan de Madoerstraat. Hoofd de heer A. Koster.</p> <p>Geffertweg Eeffinksweg Bleekweg Lippinkholsweg Bosweg Scherpscheeststraat Aldersdwaarsweg Bankstraat Billitonstraat 2e Geffertdwaarsstraat.</p>	<p>SCHOOL 9 aan de Brinkstraat no. 4. Hoofd de heer J. van der Weele.</p> <p>Veenstraat Overschoot Gronauscheststraat Marthalaan Kneudweg.</p> <p>SCHOOL 10 aan de Bonairestraat no. 9. Hoofd de heer R. Lier.</p> <p>Alleeveeg Tweckelerveeg Surinamestraat Bonairestraat Arubastraat Plein West Indit Curacastraat Roessinghsbleekweg Wagelerstraat Wagelerstraat Wagelerstraat Zwiftstraat Gooiklanweg Waterboerweg Grevestraat.</p> <p>FABRIEKSSCHOOL, Noorderhagen 13. Hoofd de heer E. G. Kobus.</p> <p>Deurningerstraat Goorderhagen Stuifgravenstraat Wilhelmstraat.</p>
---	---	--	---

De aandacht wordt er op gevestigd dat het noodzakelijk is, de vervallen boekjes en kaarten, tegen inruiling waarvan nieuwe exemplaren worden verstrekt, bij elkaar in te leveren en niet elk afzonderlijk. Hierdoor wordt eene spoedige afgifte bevorderd en lang wachten voorkomen. De naleving van het vorenstaande is zeer in het belang van het publiek en wordt daarom aller medewerking verzocht. Voor de betaling der Kruideniers- en Slagersboekjes gelieve men gepast geld (2 cent per boekje) mede te brengen

ENSCHEDÉ, 26 Februari 1917.
DE DIRECTEUR

Maar er is nog wel wat meer informatie te vinden over de periode 1914-1918. Onder andere in "Arbeid op dagen met bewolkte en dreigende lucht, juli 1914-juli 1915" door G. Elhorst. Een aantal zinnen uit dat boekje neem ik hieronder over, op de allereerste plaats om een indruk te geven van de problemen in Enschede en de wijze waarop die het hoofd werden geboden. Maar ik zal behalve feiten ook uit de tekst proberen wat van de sfeer mee te nemen.

Oorlog tussen naburige volkeren! De oorlog met al zijn verschrikkingen is nog wel verre van de plaats onzer inwoning, doch een groot volk niet verre van onze grenzen is in dien strijd betrokken. Onze regering acht het noodzakelijk, het leger op te roepen.

De grenswacht betreft de haar aangewezen kazerne "Hoog en droog" Alle andere landweer- en militieplichtigen vertrekken naar hun respectievelijke garnizoens.

Ten oorzake van het drukke verkeer op de spoorwegen ten behoeve van het gemobiliseerde leger en alles wat daarmee in nauw verband staat, had het personenvervoer slechts gedeeltelijk en dan nog op zeer ongeregelde tijden plaats, doch was het vervoer van goederen de eerste dagen geheel stopgezet. Daarbij kwam dat vervoer per as over de naar Enschede leidende wegen, wegens versperringen totaal onmogelijk was. De belemmering in den vrijen vervoer van levensmiddelen, maakte de bevolking zeer ongerust. Vooral meel, suiker en gerookte vleeschwaren en ook vooral thee, een ogenblik toen het gerucht zich verspreidde dat er gebrek aan zout was, en zoo duur werd, was er een wedloop op zout.

Doch..... Nu in de mobilisatiedagen?

Goederentreinen kwamen er niet meer, de straatwegen door versperringen voor vervoer belemmerd, en alzoo verkeerde de bevolking in zekere opgewondenheid.....werd op Maandag 3 Aug. In den morgen in overleg met den Heer Secretaris goedgevonden een der leden v.h. college zou trachten per rijwiel naar Hengelo of zoo nodig verder te begeven, om te trachten den Districts-Commandant te spreken over de mogelijkheid, om den toevoer per wagen op de straatwegen naar Enschede leidende op bepaalde uren voor vervoer zoo mogelijk open te stellen, in elk geval voor den toevoer van

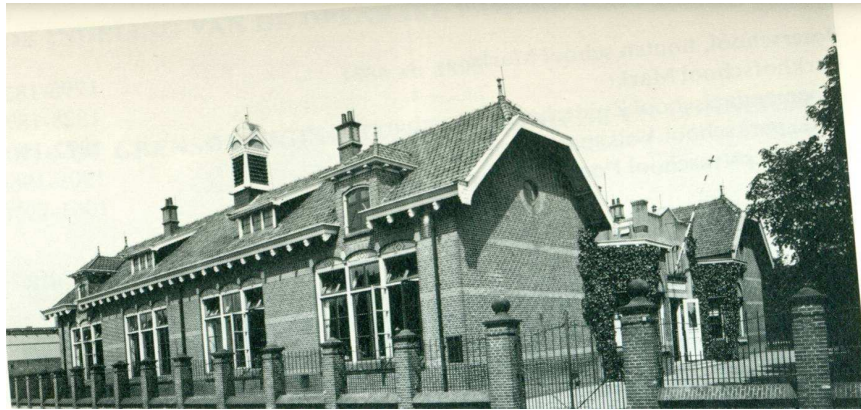

levensmiddelen. De Districts-Commandant... Kon geen beslissing nemen en zou daartoe niet overgaan, tenzij op bevel van zijn superieuren.

Met deze boodschap naar Enschedé terugkeerende, werd besloten, Z. Ex. Den Heer Min. Van Oorlog te verzoeken een gunstige beslissing te bevorderen.....ten tengevolge had, dat daags daarop het vervoer over wegen tot een beperkt aantal uren tusschen Zonsop- en ondergang weer vrij was, zoodat toevoer van levensmiddelen uit omliggende plaatsen kon geschieden.

Het opbergen der voorraden was voor Enschedé een zeer groote moeilijkheid. Graan-of meelpakhuizen van eenigen omvang zijn er niet, en elke zolder of pakhuisruimte is ook niet geschikt.... Zoodat per 1 Febr. 1915 in gebruik waren:

- 1. Twee zolders op het Politie-bureau*
- 2. Gymnastiekl-locaal school E, meel, rogge, tarwe, c.a.*
- 3. Teekenlocaal school B II, meel, rogge.*
- 4. Teekenlocaal Javastraat, rogge.*
- 5. Localen school Madoerastraat, rogge.*
- 6. Localen school Borstelweg, rogge.*

School 1 Borstelweg, nu Volksparksingel, Enschede

7. *Localen school Plein West-inde, rogge.*
8. *Localen oud Politie-bureau, meel.*
9. *Bij den molenaar Rusius, rogge en tarwe.*
10. *Bij den molenaar Krabbe, rogge en tarwe.*

Bij enkele bakkers was voorraad op hun risico opgezonderd.

Was reeds op 1 Oct 1914 de samenstelling van roggebrood, dat dit moest worden bereid uit 4/5 roggemeel en 1/5 rijstmeel, op 27 NOV. '14 richtte de Burgemeester tot het volgende schrijven aan H.H.Bakkers..... in deze Gemeente, waar roggebrood gebakken van gebroken rogge, als volksvoedsel in gebruik is, en de aanvoer van rogge uit het buitenland.... Zeer beperkt is, waardoorde prijs van rogge gelijk of hoger is dan tarwe, het wenschelijk is te bevorderen, dat reeds nu worde overgegaan tot vermenging van inlandsche gebroken rogge met ongebuild buitenlandsch tarwemeel.. Wanneer eenmaal noodzakelijkerwijs tot eene geheele vervanging van roggebrood zal moeten worden overgegaan, de verbruikers de gelegenheid zullen hebben gehad, zich geleidelijk aan deze nieuwen toestand aan te passen en van dien overgang dus.....

De laatste afgebroken zin kun u zelf vast wel invullen.

Nog een paar cijfers uit die tijd: Enschede telde 54 bakkers en in 1914 circa 39.000 inwoners. Dat waren bijna allemaal bakkers die hun eigen gebakken brood meestal ook nog bezorgden.

Wij hebben ook nu nog een bakker die twee keer per week brood bezorgt. Bijna ondenkbaar in deze tijd. In Oldenzaal zijn er nu nog twee echte warme bakkers.

Wat was nu eigenlijk de bedoeling van deze bijdrage? Enerzijds een indruk te geven van de problemen rond de voedselvoorziening in Enschede, maar gelijktijdig u een hint te geven wat u zou kunnen opnemen in een kwartierstaat. Mogelijk weet u nu waar uw grootouders of overgrootouders hun bonnen hebben moeten halen.

Nu de Mexicaanse, toen de Spaanse

Door P.B. Schuil, arts

In een vorig artikel noemde ik al de merkwaardige gewoonte om een ziekte naar een bepaald land te noemen. En zo werden we overspoeld met berichten over de Mexicaanse griep, een, naar men dacht, zeer gevaarlijk soort griep die voor het eerst in Mexico werd geconstateerd en alles in zich had om voor een wereldwijde epidemie te zorgen. De naamgeving verschilde nogal in de verschillende landen. Zo wordt de griep in Duitsland en Frankrijk en in nog veel meer landen aangeduid als varkensgriep, eigenlijk een foute naam want het virus is oorspronkelijk een vogelvirus. Bij ons is de naam Nieuwe Griep of Nieuwe Influenza geïntroduceerd, maar iedereen spreekt hardnekkig over de Mexicaanse griep. Op het moment van schrijven is de vaccinatiecampagne in volle gang en lijkt de ernst van de ziekte mee te vallen, al zijn er wel al mensen aan overleden.

Een stukje geschiedenis.

In de 19de eeuw was men driftig op zoek naar verwekkers van allerlei ziekten, dus ook van de griep. Zo werd er in 1893 door Pfeiffer een bacterie geïsoleerd uit de luchtwegen van een grieppatiënt. Deze bacterie werd en wordt nog steeds de influenzabacterie genoemd, een volkomen foute naam want de bacterie veroorzaakt geen influenza (of griep), maar kan wel een longontsteking geven. Om die reden worden nu in Nederland baby's van 6 maanden oud ingeënt tegen deze bacterie (de HIB inenting), waarmee veel gevallen van longontsteking en hersenvliesontsteking bij zuigelingen voorkomen worden.

Maar daarmee was de griepverwekker dus nog steeds niet gevonden.

De ontdekking daarvan liet nog zo'n veertig jaar op zich wachten. Eerst in 1933 lukte het een virus te isoleren uit het keelspoelsel van een influenzapatiënt. Daarmee werd de weg geopend voor een steeds verdergaande kennis van alles wat met het griepvirus te maken heeft.

Er worden thans drie hoofdsorten griepvirus onderscheiden, aangeduid met de letters A, B en C, waarbij het A-virus verreweg het meeste voorkomt, het B-virus de tweede plaats bezet en C-virussen vrij zeldzaam zijn. Binnen iedere hoofdgroep worden weer talrijke subgroepen onderscheiden. Deze verdere indeling hangt samen met de bouw van het virus. Een virus bestaat uit een simpel stukje kern met daaromheen een eiwitmantel. Deze eiwitmantel heeft twee "bouwstenen", H en N geheten. Die bouwstenen kunnen weer van elkaar verschillen en krijgen dan ook een cijfer. De verwekker van de Mexicaanse griep is bijvoorbeeld een A H1N1 virus.

Virussen zijn zo simpel van bouw dat ze niet in staat zijn zich op eigen kracht te vermenigvuldigen. Daarvoor hebben zij altijd de levende cellen van een gastheer nodig, bovendien zijn zij daarin ook nog erg kieskeurig. Zo zal het bofvirus zich uitsluitend voortplanten in een speekselklier, zoekt het geelzuchtvirus de warmte van de lever op en voelt het virus dat kinderverlamming (polio) geeft zich het beste thuis in ons ruggenmerg. Het griepvirus heeft het wat dat betreft een beetje gemakkelijk, want dat gedijt goed in onze luchtwegen. De besmetting vindt plaats door het inademen van kleine virushoudende druppeltjes die door een grieppatiënt worden opgehoest of uitgeniest, waardoor het virus rechtstreeks in de luchtwegen terecht komt. Omdat het Mexicaanse griepvirus daarbij de eigenschap heeft zich diep in de luchtwegen te nestelen werd gevreesd dat dit een heel gevaarlijke griepsoort zou zijn.

Bij dit vermenigvuldigingsproces van het virus gaat de gastheercel dood. Bij het griepvirus spreken we dan van een viruslongontsteking, die de weg vrijmaakt voor een tweede infectie door bacteriën die zich met graagte op het beschadigde luchtwegweefsel storten en dan een echte longontsteking veroorzaken, waar de patiënt vaak doodziek van is.

Om virussen buiten het lichaam te kunnen kweken is ook altijd een levende voedingsbodem nodig. Voor de productie van vaccins worden vaak bevruchte kippeneieren gebruikt, waar het virus op geënt wordt. Rekken met honderden eieren staan dan in de broedstof.

Het bestrijden van een virusbesmetting is geen eenvoudige zaak. Door de eenvoud van hun bouw zijn virussen niet gevoelig voor antibiotica, het heeft dan ook lang geduurd voordat er echte antivirumiddelen beschikbaar kwamen maar die zijn er tegenwoordig wel, onder andere het bekende Tamiflu.

Eenmaal besmet met het virus gaat ons lichaam zich daartegen verweren door het vormen van afweerstoffen, ook wel antistoffen of immuunstoffen genoemd. Het maken van deze afweerstoffen vergt echter enige tijd, zeker een paar dagen, de tijd dus die verloopt tussen het ziek worden en het weer beter worden. Maar als ons lichaam eenmaal weet welke afweerstoffen gemaakt moeten worden om een bepaald virus te bestrijden, dan blijft deze kennis vaak levenslang behouden. Zelfs bij de Mexicaanse griep blijkt dat mensen van 57 jaar en ouder minder vaak en minder ernstig ziek worden. Waarschijnlijk heeft er rond 1950 een griepepidemie geheerst van een virus dat sterk gelijkend was op het Mexicaanse.

Het vermogen van ons lichaam om zich te verweren tegen een virusinfectie door het maken van afweerstoffen wordt benut bij het inenten. Inenten is niets anders dan het inspuiten van een verzwakte vorm van de ziekteverwekker zodat het lichaam daartegen afweerstoffen gaat maken, die dan hun nuttige werk kunnen doen als we besmet worden met het echte virus. Het lichaam moet het dus zelf doen, we spreken van een actieve immunisatie.

1918-1919

Terug naar de jaren 1918-1919, de jaren van de Spaanse griep die zo verwoestend om zich heen greep dat het schokeffect nog altijd in ons collectieve geheugen is opgeslagen. Het aantal dodelijke slachtoffers is nooit precies bekend geworden, maar loopt in de tientallen miljoenen.

Dat dit heeft kunnen gebeuren is niet verwonderlijk. De Eerste Wereldoorlog was nog in volle gang toen de eerste ziektegevallen zich voordeden. Waarschijnlijk is de ziekte in Amerika op een grote militaire basis begonnen en daarna door soldaten meegenomen naar Europa. Feit is dat alleen van het Amerikaanse leger er net zoveel soldaten zijn overleden aan

de Spaanse griep als er gesneuveld zijn in de hele Eerste Wereldoorlog. Maar ook de anderen werden natuurlijk besmet, Franse soldaten en burgers, Duitsers, Russen. Door het einde van de oorlog in november 1918 en de terugkeer van soldaten naar hun vaderland werden toen nog steeds meer mensen door het virus besmet. De ziekte heeft tot voorjaar 1919 wereldwijd zijn slachtoffers gemaakt.

De ziekte is dus zeker niet in Spanje begonnen, maar omdat Spanje niet deelnam aan de oorlog en geen censuur had konden de kranten vrijelijk berichten over de grote epidemie die gaande was, en door deze publiciteit ontstond de naam Spaanse griep.

In Nederland deden de eerste ziektegevallen zich voor in de zomer van 1918. Aanvankelijk had de griep een vrij mild verloop, maar in de maanden oktober en november van dat jaar kwam er een tweede golf die veel ernstiger verliep, vooral jonge mensen van 20 tot 40 jaar trof en veel dodelijke slachtoffers maakte, met name in de noordelijke en oostelijke provincies. Armoede en slechte huisvesting hebben daarbij zeker een rol gespeeld.

Hele gezinnen werden soms het slachtoffer.

De ziekteverwekker was toen nog totaal onbekend, inenting tegen de griep bestonden nog niet, penicilline om bacteriële infecties te bestrijden liet nog zo'n twintig jaar op zich wachten (het was de Tweede Wereldoorlog die de aanzet heeft gegeven voor de massale productie), antivirumiddelen zoals Tamiflu waren nog veel verder weg.

Er zijn nog veel gegevens over deze verschrikkelijke epidemie bekend, zelfs preparaten van overleden patiënten zijn nog beschikbaar. Daaruit weten we nu dat de Spaanse griep ook veroorzaakt werd door een A H1N1 virus, dat veel patiënten zijn overleden aan bacteriële longontstekingen en dat bij mensen die de griep overleefd hebben nog vele jaren later de afweerstoffen in het bloed aantoonbaar waren.

“Grafschaft Bentheim”

Jan Willem Beverdam heeft de volgende vraag gemaild:
„Wie zou mij meer informatie kunnen geven over de geografische ligging en namen van boerenerven in het gebied rond Veldhausen, Esche, Alte Piccardie, Neuenhaus, Grasdorf.

Zijn deze erven al eens in kaart gebracht? Het gaat om de periode voor (ca.) het jaar 1750.”

Mocht u de gevraagde informatie kunnen geven, dan kunt u Jan Willem mailen: jwbeverdam@bfinternational.nl
Wellicht dat hij later in Twente Genealogisch daar een artikel aan kan weiden.

Twentse Voorouderdag 2009

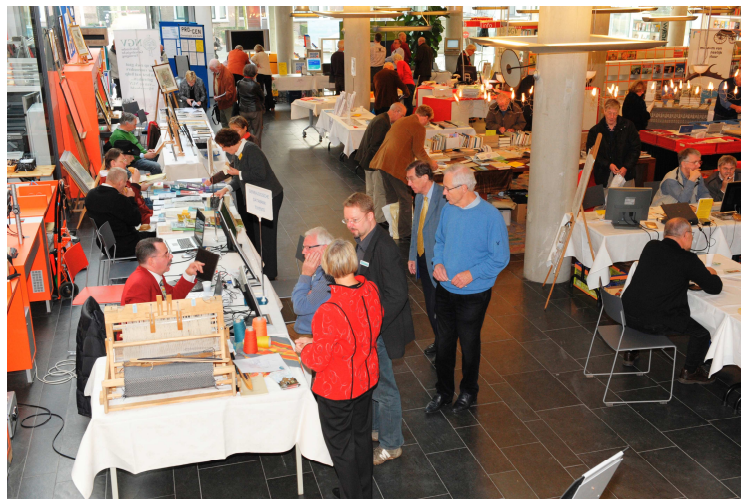
De tweejaarlijkse voorouderdag werd op 12 november gehouden in de bibliotheek Hengelo. De NGV-Twente heeft daar ook weer van de talloze geboden faciliteiten gebruik kunnen maken. De bibliotheek bood niet alleen ondersteuning aan op het gebied van het ter beschikking stellen van ruimte, maar stelde ook personele ondersteuning ter beschikking. De inzet van Peter Bonekamp bij de organisatie van deze dag is van niet te onderschatten waarde. In het bijzonder twee bestuursleden Anton Hilgerink en Chris Sieverink hebben veel tijd in de organisatie gestoken. Peter, Chris en Anton mogen best trots zijn op het resultaat van deze dag. Op het eind van de dag stond de teller voor het aantal personen dat de bibliotheek binnengekomen was op 750! Als we daar de standhouders, die meerdere keren naar binnenkwamen, aftrekken, dan kunnen we concluderen dat we door ca 500 belangstellenden bezocht zijn.

Wethouder Ter Ellen en de directeur, mevrouw Mertens, waren aanwezig om ons te feliciteren met ons vijftienvig jarig bestaan en hebben door een klap op de gong de dag geopend.

Natuurlijk zullen we nog na moeten gaan wat er goed was en wat te verbeteren valt. Dat hoort er bij. Een woord van dank is ook op zijn plaats voor de talloze vrijwilligers van onze afdeling

die er een vrije zondag voor opofferden en de standhouders die enthousiast hun kennis naar voren hebben gebracht. Hierna volgt een aantal foto's die deze dag genomen zijn. Als u er niet kon zijn, dan heeft u in elk geval een indruk.

Genealogie voor kinderen in Losser

Genealogie was tot de tweede helft van de vorige eeuw vooral een bezigheid van een beperkte groep mensen, die voornamelijk tot de betere klasse behoorde. Onderzoek, zeker in vergelegen en minder toegankelijke archieven, was zeer tijdrovend en niet eenvoudig en wie als 'eenvoudige werkman' zijn voorgeslacht uitploos, werd snel als snob neergezet. In de tweede helft van de twintigste eeuw kwam het stamboomonderzoek meer in trek bij een bredere groep door onder meer de oprichting van de Nederlandse Genealogische Vereniging als promotor, effectievere vervoersmogelijkheden, de verbeterde toegankelijkheid van archieven en het centraliseren van bronnen in de rijksarchieven van de provincies. Met de komst van eerst genealogische bulletin boards en daarna internet eind jaren negentig van de vorige eeuw werd genealogie toegankelijk voor echt iedereen. Toch is stamboomonderzoek een bezigheid van nagenoeg alleen volwassenen en lijkt het moeilijk kinderen te enthousiasmeren voor familieonderzoek.

Op basisschool De Marke in Losser is stamboomonderzoek als een onderdeel van de geschiedenislessen ontdekt. In november werd voor groep 5 een lesuur ingeruimd voor een praktische uitleg over stamboomonderzoek, waarvoor als gastdocent de journalist en genealoog Hans Berkhout uit Losser werd gevraagd de kinderen een op maat gesneden les te geven. „In de geschiedenislessen van het basisonderwijs komen familieverbanden en relaties vaak aan de orde. En het is leuk om daar veel meer mee te doen, dan alleen maar in een les iets aan te stippen”, aldus Hans Berkhout. „Vandaar dat op de school het idee ontstond mij uit te nodigen om iets te komen vertellen aan de kinderen. Ik heb daarbij gebruik gemaakt van de lesprogramma's die de Nederlandse Genealogische Vereniging aanbiedt. Maar wel aangepast op het niveau van kinderen. Je kunt kinderen van groep 5, leerlingen van 8 en 9 jaar, niet op hetzelfde niveau aanspreken als de leerlingen van groep 8 van 12 en soms wel 13 jaar. Die kinderen kun je namelijk al iets vertellen over de sociale samenhang en economische verbanden van families, terwijl je bij veel jongere kinderen je moet beperken tot het uitleggen en uittekenen van een stamboom, foto's bekijken en praten over

opa's en oma's en ingaan op de betekenissen van je achternaam, het doorgeven van voornamen in de familie en de plek waar je voorouders vandaan komen, welke beroepen ze hadden en hoe ze leefden in het verleden. En uiteraard is er een Twentse invalshoek gekozen.”

De les voor de leerlingen van groep 5 van de Losserse basisschool werd als zeer positief ervaren door de leerlingen en de leerkracht en zal een vervolg krijgen voor de leerlingen van groep 8 van de school. De Marke loopt hiermee voorop in inbedding van vernieuwende mogelijkheden in de geschiedenismethodes, waarbij de Nederlandse Genealogische Vereniging aparte lesbrieven biedt, die eenvoudig te downloaden zijn via de website www.ngv.nl. Leerkrachten kunnen het materiaal zelf behandelen in de klas, maar genealogen die bijvoorbeeld kinderen op een school hebben en/of in staat zijn op een educatieve manier te vertellen zouden ook kunnen aanbieden een gastles op een school te verzorgen. Wie er meer van wil weten kan ook een e-mail sturen naar de redactie van Twente Genealogisch: twentegenea@gmail.com.

hillen
kantoorefficiency

Professioneel presenteren

Laat ook uw presentatieruimte door een van onze specialisten met de modernste technieken inrichten.

Onze producten:
LCD/DLP projectoren
Interactieve whiteborden
Projectieschermen
Multimedia producten
Verzorging van uw complete installatie

Hillen kantoorefficiency

Professioneel presenteren
Twentepoort Oost 1
www.hillenkantoor.nl
7609 RG Almelo
0546-812139

Ook uw leverancier voor
multimediaproducten

Nederlandse Genealogische Vereniging. Opgericht 1946.

Correspondentieadres: NGV, Postbus 26, 1380 AA Weesp. Bibliotheek en andere diensten: Papelaan 6, 1382 RM Weesp. Geopend (alleen voor leden) donderdag en zaterdag van 10.00-16.00 uur.

Afdeling Twente. Opgericht 1984. De afdeling omvat de volgende gemeenten: Almelo, Avereest, Borne, Dinkelland, Enschede, Haaksbergen, Hardenberg, Hellendoorn, Hengelo, Hof van Twente, Losser, Oldenzaal, Ommen, Rijssen-Holten, Tubbergen, Twenterand en Wierden.

Afdelingswebsite: <http://twente.ngv.nl>

Bestuur van de afdeling:

- Voorzitter : vacature
- Interim-voorzitter, coördinator jubileumboek en afgevaardigde Algemene ledenvergadering NGV.
J.G.H. oude Munnink (Jan), Koppelboerweg 2, 7587 NV De Lutte, 0541-511774
e-mail: koppelboer@hetnet.nl
- Secretaris, ledenadministratie, contact gastsprekers.
Vacature
- Penningmeester, 2e secretaris, cursussen.
B.G.J. Schothuis (Ben), Het Loo 39, 7608 DM Almelo, 0546-862675
e-mail: penningmeester@twente.ngv.nl (functioneel) bgischothuis@home.nl (privé)
- Lid, genealogisch correspondent
A.F.M. Hilgerink (Anton), Reygershóftehoek 68, 7546 KC Enschede, 053-4765253
e-mail: hilgerink3@home.nl
- Lid, coördinator Genealogisch Informatiecentrum Twente (GTI)
J. (Johan) Leushuis, Woolderweg 65, 7622 JR Borne.
074-2667229 e-mail: jleushuis@hetnet.nl
- Plaatsvervangend Afgevaardigde Algemene Ledenvergadering NGV
A.H. Boswenger (Ton), Spanker 42, 1231 TD Loosdrecht, 035-5823923

Redactie Twente Genealogisch (TG)

Titia Tjeerdsma, Georges Schafraad, Hennie Kok, Otto Huizinga, Leon van Schie en Hans Berkhout.

Kopij TG: de redactie behoudt zich het recht voor om bijdragen voor TG in te korten, aan te passen of te weigeren. Redactieadres: Twente Genealogisch, Haydnstraat 58, 7582 EX Losser. E-mail: twentegenea@gmail.com

Genealogisch Informatiecentrum Twente (GIT):

Bibliotheek: Beursstraat 34, 7551 EE Hengelo, 074-2452587. Openingstijden: dinsdag 18.00-20.00 uur, vrijdag 13.30-17.00 uur

Bezorging en adreswijziging

Voor informatie over bezorging kunt u contact opnemen met de redactie van Twente Genealogisch. Adreswijzigingen, opgave nieuwe leden en opzeggingen uitsluitend naar de NGV, Postbus 26, 1380 AA Weesp.

Dit mededelingenblad wordt gratis toegezonden aan de leden van de NGV - afdeling Twente en aan de NGV-leden van andere afdelingen, die een bijkomend lidmaatschap zijn aangegaan.

Abonnementen op dit blad kunnen worden aangegaan door overmaking van 12,50 euro uitsluitend op girorekening 5582643 t.n.v. penningmeester NGV te Almelo.

Het in dit contactblad gepubliceerde mag slechts worden overgenomen met toestemming van de schrijver en vermelding van de bron Twente Genealogisch ISSN 138-0787.

Omslag: mevr. G. Beltman – de Groot